

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

Pedagogická péče o zdravé prostředí na školách

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce
prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc.

Vypracovala:
Mgr. Jana Havelková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracovala samostatně, použila a citovala jen parametry, které uvádím v seznamu použité literatury.

.....
Jana Havelková

Poděkování

Děkuji panu profesoru PhDr. Rudolfu Kohoutkovi, CSc.
za metodickou pomoc, spolupráci, odborné vedení a konzultaci
při zpracování mé diplomové práce,

Brno 20. 3. 2009

Mgr. Jana Havelková

Obsah

Úvod	1
1. Problematika zdraví	3
1.1 Zdraví v kontextu soudobé společnosti	3
1.2 Pohledy na pojetí zdraví	5
1.3 Zdraví v globálním a komunitním rozměru	7
1.4 Determinanty zdraví a škola	12
2. Škola a zdraví	16
2.1 Prostředí školy a školní klima	16
2.2 Ekologické prostředí školy a kultura školy	20
3. Škola v souvislostech zdravé výuky	23
3.1 Škola jako sociální instituce	23
3.2 Podpora zdraví ve školním kurikulu	24
3.3 Programy na podporu zdraví v dnešní škole	28
3.3.1 Program podpory zdraví ve škole	29
3.3.2. Zásady programu Podpory zdraví ve škole	32
4. Průzkumová část pedagogické péče o zdravé prostředí na školách	36
4.1 Stanovení výzkumného problému	36
4.2 Výzkumný soubor průzkumu	38
4.3 Metody sběru dat na jednotlivých školách	40
4.4 Kvalitativní část průzkumu na jednotlivých školách	43
4.5 Vyhodnocení kvalitativního průzkumu škol	62

4.6	Kvantitativní část průzkumu	64
5.	Závěr průzkumu a jeho použitelnost v praxi	108
	Resumé	111
	Anotace	112
	Literatura	113
	Příloha	

Úvod

Téma zdraví a zdravého způsobu života, či zdravého životního stylu se čím dál víc dostává do popředí zájmu dnešní společnosti. Být zdravý se stává nejuznávanější hodnotou lidského života, avšak na výklad tohoto pojmu se dá hledět z různých hledisek. Současné pojetí zdraví je již součástí nejen medicíny, ale i pedagogických oborů, zabývá se jím psychologie i sociologie. Zdraví z pohledu soudobé společnosti je významnou hodnotou sociální, humánní a individuální.

Z pohledu výchovy a vzdělávání dětí a mládeže se dnes dostává do popředí otázka, jak měnit náhled lidí na pojem zdraví od nejútlejšího věku, jak ovlivňovat přístupy nastupující generace, aby se pojetí péče o vlastní zdraví stalo její celoživotní náplní a nedílnou, samozřejmou součástí celého života. Jako pedagoga na 1. stupni základní školy mě zaujala právě problematika péče o zdraví na základní škole, která by zde v dnešní době školní reformy měla zaujímat významné místo. Proto jsem zvolila téma, které by aspoň částečně zmapovalo nynější stav výchovy ke zdravému životnímu stylu a ke zdraví vůbec na vybraných školách.

K důležitým otázkám diplomové práce patří analyzovat, zda se školy zabývají pedagogickou péčí o zdraví žáků z hlediska činitelů ovlivňujících zdravé prostředí, dále jak mají školy témata výchovy ke zdraví zakotvena ve svých rámcových vzdělávacích programech a zda jsou si školy vědomy jejich vlivu na výchovně vzdělávací proces. Práce má zjistit, zda souvisí pedagogická péče s cíleným zaměřením školy na výchovu ke zdraví a zda se tato snaha odráží pozitivně v náhledech žáků.

Hlavním cílem práce je provést průzkum a analýzu vzdělávacích programů škol ve vztahu ke zdravému životnímu stylu, který je na nich realizován a zda tyto plány korespondují s praktickou realizací výchovy ke zdraví. Práce má provést srovnání pedagogické péče o zdraví žáků na škole, která je zapojena do projektu sítě Zdravých škol a vybraných školách, které nejsou členy sítě Zdravých škol, tzv. tradičních škol.

V teoretické části práce se věnuji problematice zdraví z pohledu soudobé společnosti a různým pohledům na přístup ke zdraví, stručně se zabývám determinantami zdraví, otázkou životního stylu a školního klimatu.

V jednotlivých kapitolách rozebírám teorie výchovy ke zdravému životnímu stylu, jak se vytvářely v průběhu vývoje naší společnosti, stručně ukáži řešení výchovy ke zdraví v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání.

Snažím se vyjádřit důležitost výchovy ke zdraví z pohledu sociální pedagogiky, tedy z pohledu prostředí a vztahů, které ovlivňuje škola ve svém pedagogickém procesu. Dále se v teoretické části zabývám školou z pohledu sociálně – psychologického. Rozebírám otázky školního klimatu a sociálního prostředí školy a třídy. Významná část práce je věnována Programu podpory zdraví ve škole, vysvětluje jeho záměry a cíle, neboť od něj se odvíjí výzkumné problémy a hypotézy, kterými se práce zabývá.

V empirické části práce sleduji vytyčené výzkumné otázky a hypotézy, které jsem vytvořila na základě souvislosti zdravého pedagogického působení ve školách na vzdělávací proces. Výzkumný problém vychází ze zásad a cílů, které jsou náplní Programu podpory zdraví ve škole a zabývá se pohodou věcného prostředí, sociálního prostředí i organizačního prostředí ve zkoumaných školách.

Výsledky průzkumu diplomové práce budou předány pedagogům, jejichž žáci tvořili respondenty výzkumu. Celkové vyhodnocení průzkumu může být jednotlivými školami využito k jejich auto evaluaci v oblasti péče o zdravé prostředí školy.

Výsledky průzkumu nelze zobecnit a vztáhnout na školy celkově, jde o sondu do konkrétního omezeného vzorku jedné školy s programem Podpora zdraví ve škole a menšího vzorku škol tradičních.

1. Problematika zdraví

1. 1 Zdraví v kontextu soudobé společnosti

Pojem zdraví není prostým protipólem nemoci. Poslední náhledy na pojetí zdraví nahlížejí na zdraví jako na pojem humánní a sociální, nezužují jej jen na oblast medicínskou. Takto nahlíží na širokou problematiku zdraví i poslední evropské aktivity, které mají za cíl široce rozvíjet péči o lidské zdraví v celonárodních a evropských měřítcích.¹

Všeobecně je známá definice zdraví Světové zdravotnické organizace (dále jen SZO) jako *stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo vady. Pro období dospívání zahrnuje ještě nepřítomnost rizikového chování a úspěšný přechod do dospělosti*. Definice nevysvětluje termín **pocit pohody**, ten prožívá ve vztahu ke zdraví každý člověk jinak, a proto je zdraví velmi subjektivní a podoba zdraví u každého člověka jedinečná a relativní.² Blíže se s termínem sociální pohody budu zabývat v další části práce.

Zdraví lidí je ústředním tématem programu **Zdraví 21**, který patří k rozsáhlým projektům SZO. Soustředí se na ochranu a rozvoj zdraví lidí během celého jejich života. Péče o zdraví lidí je základním nástrojem tohoto programu. V roce 1998 se usnesly členské státy SZO na deklaraci, ve které je zdraví obdobně jako v české ústavě stanoveno jedním ze základních lidských práv a jeho zlepšování hlavním cílem sociálního a hospodářského rozvoje. Česká republika schválila program Zdraví pro všechny v 21. století usnesením vlády ČR č. 1046 v roce 2002 a rozpracovala jej na naše české podmínky jako Zdraví 21. **Program obsahuje rozsáhlý soubor aktivit zaměřený na stálé a postupné zlepšování všech ukazatelů zdravotního stavu obyvatelstva**. Stanovuje dlouhodobé cíle v péči o zdraví obyvatel v jednotlivých sociálních oblastech naší společnosti, se zaměřením na spolupráci jednotlivých státních resortů. Program je podkladem pro přípravu jednotlivých projektů, pasivně nepřebírá analogický dokument SZO, ale snaží se stanovovat cíle v závislosti na indikovaných potřebách v naší společnosti.³

¹ Zdraví 21, výklad základních pojmů, str. 22, 23

² Machková, J., Kubátová, D. a kol. Výchova zdraví pro učitele. str. 9

³ http://www.ped.muni.cz/z21/sbornik_06_obsah.htm

Z hlediska zaměření mé práce na pedagogickou péči o zdraví na školách bych chtěla zmínit některé cíle programu, které se zabývají **zdravím mladých** a mají přímou souvislost s jeho ovlivňováním. Cíl 4. programu má za úkol vytvořit podmínky, aby do roku 2020 byli mladí lidé zdravější a schopnější plnit svoji roli ve společnosti. Blíže je cíl specifikován tak, že děti a dospívající by měli být způsobilější ke zdravému životu a měly by získat schopnost dělat zdravější rozhodnutí. Jedna z aktivit ke splnění dílčího úkolu je tedy nadále **prohlubovat systém vzdělávání a výchovy k zodpovědnosti za zdraví**.

Dětství a dospívání jsou v programu charakterizovány jako důležité etapy, v nichž každý prochází významným duševním a tělesným vývojem, získává sociální a zdravotní návyky, které si uchovává po celý život. Zdravý vývoj mladých lidí je úzce spojen s dobrým rodinným zázemím a dalšími sociálními vztahy mimo rodinu. Mladé lidi ohrožuje celá řada rizik typických pro toto životní období, např. drogy, tabák, alkohol, ranné sexuální zkušenosti. Nezdravé stravovací návyky a snížená pohybová aktivita vedou ke většímu počtu obézních dětí i mladistvých, u nichž obezita přetrvává až do dospělosti. Děti minimálně sportují. I přes dobrou zdravotnickou péči se zdravotní stav této skupiny obyvatelstva nezlepšuje. Stoupá počet alergických onemocnění, neurotických potíží, trvá nárůst poruch chování, stoupá počet onemocnění pohybového aparátu, stoupá počet závažných úrazů.

Jako prevenci výskytu nežádoucích jevů uvádí dokument nejen péči nefrustrovaných rodičů, schopných zajistit dostatečnou materiální péči, ale i péči o rozvoj zájmových aktivit dětí.

Dále hovoří dokument o žádoucím vlivu školy, jejíž kladné působení dokumentuje program „Škola podporující zdraví“. Zde dokument také zdůrazňuje nutnost **více se věnovat zdravotnímu stavu školních dětí a mladistvých ve vztahu k provozním podmínkám školy, režimu života a vztahům mezi spolužáky**.¹

*Zdraví není ještě pro všechny lidi nejvyšším životním cílem. Hodnotu zdraví i závažnost zdravotních rizik je nutno dávat do souvislostí s ostatními humánními hodnotami, které ovlivňují celkově lidský život. Osobní odpovědnost a samostatnost v souvislosti s péčí o svoje zdraví je jedním z projevů lidského rozvoje.*²

¹ http://www.ped.muni.cz/z21/Sbornik_06

² Zdraví 21, Výklad pojmů, 4. část dokumentu, kap. 11, str. 115

V této souvislosti se hovoří často o termínu **zdravotní gramotnost**, který je definován SZO jako *kognitivní a sociální dovednost, která determinuje motivaci a schopnost jednotlivců získat přístup ke zdravotním informacím, rozumět jim a využít je k rozvoji a udržení dobrého zdraví*.¹ Obvykle se rozlišují **3 typy zdravotní gramotnosti**:

- **Funkční zdravotní gramotnost** – zahrnuje výsledky tradiční zdravotní výchovy o zdravotních rizicích, cílem je prohloubit znalosti lidí o zdravotních rizikových faktorech a vést je k ochotě přijímat předepsaná opatření, nevyžaduje oboustrannou komunikaci, neposiluje samostatnost osob, nerozvíjí schopnost řešit nestandardní zdravotní problémy.
- **Interaktivní zdravotní gramotnost** – zde je záměrem posilovat jednání občanů samostatně, posílit jejich vnitřní motivaci ke snaze zlepšit své zdraví. Patří sem některé zdravotně výchovné programy cílené na určité populační skupiny. Zdravotničtí pracovníci zde působí jako konzultanti s cílem ukázat možnost správné volby.
- **Kritická zdravotní gramotnost** – rozvíjí u pacientů schopnosti, které se týkají jejich individuálního chování, tak i sociálně a politicky orientovaných činností, jejichž smyslem je vytváření zdravotně příznivého sociálního prostředí. Obsahem zdravotní výchovy je v tomto kontextu poskytování informací i rozvíjení komunikace o zdraví.

Škola jako vzdělávací instituce by se určitě měla podílet na rozvoji zejména interaktivní i kritické zdravotní gramotnosti.

1. 2 Pohledy na pojetí zdraví

V současné době se preferuje *multidimenzionální holistická koncepce zdraví člověka*, kdy je člověk pokládán za jednotu bio – eko – psycho – sociální a zdraví je pokládáno za celostní a systémovou záležitost. Je výsledkem souladu vzájemného

¹ Zdraví 21, Výklad základních pojmů, 4. část, kap. 11, str. 114 - 121

působení organismu, osobnosti, člověka a jeho životního prostředí. Je také výslednicí jeho dědičných dispozic, životního stylu, ekologických, sociálních, ekonomických a zejména pracovních podmínek. **Zdraví ovlivňuje kvalitu života, která je dána úrovní tělesné, duševní a sociální pohody a spokojenosti jedince.**¹

(Kohoutek, 2007)

S ohledem na vztah zdraví a kvality zdraví Jaro Křivohlavý (2003) publikoval vlastní definici zdraví: „**Zdraví je celkový (tělesný, psychický, sociální a duchovní) stav člověka, který mu umožňuje dosahovat optimální kvality života a není překážkou obdobnému snažení druhých lidí.**“² Kvalita života je definována s ohledem na spokojenost daného člověka s dosahováním cílů určujících směřování jeho života. *Cíle směřování života* autor hodnotí jako cíle, k nimž je zaměřeno životní úsilí daného člověka podle hierarchie hodnot. Kvalitu lidského zdraví a života určuje výkonnost, zdatnost, odolnost a pocit pohody konkrétního jedince. (Kohoutek, 2007) Havlínová a kol. (2003) hovoří o *interakčním pojetí zdraví*, které znamená uplatňovat zřetel ke vzájemné propojenosti složek zdraví ve třech interakčních soustavách.

- **Individuální:** zdraví je spojeno se všemi složkami bytosti jedince, kterou tvoří organismus (tělesné zdraví), struktura psychických funkcí (duševní zdraví), osobnost (sociální a duchovní zdraví).
- **Komunitní:** zdraví jedince je propojeno se zdravím komunity, v níž žije a pracuje.
- **Globální:** zdraví jedince, které je propojeno se zdravím jednotlivých společenství, v níž jedinci žijí nebo pracují, je propojeno se zdravím světa.³

Havlínová (2003) dále soudí, že výsledkem pozitivních interakcí je pohoda „po všech stránkách“: „*kromě tělesné pohody i pocit bezpečí, pozitivní citové a myšlenkové rozpoložení, zájmem o okolí a ochota být prospěšný lidem kolem sebe, soulad se sebou samým i s druhými lidmi.*“ Zdraví je velmi individuální a relativní, nedá se měřit a jeho podoba je u každého člověka jedinečná. Také se mění v různých životních obdobích, kdy klade člověk důraz na jeho různé aspekty. Dobré fyzické zdraví ještě nemusí člověku zaručovat opravdový pocit zdraví, zdravé vztahy mezi lidmi a ubývající fyzické

¹ Kohoutek, R. Psychologie zdraví a duševní hygiena, Brno: IMS, 2007, str. 4

² Křivohlavý, J., Psychologie zdraví, Praha: Portál, 2003, str. 40

³ Havlínová, M., a kol. Program podpory zdraví ve škole, Praha: Portál, 2003, str. 22

síly ve stáří ještě nemusí končit zdraví člověka. I nemoc může u člověka podpořit změnu jeho postojů k vlastnímu zdraví a pozitivně ho ovlivnit ve změně jeho postojů k životu, ke změně jeho hierarchie hodnot. Kubíčková (1994) zdraví popisuje takto:

„ Zdraví je vlastně stavem našeho vlastního bytí, prožitkem našeho celkově uspokojivého života, dobrým pocitem na těle, duši i duchu, a je také ve vztazích ke světu kolem nás...Opravdové zdraví není určováno žádnou diagnózou, žádným vyšetřením, testy a vnějším hodnocením. Může být prožíváno jako celkově uspokojivý životní pocit, i když můžeme mít různé vady tělesné, případně zvláštnosti duševní. Zdraví není produktem zkoumání vědy, není záležitostí léčebných postupů ani jen nepřítomností nemoci, výsledkem prevence či vyvarování se rizikových faktorů. Zdraví je hodnotou člověka, k níž dospívá dobrou komunikací se sebou samým i se světem volbou faktorů podporujících zdraví, moudrým způsobem života.“

Z tohoto pohledu je možné, aby každý člověk dosáhl pro sebe optimálního zdraví, ať už má jakékoliv omezení. Rozhodující jsou postoje a vztahy člověka a také by to měla být jeho povinnost žít tak, aby své zdraví neohrožoval a ani zdraví jiných.

1. 3 Zdraví v globálním a komunitním rozměru

Člověk je sociální bytost a jeho život se odvíjí prostřednictvím sociálního okolí a sociálních vztahů, které ho obklopují. Stejně tak jeho zdraví se pak udržuje prostřednictvím osobních vztahů s lidmi v jeho nejbližším sociálním okolí. O kvalitě individuálního zdraví tak z velké části rozhoduje kvalita sociálního prostředí, v němž člověk žije. (Havlíková, 2006) Individuální zdraví se tedy stává součástí zdraví komunity, celého společenství. Havlíková komunitou rozumí skupinu lidí, která obývá určitý omezený prostor, kde vykonává svou pravidelnou činnost. Na prvním místě je to jistě rodina, dále škola, pracovní společenství a jiné skupiny – zájmové, širší společenské jako obec apod.

Myslím si, že tento názor, kdy se individuální zdraví prolíná s komunitou a je propojeno s užší nebo širší společenskou skupinou velmi dobře ukazuje na souvislost tohoto problému se sociální pedagogikou.

Složky působící na zdraví člověka jsou ve vzájemných interakcích. Mohou na sebe působit pozitivně a zdraví podporovat nebo naopak negativně a zdraví tím ohrožovat. Havlíková dále uvádí, že zdraví světa a zdraví lidí, kteří jej obývají tvoří jeden systém.

Pozitivní i negativní změny v některých částech systému (může jít o působení jednotlivce či komunity), se dříve nebo později projeví podporou a posílením, nebo naopak oslabením a onemocněním dalších částí systému. Změna může zasáhnout systém i jako celek. Člověk má v systému interakcí tedy dvojroli, je vystaven působení ostatních částí systému, ale sám také může části systému ovlivňovat. (Havlinová, 2006)

Globální rozměr zdraví

Havlinová (2006) parafrázuje jednoho z autorů knihy *Globální výchova* Davida Selbyho (1990), kdy podle něj má globální podstata našeho zdraví tyto aspekty:

- **Prostorový:** Současný svět je jakási pavučina, stane-li se se zdravím světa někde něco, dříve nebo později se to projeví na zdraví jeho obyvatel. (Kyselá deště, ozonová díra... nebo naopak odsíření elektráren, zákaz užívání freonů...).
- **Časový:** Zvyšuje se rychlost a dopad změn (stupňuje se ničivost zbraní, rychle se šíří epidemie AIDS či nebezpečné ideologie a naopak je možno v krátkém čase využít nových objevů pro blaho lidstva – nové myšlenky, rychlý přenos informací Internetem, nové technologie...).
- **Vnitřní lidský rozměr globality:** Jde o rovnováhu mezi základními právy a povinnostmi člověka, respektování jedinečnosti na straně jedné a přizpůsobení celku na straně druhé (příklady nerovnováhy: totalitní systémy, rasismus, terorismus, pozitivní snahy o nastolení a udržení rovnováhy – mezinárodní úmluvy apod.).

Globální podstata zdraví osvětluje, že základní lidská povinnost je žít tak, abychom neohrožovali zdraví druhých lidí. Zdraví je zde dáváno do interakcí se společenstvím, ve kterém člověk žije. *Interakční pojetí zdraví je tedy základní strategií, která umožnila vznik preventivní strategie – podpory zdraví.* Podpora zdraví tak již není jen záležitostí zdravotnictví, ale stává se součástí působení v komunitách, kde lidé přirozeně žijí a pracují. Havlinová (2006) uvádí, že komunitní programy podpory zdraví musí vycházet nejen z poznatků lékařských oborů, ale také z oborů psychologických, pedagogických a sociologických.

Holčík (2006) uvádí stručnou informaci o evropské zdravotní strategii péče o zdraví dětí a mládeže. Uvádí Evropskou zprávu o zdraví za rok 2005 a Evropskou strategii pro rozvoj a zdraví dětí a mládeže, která uvádí, že děti a mládež jsou naší investicí do budoucnosti společnosti. Zdraví dětí a jejich cesta do dospělosti

předznamenává prosperitu a stabilitu států Evropského regionu pro několik nadcházejících desetiletí. Zmíněné dokumenty jsou zaměřeny na zdraví dětí a na aktivity, které s ním souvisí, i na to, co je ještě nezbytné pro zdraví dětí vykonat.¹

Hlavním záměrem dokumentů je pomoci státům, aby na základě vlastní zkušenosti zvolily nejvhodnější opatření vedoucí ke zlepšení zdraví lidí.

Holčík (2006) uvádí priority, ze kterých by měly státy vycházet při uskutečňování cílů a z nich vycházejících programů na podporu zdraví dětí.

Strategie by měla vycházet z těchto priorit:

- **Celoživotní přístup** (*life-course approach*). Opatření a programy by měly být zaměřeny na všechny etapy lidského života, od prenatální fáze až po dospělost. Vychází se zde z faktu, že zdravotní rizika i příležitosti se vyskytují ve všech vývojových stádiích – od početí po dospělost. Celoživotní přístup bere v úvahu odlišnosti jednotlivých fází vývoje i jejich návaznost na sebe, kdy každá etapa je východiskem zdravotního jednání v dalším stádiu. Uplatnění celoživotního přístupu v dětství a dospívání rovněž respektuje mezigenerační návaznost k níž dochází v době, kdy se mladí lidé sami stanou rodiči.
- **Ekvita (spravedlnost)**. Potřeby těch nejvíce znevýhodněných skupin by měly být zřetelně brány v úvahu. Zdraví je základním lidským právem každého dítěte a mladistvého v Evropském regionu. Právo těšit se z „nejvyššího dosažitelného stupně zdraví“ je součástí Konvence práv dítěte a je morální i legislativní základnou pro úsilí vynaložené na spravedlivé rozložení zdraví. Neopomenutelným cílem zdravotní politiky všech států by mělo být, aby děti i mladiství měli možnost růst a rozvíjet se v rodinách a v takovém sociálním a přírodním prostředí, které poskytuje spravedlivé zdravotní podmínky.
- **Meziresortní aktivity**. Meziresortní přístup by měl být uplatňován při přípravě plánů a opatření, směřujících ke zlepšení zdraví dětí, aby mohly být ovlivňovány všechny determinanty ovlivňující zdraví. Na zdraví dětí a mládeže působí celá řada faktorů. I když rezort zdravotnictví plní preventivní a ochrannou funkci v podpoře zdraví, mnoho dalších rezortů

¹ Holčík, J. *Evropská zdravotní strategie péče o zdraví dětí*, IN 2. konference ŠKOLA A ZDRAVÍ 21, Brno 2006

velmi významně determinanty zdraví ovlivňuje. Jsou to samozřejmě rezorty zabývající se vzděláváním a výchovou, sociální rezorty. Zdravotnický sektor má sloužit k motivaci ostatních rezortů v oblastech péče o zdraví.

- **Vlastní aktivní účast.** Děti a mládež jsou občany se svými vlastními právy. Aktivity zlepšující zdravotní vyhlídky evropské mládeže by měly zahrnovat změny ve službách, zařízeních i dalších široce pojímaných životních podmínkách. Jejich aktivní účast pomůže zajistit, aby výchovné iniciativy byly v souladu s jejich potřebami a zájmy.

Světová zdravotnická organizace dále vymezila sedm hlavních oblastí, na které bude orientován směr aktivit. Z nich bych stručně vybrala části, které jsou v přímé souvislosti se zaměřením této práce na pedagogickou péči o zdraví dětí.

Výživa: Kvalitní výživa je základem každého zdravého rozvoje. Nezdravé stravovací návyky vedou později ke vzniku zdravotních komplikací.

Úrazy a násilí: Jsou častým působením společného působení mnoha faktorů. V Evropském regionu jde o závažný a častý problém dětí a mládeže.

Životní prostředí: Patří k vážným problémům, který ovlivňuje náchylnost dětí k chorobám.

Zdraví mládeže: Během dětství a dospívání se formuje životní způsob, který předznamenává zdravotní vývoj v dalším životě.

Psychosociální rozvoj a duševní zdraví: Psychosociální pohoda během celého života je podmíněna investicemi do dětství a dospívání. Tato oblast si zaslouží větší pozornost v celé Evropě.

Jak již bylo uvedeno na počátku první kapitoly, z tezí SZO vychází i výzkumný projekt Škola a zdraví pro 21. století, kterým se snaží odborníci různých vědních oborů – pedagogové, hygienici, lékaři, psychologové a další odborníci aplikovat myšlenky současné vědy a moderní zdravotní politiky a filosofie do života současné školy.

Komunitní rozměr zdraví a škola

Již jsem uvedla, že komunitou rozumíme skupinu lidí, která v omezeném prostoru vykonává svou činnost. *Víme tedy, že o kvalitě individuálního zdraví z velké části rozhoduje kvalita sociálního prostředí, v němž člověk žije.* Se zaměřením své práce se budu orientovat na tu část sociální komunity, ve které je dítě ve svých přístupech

ke zdraví a zdravému životnímu stylu ovlivňováno hned na druhém místě po rodině, a to na školu. Komunita může velmi silně ovlivnit názory jedince. Člověk jako sociální bytost své základní potřeby uspokojuje prostřednictvím těsných sociálních vztahů se svým okolím. Havlínová (2006) uvádí, že celkový pocit zdraví je do značné míry důsledkem minulých, současných a budoucích interakcí člověka s jeho sociálním prostředím.

Komunita, podle Havlínové přijímá spoluzodpovědnost za zdraví svých členů i za zdraví části světa v níž se nachází a může vědomě podporovat pozitivní interakce podporující zdraví.

- Může se podílet nebo sama vytvářet programy na podporu zdraví, do tvorby a realizace může zapojit co nejvíce svých členů a sledovat zpětnou vazbu o jejich účinnosti.
- Komunita svůj záměr jen deklaruje a případně jej stvrdí přihlášením do některého programu podporujícího zdraví, zdraví však pro ni není prioritou,, ale spíše hodnotou druhého řádu, či nadstandard, který se uskutečňuje, jen vyjde-li na něj čas.
- Komunita se zřiká možnosti působení na zdraví, otázkou zdraví se nezabývá a zaujímá stanovisko, že podpoře zdraví se není třeba zvlášť věnovat.
- Komunita zneužívá svou moc k tomu, že zanedbává zdraví svých členů a zdraví svého okolí , či na něm dokonce páchá škody.

Havlínová dále říká, že chce-li komunita podporovat zdraví, musí dát interakcím, jež v ní probíhají i interakcím s okolním prostředím žádoucí směr. Shrnula je do dvou obecných principů, které vycházejí z interakčního pojetí zdraví a jsou míněny jako výzva pro činnost kterékoli komunity. V pozdějších kapitolách bude zřejmé, že budou společným jmenovatelem všech zásad pro konkrétní pilíře programu podpory zdraví ve škole. Jsou ovšem natolik společné každému úsilí o podporu zdraví, že by s nimi ve svých programech mělo být počítáno i v jiných komunitách, nejen ve školách.

Tyto integrující principy jsou:

- 1. Respekt k potřebám jednotlivce v celku společnosti a světa.*
- 2. Rozvíjení komunikace a spolupráce.*

Podrobnější rozbor integrujících principů uvádím ve třetí kapitole práce.

Současné pojetí zdraví klade důraz na souvislosti. Celkové zdraví jedince je tedy výslednicí jeho zdraví tělesného, duševního, sociálního a také je součástí zdraví užší i širší komunity a přírody. *Takto pojmají a aplikují pojetí zdraví i školy podporující zdraví ve svých programech a z tohoto vychází i celá jejich filozofie.*¹

Je nutné mít na paměti, že škola se stává vzápětí po rodině významnou složkou socializace jedince a stává se důležitým modelem společenského života. (Řezáč, 1998) Je to právě škola, jak soudí Řezáč, která přináší pro jedince významné změny ze sociálně-psychologického hlediska. Nastává zde posun k dalšímu rozvoji sociálních vztahů. Právě ve škole by mohl být jedinec ovlivněn natolik, aby u něj mohl být ovlivněn náhled na přístup ke svému zdraví i ke zdravému životnímu stylu.

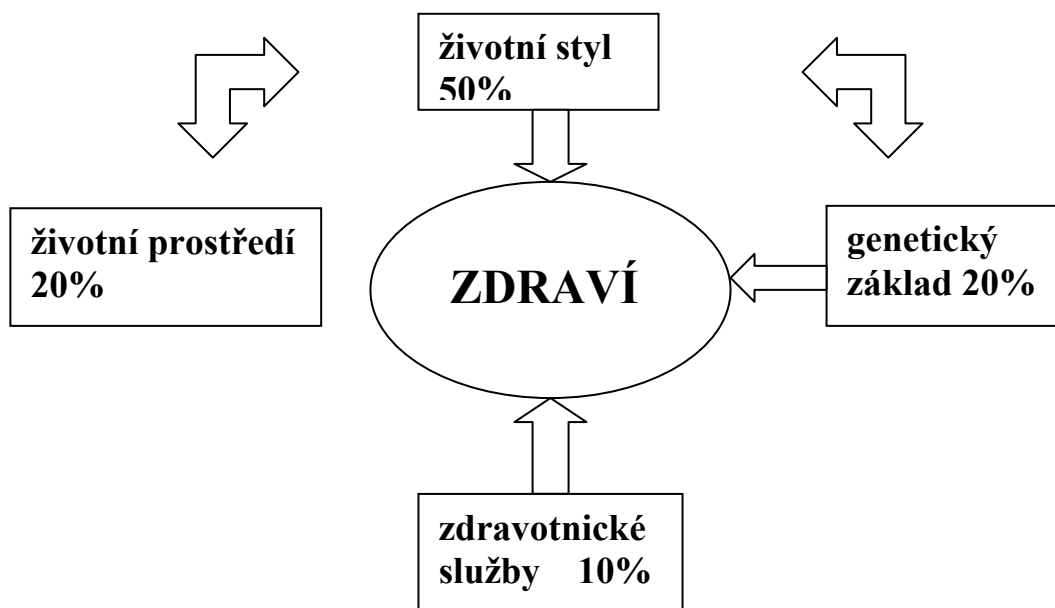
Jak vyplývá z předešlých částí práce, stojí před dnešní školou nelehký úkol. Škola má připravit jedince na to, aby obstál v dnešní složité, ekonomicky i sociálně spletité společnosti a ještě jej ovlivnila natolik, aby změnila jeho náhled a odpovědnost k vlastnímu zdraví, jako k součásti zdraví celé společnosti. Výchova ke zdraví je již v různých formách nedílnou součástí vzdělávacích programů škol. Jak ji školy aplikují v praxi je v kompetenci každé školy, zajisté je náhled na tuto problematiku u škol rozdílný.

1.4 Determinanty zdraví a škola

Determinanty zdraví jsou faktory, které pozitivním nebo negativním způsobem ovlivňují zdraví. Jedinec přichází na svět s určitou výbavou, která má genetický základ, jsou to vnitřní faktory, mající vliv na zdraví člověka. Patří sem i osobnost člověka, která se utváří v průběhu vývoje po narození, dospívání až do dospělosti. A zde již hrají významnou roli faktory zevní, které rozčleňujeme do základních skupin. Některé determinanty jsou ovlivnitelné výchovou, jiné závisí na socioekonomickém vývoji společnosti. Názory na ně se mění v různých obdobích vývoje lidské společnosti a mají na zdraví člověka ve svém souhrnu velký vliv. Machková a kol.(2006) uvádí kromě základního rozdělení zevních determinant na **životní styl, kvalitu životního a pracovního prostředí** a dále **zdravotnických služeb** i procentuální vyjádření vzájemných vztahů mezi zdravím a determinantami zdraví.

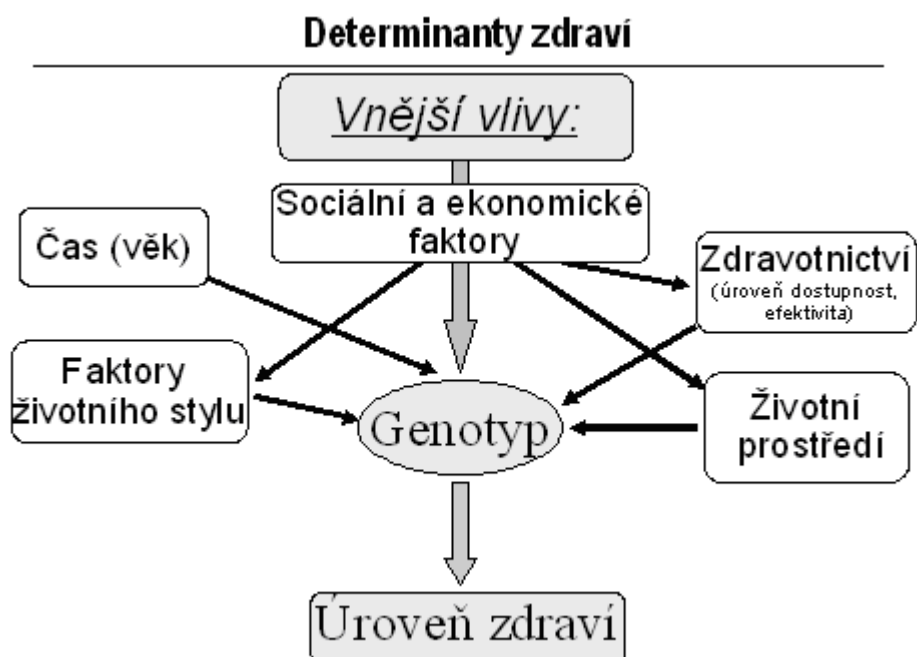
¹ Havlínová, M. Program podpory zdraví ve škole. Praha, 2006.s. 20-26

Vzájemné vztahy mezi zdravím a determinantami zdraví – schéma č. 1¹

Životní prostředí a **zdravotnické služby** jsou závislé na ekonomickém, sociálním a kulturním vývoji společnosti, jsou ovlivnitelné politickými systémy, institucemi, kulturou společnosti. Je zřejmé, že **životní styl** má jako determinanta **největší vliv** na zdraví člověka. **Vnější i vnitřní determinanty** se navzájem ovlivňují. Životní prostředí se navzájem ovlivňuje s životním stylem, stejně jako genetický základ jedince působí na utváření životního stylu. Zdravotnické služby nemají v této oblasti rozhodující vliv. Jak již bylo řečeno na počátku, z hlediska zlepšování zdravotního stavu společnosti, k zastavení jeho zhoršujících se tendencí, je důležité systematicky přistoupit ke změně náhledu lidí k pojetí svého zdraví, a tím i k utváření odpovědného přístupu k životnímu stylu. **Životní styl** je tedy stěžejní determinanta pro zdraví člověka. Machková (2006) uvádí, že životní styl zahrnuje formy dobrovolného chování v daných životních situacích, které jsou založené na individuálním výběru z různých možností. Dále říká, že je charakterizován souhrou dobrovolného chování (výběrem) a životní situací (možností). „Člověk se může správně rozhodnout tehdy, má-li dostatečné znalosti o tom, co jeho zdraví podporuje a upevňuje, ale také o tom, co mu škodí.“ (Machková, 2006).

¹ Machková, Jitka a kol., *Výchova ke zdraví pro učitele*, Ústí nad Labem 2006, s. 20

Kraus (2008) uvádí, že termín životní styl vyjadřuje spíše **individuální optimální uspořádání životních forem do harmonického celku**. Charakterizuje jej, jako široký komplex činností a s nimi spjatých postojů, norem, hodnot, návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každou individualitu specifické.¹ Havelková a kol.(sec. cit. Drbal 2004) říká, že ke čtyřem základním determinantům v poslední době ještě přibývají **čas a prostor**, další souřadnice vymezující existenci lidí na naší planetě a s tím souvisí i další pojem související s dopravou a komunikací lidí – **globalizace**.

Životní styl je ovlivněn a formován u každého jedince řadou faktorů. Patří mezi ně **objektivní společenské faktory** dané společností – technický a vědecký rozvoj společnosti, ekonomická situace, politické poměry i kulturní tradice. Řadíme sem i zvyky a jednání praktikované v jednotlivých rodinách. Mezi **subjektivní faktory** můžeme zařadit psychologické charakteristiky člověka, pohlaví, zdravotní stav i věk. Důležitým subjektivní faktorem je hodnotový systém každého jedince a míra dosaženého vzdělání. (Kraus, 2008) Z hlediska ovlivnění hodnotového systému člověka je na prvním místě výchova v rodině a vzápětí hned škola. Mužíková a kol.(2006) uvádí, že dětství a dospívání jsou důležitými etapami, v nichž každý prochází

¹ Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: 2008, s.166-167

významným duševním a tělesným vývojem a získává sociální a zdravotní návyky. Zdravý vývoj mladých lidí je tedy úzce podmíněn jednak dobrým rodinným zázemím a dále dalšími sociálními vztahy mimo rodinu. Na získání tzv. **zdravotní gramotnosti** mají rozhodující vliv vzdělávací instituce – hlavně škola. Škola by měla být hlavním koordinátorem ve vedení mladých lidí ke zdravému způsobu života.

Mühlpachr (2006) osvětluje kategorii životního stylu jako sociologický termín, který se často zaměřuje se životním způsobem, životními podmínkami nebo životní úrovní. Dnes podle něj hovoříme o **kvalitě života**. Životní styl lze podle něj vnímat jako kulturně podmíněný způsob uspokojování potřeb, spojený s hodnotami a normami.¹ Kraus (2008) cituje Šmahela (1997), který říká, že žít zdravě znamená chovat se tak, abychom neohrozili vlastní zdraví ani zdraví našich bližních. Především je třeba spojit své snahy s ostatními a chtít změnit hodnotové priority a hodnotovou orientaci lidské společnosti jako celku.² Na základě nových poznatků a nutností výchovy ke zdravému životnímu stylu se vyvinul nový vědní obor, který se zabývá výchovou ke zdraví – **valeologie**, nebo-li **health promotion**, čili výchova ke zdravému životnímu stylu. **Valeologická psychologie** (valeopsychologie) je moderní psychologická věda, která zkoumá psychologické zákonitosti a mechanismy zdravého životního stylu, formování valeologického vědomí člověka, postojů k životu, k problémům vlastní existence, formování dovednosti cíleně volit, vytvářet, podporovat, zdokonalovat vlastní životní styl a přenášet jej z generace na generaci. (Dolinska a kol., 2003)³

Autoři dále uvádějí rozpracovanou koncepci valeologické výchovy, zabývají se globálním zkoumáním člověka v přírodních a sociálních soustavách, zkoumají člověka na základě holistického, celistvého pojetí. Dolinska uvedla výsledky svého výzkumu mezi českými dětmi ve věku 11 – 14 let, kdy prováděli analýzu procesu vnímání žáky ZŠ odpovědnosti člověka za různé aspekty života. Průzkum ukázal, že si děti uvědomují odpovědnost člověka za sebe, za jiné, že mají dostatečnou pojmovou zásobu. Rapidně ovšem klesá počet těch, kteří si uvědomují konkrétní zodpovědnost. (Dolinska, 2003)

Mühlpachr (2006) charakterizuje prvky individuálního životního stylu: řadí sem časový harmonogram člověka, umění hospodařit s časem, využít náplň tohoto času, dále práci a vše co s ní souvisí, stupeň a charakter materiální spotřeby člověka, intelektuální a estetické potřeby, rekreační aktivity, účast na politickém a společenském životě, vztah

¹ Mühlpachr, P., 2. konference Škola a zdraví 21, Brno 2006 in Životní styl mládeže jako příčina sociálního handicapu

² Kraus, B. Základy sociální pedagogiky, Praha, 2008, s. 170

³ (Dolinska, J. ed, 2003 in Teachers and health 5, Brno 2003, str. 286)

k hodnotám a náboženství, formy lidského soužití, rozdělení v rodině, přátelské, kolegiální a sousedské vztahy. Mužík (2007) uvádí, že zdravý životní styl je takový, který náš organismus udržuje zdravý, a to jak fyzicky, tak psychicky.

Zde je aktuální otázka, jakým způsobem škola pracuje s dětmi na výchově ke zdravému životnímu stylu, jakým způsobem se zabývá vzdělávací péčí o zdraví žáků, k odpovědnosti za své zdraví, péčí o zdravé prostředí na školách (materiální, psychické a sociální). (Kohoutek,2007)

2. Škola a zdraví

2.1 Prostředí školy a školní klima

Kvalitu prostředí školy je utvářena několika složkami. Podle Havlínové (1993) jsou to tyto čtyři složky:

- **Ekologické prostředí školy**

Patří sem materiální, fyzikální a estetické kvality školy jako životního a pracovního prostředí pro všechny zde působící osoby a skupiny. V praxi to je kvalita uspořádání a vybavení školní budovy (interiér) a přilehlých prostor (exteriér, hřiště, zahrada, bezprostřední okolí).

- **Společenské prostředí školy**

Kvalita a kompetence osob a skupin, z nichž se organizace skládá (žáci, učitelé, rodiče), zvláště kvalita a kompetence osob ve vedení školy, školské správě, obecním zastupitelstvu.

- **Sociální systém školy**

Způsoby komunikace a kooperace, zafixované vzorce vztahů a navykého chování uvnitř skupin a mezi skupinami: mezi žáky navzájem, mezi žáky a učiteli, mezi učiteli navzájem, mezi vedením školy s učiteli a také mezi školou a rodiči.

- **Kultura školy**

Hodnotové priority školy, poznávací a hodnotící přístupy a veřejného mínění, které ve škole existují, převládají nebo se považují za cílové.¹

¹ Havlínová, M., Dvořáková, M. Klima ve škole, Praha 1993, in Inspirovat Učitelských listů 3.1, www.ucitelske-listy.cz.

Můžeme rozlišit mezi pojmy **atmosféra školy, třídy**, která vyjadřuje momentální stav ve třídě či škole a pojmem **klima školy, třídy**, kdy se jedná o dlouhodobější, stálější charakteristiku. **Klima je tedy souhrn faktorů**, které se podílejí na utváření prostředí organizace, školy. Lazarová (2006) uvádí, že do utváření školního klimatu patří otevřenost a spolupráce učitelů, jejich ochota sdílet své zkušenosti i pracovní problémy, vůle pomáhat všem dětem i dospělým učit se společně. Ve svém příspěvku Lazarová osvětluje úlohu *školního psychologa* na pozitivním budování školního klimatu. Mohou se stát účinnými pomocníky školy vedle výchovných poradců.¹ Tato spolupráce se stává v dnešním společenském prostředí školy stále více častou.

Kvalitu života ve školách již posuzovalo více výzkumů. Mareš (2003) rozlišuje tyto přístupy, které se postupně uplatňovaly při posuzování a zkoumání klimatu ve školách:

- metaforický přístup: škola jako celek vyznačující se specifickými kvalitami
- přístup vycházející ze školní efektivity: škola jako socializační instituce produkující žáky určitých kvalit
- ekonomický přístup: škola jako výrobní podnik
- sociologický přístup: škola jako kulturní systém sociálních vztahů
- sociálně – ekologický přístup: škola jako ucelený ekologický systém fungující v určitém prostředí
- sociálně – psychologický přístup: škola jako sociální instituce vyvolávající sociálně psychologické a pedagogicko – psychologické procesy²

Na klima školy nebo třídy se můžeme zaměřit z různých úhlů pohledu, souvisejících s vnitřním sociálním uspořádáním a organizací školy.

J. Mareš (2003) uvádí typy školního klimatu podle přehledové studie Andersenové (1982):

- podle míry koherentnosti na klima koherentní (účelné, dobře sdělitelné, konsensuální);
- podle míry otevřenosti na otevřené a uzavřené;
- podle aktérů na klima navozené žáky, učiteli a navozené vedoucími pracovníky;

¹ Lazarová, B. Čapková, M. Klima školy: K otázkám spolupráce učitelů a školních psychologů in 2. konference ŠKOLA A ZDRAVÍ 21, Brno 2006

² Mareš, J. Diagnostika školního klimatu školy. in Sborník Ježek, S.(ed).(2003), Sociální klima školy I. Brno, s. 32 -35

- podle preferovaného zaměření školy na klima zaměřené na instrumentální přístup, na rozvoj sociálních vztahů, na rozvoj osobnosti, na mravní rozvoj;
- podle zdravotních dopadů na klima zdravé a nezdravé;

Dále uvádí J. Mareš (2003) další možné náhledy na typy klimatu. Z hlediska tématu této práce je vhodné z nich uvést **klima aktuální** (z časového hlediska), **specifické klima** (typické pro jednu školu) a **generické** (typické pro většinu škol), **podle komunity** (na klima velkoměstské školy, městské a vesnické školy), **podle programu školy** (klima školy tradiční a s alternativním programem), **podle vztahu školy k participaci rodičů** na klima příznivé k participaci školy, na klima k této participaci neutrální a na klima nepříznivé.¹

Průcha (1997) uvádí , že fungování určitého klimatu ve třídě je ovlivněno mechanismy, které jsou součástí organizace třídy. Jsou to zejména komunikační a vyučovací postupy , které člověk používá, dále sem řadí participaci žáků ve vyučování, preference a očekávání učitelů k žákům, klima či „étos“ školy jíž je určitá třída součástí.²

Průcha (1997, s. 351) uvádí parametry **komunikačního klimatu** , jak je zjišťoval J. Lašek (1994) podle prací amerických odborníků (J. Gibb, L. B. Rosenfeld, aj.). Ve třídě existují dva základní typy komunikačního klimatu:

Komunikační klima suportivní (vstřícné, podpůrné): V tomto klimatu se jeho účastníci respektují navzájem, mohou mezi sebou komunikovat o svých názorech a pocitech.

Komunikační klima defenzivní (obránné): V tomto klimatu vznikají situace, kdy jeho účastníci spolu soupeří, jeden druhého neposlouchají a navzájem skrývají své názory a pocity. Podle tohoto komunikačního rozdělení Lašek (1994) konstatuje, že učitelé se dělí na suportivní a defenzivní, podle toho i navozují typ komunikačního klimatu ve třídě.

Navozuje-li učitel ve své třídě vstřícné klima, žáci jsou spokojenější, jsou více motivováni k práci, mají vyšší prožitky sebevědomí, jsou mezi nimi pozitivnější vztahy, mají méně absencí. Pokud učitel systematicky navozuje ve svých hodinách defenzivní

¹ Mareš, J. Diagnostika školního klimatu školy in Sborník Ježek, S.(ed).(2003), Sociální klima školy I. Brno, s. 41

² Průcha, J. Moderní pedagogika, Praha: 1997, s. 350 - 351

klima, u žáků se pěstuje tendence neriskovat, volit cestu pasivního odporu, spojovat se proti učitelům, podvádět, podlézat, útočit na jeho slabiny. (Průcha, 1997)

Sociálně – psychické klima bývá definováno podle Krause (2008) jako trvalejší sociální a emocionální naladění všech účastníků, kteří ho vytvářejí a ve společných interakcích prožívají. Podstatné podle Krause je, že klima zpětně ovlivňuje:

- charakteristiku aktérů (zdravotní, psychologické, pedagogické, sociální)
- úspěšnost fungování instituce jako celku (tzv. průběhové charakteristiky)
- kvalitu výstupů instituce (charakteristiky krátkodobého i dlouhodobého rázu – Mareš, 2003) ¹

Na **sociokulturní prostředí** školy, jako **východiště zdravých vztahů** ve škole se ve svých výzkumných projektech zaměřuje J. Řezáč (2006). Uvádí elementární sociálně psychologické předpoklady utváření a stabilizace zdravých vztahů v sociokulturním prostoru školy:

- **Kvalitu v sociálních vztazích (sounáležitost):** spokojenost v profesní pedagogické práci, kvalitu kolegiálních vztahů na pracovišti, anticipaci budoucnosti v profesi.
- **Aktivizující a podpůrné (facilitující) klima v učitelských sborech a ve školních třídách (včetně objektivní sociální opory):** emoční pohoda, pozornost vedení školy vztahům mezi učiteli, informovanost vedení školy problémům mezi učiteli, profesní vyspělost pedagogického týmu, usnadňování profesního růstu učitelů, podpora osobních iniciativ vedením školy.
- **Kultura školy, v níž je jedinec chápán jako aktér, protagonista sociálních situací, nikoliv jejich pasivní produkt.** ²

Řezáč (2006) ve výsledcích svého průzkumu uvádí, že učitelé posuzují optimisticky svou připravenost kultivovat vztahy mezi žáky. **K vnějším podmínkám**, které učitelé nejčastěji udávají, jako důležitým pro budování zdravých vztahů mezi žáky je **odpovídající prostředí školy**. Jednoznačně přitom dominují prvky sociálního – vztahového prostředí. Jsou to např. *vztahová pomoc, atmosféra bez stresu, dobrá*

¹ Kraus, B. Základy sociální pedagogiky: 2008, s. 107

² ŘEZÁČ, J. Zdravý vztah – hledisko sociálně psychologické. In ŘEHULKA, E. (ed.) *School and health 21. Škola a zdraví 21.vol.1*Brno: Paido, 2006 311 – 320

komunikace. Učitelé měli na mysli zejména *vztahové pozitivní vlastnosti a dovednosti* uplatňované během interakcí jako *ohleduplnost, nesobeckost, úcta, altruismus, kamarádství*. Učitelé velmi málo uváděli podmínky materiální nebo jejich rozhodující vliv na utváření zdravých vztahů.

Pozitivní klima školy je jedním z důležitých ukazatelů zdravých vztahů ve škole, které pak pozitivně ovlivňují vzdělávací proces. Některé výzkumy se soustřeďují na možné závažné zdravotní důsledky spojené s nevhodným klimatem. J. Mareš (2003) uvádí názor Hoe a Feldmana (1999), že zdravá škola je taková škola, v níž jsou všechny složky (institucionální, manažerské a technické) v harmonii. *„Pozitivní klima školy můžeme definovat jako kvalitu školy, která utváří zdravé prostředí pro učení, kultivuje v dětech a rodičích jejich sny a aspirace. Stimuluje učitelovu tvořivost a nadšení, rozvíjí všechny pracovníky školy.* (Freiberg, Stein, 1999)¹

J. Mareš (1998) udává, že klima školy může mít souvislost s psychosociálním stresem žáků a učitelů, školní neúspěšností žáků, problémovým i zdravotně rizikovým chováním žáků. Mohou nastat i problémy ze sociálních a etnických rozdílů žáků nebo problémy pramenící z rozdílu mezi pohlavími.

Zdravé sociální klima je bezesporu důležité pro optimální fungování jedince i skupin, je jedním z faktorů, na které by se měla dnešní škola zaměřit v souvislosti s uskutečňováním výuky ke zdraví.

2. 2 Ekologické prostředí školy a kultura školy

Za ekologické prostředí školy můžeme považovat materiální a hygienické prostředí školy. **Materiální podmínky** zahrnují prostory, se svým architektonickým a urbanistickým řešením, estetickou úroveň interiérů, tříd, exteriérů, čistotu prostorů. Patří sem i osvětlení, mikroklimatické podmínky, barevná úprava, hluk.

B. Kraus (2001) říká, že organizovat prostředí ve smyslu pedagogizace, znamená využít prostředí jako výchovného prostředku. **Pedagogizace tedy znamená uskutečnit v prostředí takové změny, aby měly na vychovávaného vliv a ovlivňovaly jeho jednání v pozitivním smyslu.**

Každá škola disponuje různými možnostmi, co se týká své vybavenosti, velikosti, možnostmi organizace. Samozřejmě nejdříve musí **zajistit hygienicky**

¹ MAREŠ, J. Psychosociální klima školy – důležitý ukazatel „zdravotního stavu školy. In ŘEHULKA, E. (ed, *Škola a zdraví21*. Brno: Paido 2006 s. 187 –195

přijatelné podmínky pro edukační činnost. Velikost prostorů pro učebny, jídelnu, družinové místnosti, tělocvičné prostory, šatny jsou v příslušných hygienických nařízeních a škola je zodpovědná za jejich realizaci v praxi. Stejně se důsledně školská zařízení musí zabývat **osvětlením interiérů, vybavením tříd stavitelným nábytkem, vybavením školních jídelen** a dbát na **bezpečnostní a hygienické normy** platících pro všechna provozovaná zařízení.

Pracovní prostředí, které školští pracovníci vytvářejí pro svou práci i pro své žáky závažně ovlivňuje životní spokojenost všech zúčastněných a z dlouhodobého hlediska ovlivňuje i jejich zdraví. (Kožená a kol., 2006)

V. Spousta (2006) uvádí do souvislosti **řád, čistotu a hygienu se vztahem k estetičnosti edukačního prostředí.** Spousta uvádí, že somatické a psychické zdraví žáků a učitelů úzce souvisí s otázkami hodnot, **axiologií a axiologickou výchovou.** Uvádí „krásno“ jako těžko uchopitelnou edukační hodnotu, kterou má žák uchopit a vnitřně se s ní ztotožnit. I řád, čistota (hygiena) a bezpečnost jsou hodnoty, které podle autora předjímají krásno a měly by se stát součástí žákovy hodnotové orientace.

Faktory, které anticipující estetično, jako podmínky psychického zdraví žáka a učitele:

1. Harmonické uspořádání pracoviště:

Předměty potřebné k výuce jsou uloženy na určitém, funkčně zdůvodněném místě, podmínkou je pravidelné udržování pořádku.

2. Hygiena pracoviště:

Zabezpečení hygieny vzduchu – permanentní kontrola teploty, vlhkosti, zajištění permanentního přístupu čerstvého vzduchu.

Izolace hluku – umístění školy mimo dopravní a průmyslové zóny, odhlučnění stěn budovy.

Optimální osvětlení – účelně situované, dostatečně intenzivní a funkční osvětlení prostor a učeben školy a dopadající na pracovní stoly žáků ze strany.

Čistota pracoviště – bezprašnost a pravidelní očista a dezinfekce prostor i nábytku, pomůcek, pravidelná likvidace odpadu.

3. Bezpečnost pracoviště: Zabezpečení objektu ze strany protipožární ochrany, tepelným i toxickým zářením a jinými zdraví ohrožujícími látkami.

Na tyto faktory Spousta navazuje a identifikuje základní **edukologicky nejprůkaznější estetické činitele**, které se podílejí na spoluutváření celkově pozitivním pracovním a životním prostředím školy.¹

Z estetických faktorů, které autor uvádí se zmíním o **výchovném prostředí**, které zahrnuje uplatnění estetických parametrů při řešení prostoru, funkční a estetické členění učeben a pracovišť učitelů, tvarovou a barevnou modifikaci vnitřních prostor školy. Uplatnění **estetických parametrů při přípravě podmínek k výuce** – strukturace vyučovacích hodin, jejich účelná, racionalizovaná a esteticky funkční organizace. Zde bych chtěla zmínit i novou disciplínu z hlediska školního prostoru a zařízení – **ergonomii**.

Ergonomie se snaží vyřešit vztahy člověka, techniky a pracovního prostředí v pracovních procesech z hlediska zdraví člověka. Cílem je dosáhnout **maximální humanizace práce a ochrany zdraví člověka**. Pecina (2006) uvádí termín **školní ergonomie**, která má řešit ochranu zdraví žáků z hlediska ergonomického zařízení učeben, výběru školního nábytku, osvětlení, výběru barev interiérů.

Prostředí školy celkově souvisí s **kulturou školy**, která se odráží v hodnotových prioritách školy i ve veřejném mínění o škole. Do kultury školy patří i tradice školy, její vystupování a prezentace, propojení školy s regionem, spolupráce školy s pedagogickými i nepedagogickými subjekty. Kultura školy zahrnuje především normy, hodnoty a symboliku, režim dané školy i organizační řád školy. Bývá propojena s lokálním prostředím, se subkulturou daného regionu. Zde může škola vystupovat jako otevřená škola, stát se nositelkou kultury daného prostředí. B. Kraus (2001) uvádí koncepci otevřené školy J. Wolczyka (1979):

- Škola má uchovávat kulturu daného prostředí a za tím účelem utvářet fungující výchovné středisko.
- V optimální míře má škola využívat všech dosavadních sociálních zkušeností dětí a na tomto základě stimulovat jejich další rozvoj.
- Škola zabezpečuje pedagogickou osvětu především pro rodičovskou veřejnost, snaží se spolupracovat s rodiči, zapojit je do činností školy.
- Škola plní roli koordinátora mezi všemi organizacemi v obci, může se stát centrem osvěty pro obyvatele obce.

¹ SPOUSTA, V. *Kráska a umění v kurikulu základní školy*. In Orientace české základní školy. Maňák, J. a Janík, T. (ed) Sborník. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 60 – 82

3. Škola v souvislostech zdravé výuky

3.1 Škola jako sociální instituce

Základní úkol školy, jako účelové organizace, je realizace řízené a systematické edukace. Speciální edukační funkce ji odlišují od ostatních sociálních institucí.

Průcha (2007) uvádí taxonomii edukačních funkcí podle Huséna, Tuijnmana, Hallse (1992) popsaného v knize *Schooling in Modern European Society*:

- Škola je instituce přispívající k celkovému rozvoji jedince, má mu poskytovat poznatky a speciální dovednosti, které by nemohl získat pouhou zkušeností ze svého prožívání mimo školu.
- Škola je ochranné zařízení vedoucí mládež k hodnotám a ideálům. Škola by měla garantovat dětem příznivé prostředí do doby, než se osamostatní.
- Je formovatelkou lidských bytostí, kdy v každém vzdělávacím systému má za úkol formovat mladou generaci podle určitých norem a hodnot.
- Škola je nástrojem sociální politiky, protože společnost požaduje na škole, aby připravila mladé lidi na jejich fungování na trhu práce a na druhé straně má za úkol potlačovat určité návyky, které jsou ve společnosti přítomny, ale ze sociálního hlediska nepřijatelné (např. návyky na drogy, kouření).
- Škola je institucí, která je součástí životního prostředí dětí. Děti ve škole tráví značnou část svého každodenního času, a to po dobu 10 – 12 a více let. Je místem, kde děti vyrůstají a vyvíjejí se. Vyplývá z toho, že by měla být místem, kde děti nacházejí příjemné prostředí k životu.¹

Havlík a kol. (1996) uvádí další funkce školy:

Funkce personalizační, která formuje individuum k samostatně jednající osobnosti. Znalostmi a vlastnostmi nutnými pro pracovní výkony vybavuje škola ve **funkci kvalifikační**. **Socializační funkce** má za úkol naučit člověka určitým způsobům chování, učí jej zastávat určité role.²

Škola jako instituce formuje poznatky dítěte, pomáhá mu osvojovat si speciální dovednosti a to ve všech směrech, které jsou uvedeny ve školním kurikulu. Kurikulem

¹ Průcha, J. *Moderní pedagogika*. Praha, 1997. s. 398

² Havlík, R. Halászová, V., Prokop, J. *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha, 1996. s. 93-94

rozumíme vzdělávací plán v nejširším slova smyslu. ¹ Walterová (1995) uvádí širší definici kurikula, jako obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci ve škole získávají a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení. Můžeme říct, že každá země má ve své výchovně vzdělávací soustavě plánovaný obsah a cíle vzdělávání, je to její zamýšlené kurikulum. Průcha (2006) uvádí, že obsah vzdělávání na školách je vymezen v kurikulárních dokumentech. V posledních letech se vytváří pro plánování kurikula vzdělávací programy komplexního charakteru.

3. 2 Podpora zdraví ve školním kurikulu

V této kapitole se zaměřím na tu část školního kurikula, která se zabývá podporou zdraví. Podle Havlínové (2006) vychází výchova podpory ke zdraví v českém školství z těchto zdrojů:

1. Ze standardu vzdělávání, který je závazný pro všechny školy a pro jejich veškerou práci.
2. Ze vzdělávacího programu, který škola přijala – v současné době jsou to tři základní programy a postupně nově již sestavované výchovně vzdělávací programy jednotlivých škol.
3. Program Zdravá škola, který mohou školy přijmout a zařadit se do sítě škol podporujících zdraví.

Teze podpory zdraví v RVP ZV

Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání (2004) zařazuje otázky výchovy ke zdraví do vzdělávacích oblastí **Člověk a jeho svět** a do vzdělávací oblasti **Člověk a zdraví**, kde se vyučuje v předmětech **Výchova ke zdraví a Tělesná výchova**. Jednotlivé oblasti jsou vymezeny tzv. klíčovými kompetencemi, které by měly být výstupním cílem výchovně vzdělávací práce, a ke kterým by žák měl být postupně doveden prostřednictvím vzdělávacího obsahu. V rámci 1. stupně ZŠ je vzdělávací oblast rozčleněna na dvě období. 1. období zahrnuje 1. – 3. ročník a 2. období 4. a 5. ročník ZŠ. Podle období si školy zařazují do ročníků jednotlivá učiva.

Oblast **Člověk a jeho svět** zahrnuje komplexně témata týkající se lidské společnosti, rodiny, přírody, vlasti, kultury zdraví, techniky. Vzdělávací oblast je

¹ Havlínová, M.. Program podpory zdraví ve škole. Praha, 2006. s. 33

tvorena tematickými okruhy: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví.

Člověk a jeho zdraví je právě oblastí, kde mají děti získat znalosti z učiva: lidské tělo, biologické a fyziologické funkce a potřeby. Děti zde mají poznat, jak se člověk vyvíjí od narození k dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska denního režimu, hygieny, výživy, mezilidských vztahů.

Patří sem témata poučení o zdraví a nemocech, co je to zdravotní prevence, zásady první pomoci, bezpečné chování v různých životních situacích i za mimořádných událostí. Žáci si postupně mají uvědomit odpovědnost člověka za své zdraví, nabýt přesvědčení o tom, že zdraví je jedna z nejcennějších hodnot v životě člověka. Žáci zde poznávají sebe, jako lidské bytosti s biologickými a fyziologickými funkcemi a potřebami.

Důraz je na 1. i 2. stupni kladen na praktické dovednosti, jejich aplikace v každodenním životě školy, jejich nácviku při modelových situacích. Důležitou součástí této výuky by měla být výchova prožitkem.

Na 1. stupni ZŠ se realizuje v oborech:

1. Výchova ke zdraví.
2. Tělesná výchova, do níž je zahrnuta i zdravotní tělesná výchova.

Cíle vzdělávací oblasti „Člověk a jeho zdraví“

V této oblasti jsou zachyceny klíčové kompetence, které mají být výstupem znalostí a dovedností žáků z 2. stupně ZŠ, čili výstupem ze základní školy.

- poznávání zdraví jako nejdůležitější hodnoty
- pochopení zdraví jako vyváženého stavu tělesné, duševní a sociální pohody
- vnímání radostných prožitků z činností podpořených pohybem, příjemným prostředím a atmosférou
- poznávání člověka jako jedince závislého na jednotlivých etapách života, na způsobu vlastního jednání a rozhodování, na úrovni lidských vztahů a na kvalitě prostředí
- získávání základní orientace v názorech na to, co je zdravé, co zdraví prospívá, co zdraví ohrožuje

- preventivní ochrana zdraví, aktivně podporovat své zdraví ve všech životních situacích
- propojení zdraví a zdravých mezilidských vztahů, pěstovat morální a etické postoje s volným úsilím
- chápání zdatnosti i dobrého fyzického vzhledu i duševní pohody jako předpokladu pro výběr partnera i profesní dráhy, pro uplatnění ve společnosti
- aktivní zapojení do činnosti podporující zdraví a do propagace zdravotně prospěšných činností ve škole a v obci

RVP ZV a výchova ke zdraví na 1. stupni ZŠ

Děti zde získávají základní poznatky o vývoji člověka, seznamují se zde se základy hygieny v denním režimu, s pravidly zdravé výživy a mezilidskými vztahy. Mají získat znalosti o zdravotní prevenci, zásadách první pomoci. Mají se učit chápat odpovědnost každého člověka za svoje zdraví, ale i za zdraví jiných lidí. Tato část výuky je důležitým předstupněm jejího dalšího pokračování na 2. stupni ZŠ.

Děti se zde učí chápat vztahy kolem sebe a každodenní organizaci společnosti. Tématický okruh *Místo, kde žijeme* zahrnuje výuku k zodpovědnému jednání a sociálnímu cítění. Děti se učí projevovat vlastní názor a je zde kladen důraz i na osobní bezpečí. V dalším okruhu *Lidé kolem nás* si děti rozvíjí zásady slušného chování a jednání mezi lidmi, seznamují se s pojmy tolerance, solidarita, schopnost pomoci druhému. Učivo se zde člení do celků: rodina, soužití lidí, chování lidí, vlastnictví, právo a spravedlnost, kultura a základní zdravotní problémy. (RVZ ZV, 2004)

Velmi stručně uvedu přehled oborů, které se v rámcovém programu mají podílet na výchově ke zdraví.

Vzdělávací obor Tělesná výchova

Učivo je zde členěno do celků, ke kterým vybírám vždy několik příkladů:

- činnosti ovlivňující zdraví – *význam pohybu pro zdraví, příprava organismu, zdravotně zaměřené činnosti, správné držení těla*
- činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností – *rozvoj různých forem vytrvalosti, koordinace, pohyblivosti, síly, pohybové hry, základy gymnastiky, plavání apod.*

- činnosti podporující pohybové učení – *komunikace v Tv, organizace v Tv, zásady chování a jednání, pravidla naučených pohybových činností*

Vzdělávací oblast směřuje na jedné straně k poznání pohybových možností a zájmů, na druhé straně k poznání základních pohybových dovedností i návyků.

V. Mužík (2007) uvádí, že objem spontánních aktivit u předškolních dětí je v průměru 5 – 6 hodin denně, po zahájení školní docházky však dochází k vytrácení spontánního pohybu a začíná u dětí převládat sedavý způsob života: sezení ve školních lavicích, u domácích úkolů, u televize, u počítače, v dopravních prostředcích. Tím se nepřiměřeně snižuje tělesné zatížení organismu, oslabuje se svalový aparát a zhoršuje se celková tělesná zdatnost dítěte.¹ Mužík konstatuje, že pohybová činnost je pro dítě i každého člověka nezbytnou životní potřebou a investicí do budoucnosti. „*Je třeba se více soustředit na utváření pozitivních postojů a zájmů dětí o pohybovou činnost s vyústěním do celoživotní pohybové aktivity v rámci zdravého životního stylu.*“ (Mužík, s. 138, 2007)

Vzdělávací obor výchova ke zdraví

V tomto oboru mají děti získat poznatky v souvislosti s prevencí a ochranou zdraví člověka. Učivo je zde obsaženo v oblasti Člověk a jeho svět a v oblasti Člověk a jeho zdraví. Témata těchto oblastí jsou rozčleněna do 1. vzdělávacího období (1. – 3. ročník) a do 2. období (4. – 5. ročník). Z těchto období by si měl žák odnést výstupy, které se nazývají očekávané dovednosti.

V prvním období je hlavním cílem, by žáci dokázali uplatňovat základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle, dodržovali zásady bezpečného chování tak, aby neohrožovali zdraví své a zdraví jiných. Z dalších dovedností by se děti měly naučit být obezřetné při setkání s neznámými lidmi, umět požádat o pomoc v případě potřeby, uplatňovat základní pravidla silničního provozu a reagovat adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech.

Ve druhém období, kterým se uzavírá docházka na 1. stupni základní školy již žáci mají prokázat určitý stupeň znalostí a dovedností, na které navazuje na 2. stupni

¹ Mužík, V.(ed). Výživa a pohyb jako součást výchovy ke zdraví na základní škole. Brno: Paido, 2007, s. 137 – 138

vzdělávací oblast Člověk a jeho zdraví. V závěru 2. vzdělávacího období na 1. stupni by žák měl mít osvojené tyto dovednosti:

- využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života
- účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob
- uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události
- předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou
- ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc
- uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví

Získané dovednosti by žáci měli být schopni aplikovat v praktickém životě, ale nárok, který je na děti kladen musí korespondovat s praktickou činností škol, která je zakotvena v jejich vzdělávacích programech. Výsledkem by tedy měla být snaha mladých lidí upřednostňovat zdravý životní styl. Dosažení alespoň částečného zlepšení přístupu mladých lidí k odpovědnosti za své zdraví by neměl být konečný cíl vzdělávacích aktivit v jednotlivých výchovách. Havlíková (2006) konstatuje, že zdraví by mělo prolínat celým výchovným procesem. *Jedním z cílů podpory zdraví ve škole je naučit vybírat děti z mnoha různých možností, které nabízí skutečný život. nestačí tedy mít dobře propracované kurikulum, ale důležité je za jakých podmínek je uplatňováno v edukační praxi školy.* (RVP ZV. 2004)

3.3 Programy na podporu zdraví v dnešní škole

Dnešní školy mohou využívat již několik let projekty podporující zdravý životní styl. Záleží na škole, jestli program bude aktivně provádět a zapojí ho do svého vzdělávacího plánu. Řada z nich je již léty vyzkoušená a stala se pravidelnou aktivitou škol. Jsou to například **Zdravé zuby** (1. – 5. ročník), reagující na stále se zhoršující stav chrupu dětí a na nedostatek prevence. Projekt zaměřený na prevenci kouření realizovaný

Pedagogickou a Lékařskou fakultou MU **Normální je nekouřit**, je zaměřený na žáky od 1. do 3. ročníku a postupně bude realizován pro celý 1. stupeň. Jeho cílem je získání znalostí o škodlivém působení kouření, ovlivnění názorů dětí na kouření s dlouhodobým cílem snížit narůstající procento kuřáků mezi mladými. Velmi zajímavou aktivitou je i internetový portál **Hravě, žij zdravě**, který uskutečňuje dosti rozsáhlou soutěž podpořenou výukou ve formě výukového programu a pracovními listy, zaměřené na výchovu ke zdravému životnímu stylu. Samozřejmě výčet zde je omezený jen na příklady, realizovaných programů a projektů, ze kterých školy mohou čerpat je více.

Celkově víme, že nárůst patologických návyků a jejich dopadů na zdraví u dětí je alarmující. Přes zvyšující se nárůst obézních dětí, jejich sníženou pohyblivost, vady držení těla, snižující se kondici, nárůst mladistvých kuřáků, až po zneužívání návykových látek, drog a alkoholu. Stejně se dnešní společnost potýká se sociálně patologickými jevy – šikanou, rasovou a etnickou nesnášenlivostí, narůstající agresí.

Škola dnes stojí před nesnadnou úlohou, kterou jí jako vzdělávací instituci ukládá společnost, ale musí také reagovat na celkovou změnu v přístupu rodiny k výchově. V mnohém se stává přímo „náhradní vychovatelkou“ v oblastech, které dříve patřily do sféry výchovy rodinné. A přitom se již ve škole hovoří „jen“ o vzdělávacích programech, nikoli výchovně-vzdělávacích, jako dříve. Jednou z cest, kterou by se škola v dnešní době mohla dát, je přijmout zásady podpory zdravého učení a stát se tzv. Zdravou školou.

3. 3. 1 Program podpory zdraví ve škole

Tento program prezentuje národní modelový program, který má podporovat zdravou výuku na základní škole podle kritérií evropského programu Škola podporující zdraví (Health Promoting School) aplikovaném na naše národní podmínky.

Školy, které si vypracují své vlastní programy podle filozofie postavené na zásadách programu Zdravé školy jsou přijaty do tzv. sítě Zdravých škol.

Škola podporující zdraví, by měla vytvořit v rámci svého kurikula veškeré své činnosti podle kurikula podpory zdraví a snažit se své **skryté kurikulum** změnit k lepšímu. Průcha (1977, s. 267) míní pojmem skryté kurikulum „*všechny normy a postoje, jež se žáci naučí uvnitř edukační instituce, které nejsou výslovně uvedeny mezi hlavními cíli dané instituce.*“ Míni se zde tedy celkový rámec, který vytváří škola pro podporu zdraví. Složky skrytého kurikula mohou mít pozitivní i negativní dopad

na zdraví žáků i učitelů, provozních zaměstnanců i rodičů. Pokud si škola neuvědomuje důsledky své činnosti pro zdraví a existují rizika, že budou i dopady negativní, hovoříme o **nepoznaném kurikulu**.

Poznané kurikulum podpory zdraví je základním předpokladem pro jeho rozvoj a případné změny. Aby škola poznala, jak působí svou činností na zdraví, musí provést analýzu svého skrytého kurikula.

Skryté kurikulum se dotýká třech základních oblastí života školy:

1. *věcné, sociální a organizační prostředí školy;*
2. *způsob výuky;*
3. *spolupráce školy s partnery školy a aktivity školy směrem k obci a k okolnímu světu.*

Ke všem těmto oblastem se vztahují „pilíře“ pro podporu zdraví ve škole, které jsou vytvořeny pro projekt Podpora zdraví ve škole. (Havlinová, 2006)

Autoři programu Podpora zdraví ve škole, vytvořili pro tzv. „Zdravé školy“ zásady, které mají být stěžejním východiskem a základem pro jejich činnost. Již na začátku práce jsem uvedla dva nejdůležitější integrující principy, na kterých je postavena filozofie škol podporující zdraví. Oba principy se mají vzájemně doplňovat.

Je to **respekt k přirozeným potřebám jednotlivce**, což je považováno za nejdůležitější postoj. Tento postoj se má kultivovat u žáků, učitelů i rodičů a je klíčem k uskutečňování obecnějších postojů – úcty k člověku, lidským společenstvím přírodě na Zemi. Další princip je **rozvíjení komunikace a spolupráce**, což je považováno za **proces** osvojování stěžejních dovedností, jejichž prostřednictvím škola podporující zdraví dokáže uspokojovat potřeby žáků a současně je i efektivněji vzdělávat. (Havlinová, 2006, s.39) Stručně bych uvedla, jak může škola rozvíjet jednotlivé integrující principy v praktické vzdělávací činnosti. Respekt k přirozeným potřebám jednotlivce je postaven na podporu potřeb, které jsou pro zdraví člověka prospěšné. Můžeme vycházet ze základního modelu přirozených lidských potřeb podle Maslowa, kdy v hierarchickém uspořádání nemohou být potřeby umístěné nahoře uspokojeny dříve než potřeby umístěné níže. Havlinová (2006) uvádí, že to je závažný poznatek, který má pro školní práci dalekosáhlé důsledky. Škola se totiž sama považuje za zainteresovanou převážně na vyšších potřebách, ale pokud bude opomíjet a nebude respektovat potřeby podle hierarchie od nejnižších, děti se nebudou moci efektivně učit, učitelé vyučovat. Jde tedy o to, vytvořit ve škole podmínky pro uspokojování **všech** okruhů přirozených potřeb.(Havlinová, 2006, s. 43)

Jako příklad v **uspokojování přirozených potřeb** žáků uvedu některé možnosti, které se osvědčují v dobré praxi škol podle Havlíkové. (2006, s.43 – 49)

Fyziologické potřeby mohou být uspokojovány pohybem během vyučování: tělovýchovné chvílky, relaxačními chvílkami během dne, motivujícími hrami mimo lavice, skupinovým a kooperativním vyučováním. Dále mohou mít školy navýšeny hodiny tělesné výchovy, možnost zvýšeného pohybu o přestávkách, pobytem o přestávkách na čerstvém vzduchu, zdravým hygienickým prostředím učeben a všech prostor školy, režimem ve vyučování, který zohledňuje individuální potřeby žáků, účinnými změnami organizace vyučování, zdravou výživou, pitným režimem, estetickým prostředím školy.

Potřeby bezpečí, jistoty a stálosti může škola ovlivnit pro žáky školními pravidly, na jejichž tvorbě a kontrole se mohou žáci podílet, žáci mohou mít svůj výkon posuzován různými formami – omezením klasického zkoušení, rozvojem kooperativního učení, zájmem učitele pomoci žákovi při zdolávání obtíží při řešení úkolu, individualizací učebního plánu pro žáky s výukovými obtížemi. Škola může používat specifických preventivních postupů proti vzniku závislostí, podporovat pocit každého jednotlivce, že je součástí školy, aktivní podporou předcházet šikaně, výsměchu a násilí. Se žáky komunikovat taktně a laskavě, zřídit si schránky důvěry, být tolerantní a taktní vůči chybám a omylům žáka.

Potřeby sounáležitosti, lásky, shody a porozumění škola může rozvíjet posilováním vztahu žáků s prostředím třídy a školy, podílet se na údržbě prostředí třídy, posilováním pocitu příslušnosti k určitému kolektivu – rozvoj vzájemných vztahů mezi žáky, podílení se na tvorbě školních pravidel žáky, zamezením odsunutí určitých jednotlivců na okraj kolektivu.

Potřeby sebedůvěry, prestiže a sebeúcty jsou uspokojovány respektem dospělých k dětství jako k plnohodnotnému období života ve vývoji člověka, podporováním sebedůvěry každého žáka, jeho víry, že učivo zvládne, konstruktivní zpětnou vazbou a kladnou motivací.

Potřeby seberealizace a sebeaktualizace může škola ovlivnit rozvíjením předpokladů žáka pro další vzdělání, zajištěním široké nabídky volitelné činnosti, spoluprací při tvorbě vnitřního prostředí školy (výstavy, divadlo, soutěže, školní akce..), tříbením názorů a postojů v demokraticky vedeném dialogu a diskusi.

Dalším integrujícím principem je **rozvíjení komunikace a spolupráce**, což je základní nástroj pro uspokojování a rozvíjení existujících potřeb, ať už jedince,

společnosti nebo globální potřeby světa. V komunikaci založené *na respektu k základním lidským potřebám* by člověk měl vůči druhému projevovat porozumění vůči jeho fyziologickým potřebám, přispívat k pocitu bezpečí a jistoty, nevyvolávat strach a úzkost, přispívat k pocitu sounáležitosti, tolerovat odlišnosti. Dále komunikace založená na respektu k člověku projevuje uznání, nepodkopává důvěru, nezesměšňuje, neshazuje lidskou důstojnost, přispívá k seberealizaci, nemanipuluje, umožňuje diskusi, povzbuzuje a motivuje k osobnímu rozvoji. *Vidíme, že oba integrující principy jsou propojeny vzájemnými souvislostmi, doplňují se a prolínají.*

3. 3. 2 Zásady programu podpory zdraví ve škole

Program podpory zdraví ve škole je postaven na třech pilířích, vycházejících z integrujících principů a tvořících jeho zásady.

První pilíř: **Pohoda prostředí**

- *pohoda věcného prostředí*
- *pohoda sociálního prostředí*
- *pohoda organizačního prostředí*

Druhý pilíř: **Zdravé učení**

- *smysluplnost*
- *možnost výběru a přiměřenost*
- *spoluúčast a spolupráce*
- *motivující hodnocení*

Třetí pilíř: **Otevřené partnerství**

- *škola jako model demokratického společenství*
- *škola jako kulturní a vzdělávací středisko obce¹*

Každá ze zásad (pilířů) má své principy, na kterých pak „Zdravé školy“ podle svých aktuálních možností sestavují své konkrétní programy Podpory zdraví ve škole. podrobněji bych se chtěla zaměřit na 1. pilíř programu, protože souvisí nejen s tématem péče o zdravé prostředí na školách, ale je východiskem pro průzkumovou část diplomové práce. **Zaměřit se na 1. pilíř programu jsem se rozhodla i z důvodu jeho souvislosti s působením sociálního prostředí na výchovu mládeže.**

Z hlediska typologie prostředí můžeme školu zařadit do *lokálního prostředí*

¹ Havlínová, M. (ed) Program podpory zdraví ve škole. Praha: Portál, 2006 s.81

a do *mikroprostředí*, kam se řadí ta část prostředí, kterou užívá a současně produkuje určitá lidská skupina ve svém životním či pracovním prostoru. Mikroprostředí je v každé instituci, tedy i ve škole. (Havlíková, 2006) Víme, že prostředí má na jedince pozitivní dopady tehdy, jestliže v něm má uspokojovány své přirozené potřeby.

Pro školy podporující zdraví je důležité vědět, z čeho se prostředí skládá a jak funguje, pokud má naplnit zásady prvního pilíře – *pohodu věcnou, sociální a organizační*. Škola musí propracovat svůj program tak, aby propojila všechny tři druhy prostředí. Prostředí školy by mělo skloubit funkci pracovního prostředí s obytným prostředím a prostředím stimuluje osobní rozvoj žáků a učitelů.

Věcné prostředí můžeme charakterizovat jako vyváženou nabídku podmínek pro příznivý rozvoj a tvorbu školního společenství, na kterém se všechny skupiny společenství podílejí. Nakolik věcné prostředí vzbuzuje u lidí, kteří v něm žijí pocit pohody se podílejí vlastnosti prostředí:

- hygienická nezávadnost (fyzikální, chemická a biologická);
- bezpečí ve věcném smyslu;
- funkčnost a účelnost;
- podnětnost (motivace k činnostem v daném prostředí);
- estetičnost a zabydlenost;
- dostupnost všech prostor školy k pohybu a užívání;
- nabídka osobního prostoru (trochu místa pro své věci)

Sociální prostředí vyjadřuje v programu „Zdravé školy“ vyjadřování *humanistických postojů jednoho k druhému, důvěru, snášenlivost, účast, empatii, otevřenost v komunikaci a vůli ke spolupráci a pomoci druhému*. Subjektivní prožitek sociálního prostředí je účastníky pocíťován jako *sociální klima a atmosféra*. Podrobněji jsem se již o těchto termínech zmínila v první kapitole, zde bych chtěla doplnit, že ve školách existuje **sociální klima třídy**, které spoluvytvářejí žáci a učitelé v ní vyučující, dále **sociální klima školy** a také **sociální klima učitelského sboru**. Dlouhodobější sociální klima se projevuje v **aktuální sociální atmosféře**, která je krátkodobější jev, který se rychleji mění a je značně ovlivněn situačně.

Zde bych se chtěla zmínit o riziku formálnosti, které vyplyne z toho, jestliže škola vyhlásí zásady humanistických postojů, ale nehledá reálné cesty jejich kultivace

a realizace v běžné školní praxi. Pokud má škola opravdový zájem na kultivaci sociálních vztahů, může si své stávající vztahy otestovat pomocí škálových dotazníků pro zjištění mezilidských vztahů ve škole. Zdravé školy mají potřebu pracovat na svých mezilidských vztazích a škála je přínosný evaluační nástroj pro vnitřní potřebu školy.

Organizační prostředí zahrnuje organizaci činnosti ve škole, které dávají do souvislosti požadavky životosprávy žáků a učitelů s ohledem na *režim dne, výživu a pohybovou aktivitu*. Režim dne zahrnuje rozložení práce a odpočinku, příjmu potravy, činností a úkonů, které se během dne opakují. Režim dne by měl co nejvíce vyhovovat přirozeným potřebám jedinců. Škola jako instituce by měla dbát na to, aby svým režimem uspokojovala základní tělesné a duševní potřeby jednotlivců ve vyváženém poměru. Režim dne je z hlediska podpory zdraví ve škole důležitým nástrojem. Školy podporující zdraví považují rytmické střídání bio-psychických funkcí a výkonů za výchozí prvek při uspořádání režimu svých činností. Ve svých pravidlech mají zakotveny položky týkající se pohody denního režimu. Při vytváření režimových pravidel mají ohled na:

- biorytmy (střídání práce a odpočinku, trávení přestávek, střídání činností v hodinách, aktivizující metody výuky, nejen frontální vyučování);
- fyziologické potřeby , které ovlivňují duševní pohodu (pitný režim dle potřeby žáků, zásady zdravé výživy, atmosféra při stolování, volný pohyb a tělesná výchova – kompenzace sezení v hodinách);
- volný čas (optimalizace rozsahu domácích úkolů, nabídka školy pro trávení volného času);¹

Součástí organizačního prostředí je i **vyvážená zdravá výživa** ve školním stravování, s dostatečným příjmem živin a vitamínů, založená na žádoucí skladbě a množství potravin. Škola se zde může stát institucí, která se pokusí napravit *nezdravé stravovací návyky*, které mají dnešní žáci z domácího prostředí. Její snaha může směřovat *k odstranění nejčastějších chyb ve výživě* dětí. Patří k nim zejména malá spotřeba mléka a mléčných výrobků, malé množství zeleniny a ovoce, málo tekutin, příliš mnoho živočišných tuků, mnoho živočišných tuků, sádla, tučných jídel a samozřejmě množství cukrovinek a nadměrného solení.

^{1 1} Havlínová, M. (ed) Program podpory zdraví ve škole. Praha: Portál, 2006 s. 82 – 111

Škola by se na zdravé stravování včetně pohodové atmosféry u jídla měla soustředit a *uskutečňovat zásady a doporučení zdravé výživy*. Nepřímo může vytvářet podmínky pro zdravou výživu svých žáků tím, že do svého kurikula zařadí znalosti, dovednosti a postoje, týkající se zdravé stravy, ale samozřejmě i dostatku pohybu.

Rizika z nedostatku pohybu jsou již v dnešní společnosti dostatečně známa, nicméně stav obyvatelstva a především mládeže po pohybové stránce se zatím nelepší. Přitom pohybová aktivita u dětí a mládeže není jen nástrojem zdravotní prevence, ale je i prostředkem k zajištění normálního vývoje. Dostatečný pohyb je stimulem optimálního růstu, obezity i vývoje nervové soustavy. Cílená a pravidelná pohybová aktivita pomáhá při vadném držení těla, což je nejčastější funkční porucha u dnešní mládeže, má vliv na funkci srdce a krevního oběhu. Pohybové aktivity mají významný vliv psycho-regulační, zvyšují toleranci ke stresu, depresi a ovlivňují poruchy spánku.

Pohyb je u dětí ze zdravotního hlediska nenahraditelný, zejména pohybová hra, která má i význam pro socializaci dětí, kdy se v jejím průběhu učí různým sociálním rolím, získávají zkušenost s emocemi, učí se týmové práci a odpovědnosti. Celkový pohybový režim není jen záležitostí učitelů tělesné výchovy, ale všech pedagogů. Žáci by měli mít možnost trávit aktivně přestávky, družinové aktivity by měly také zahrnovat dostatek pohybu. Aktivní škola zajistí pro své žáky i mimoškolní pohybové aktivity v rámci kroužků. Pedagogické působení v rámci pohybových aktivit by se mělo významnou měrou podílet na utváření návyku na pravidelnou celoživotní pohybovou činnost. Důležité je nepřistupovat k tělesným aktivitám žáků jen z výkonových nároků, nevypěstovat u žáků frustraci z pohybových aktivit.

Havlíková (2006) zdůrazňuje, že moderní pojetí tělesné výchovy je založené *na individuálním pěstování tělesných předpokladů, kultivaci pohybových dovedností jedince a rozvoji zdravotně orientované zdatnosti*.

4. Průzkumová část pedagogické péče o zdravé prostředí na školách

4. 1. Stanovení výzkumného problému

Na základě tématu Pedagogická péče o zdravé prostředí na školách jsem si stanovila výzkumné problémy, které korespondují s tématem a zvolila si metody průzkumu.

K tématu jsem vytvořila výzkumné otázky a z nich pak hypotézy, které jsou součástí kvantitativní části průzkumu.

Cílem empirické části diplomové práce je zjištění stavu **tří hlavních činitelů**, které se podílejí na zdravé výuce a na výuce ke zdraví na vybraných školách.

Jedná se o **činitele, které vycházejí ze zásad Programu podpory zdraví ve škole**, kde se o nich hovoří jako o pilířích. (Havlíková a kol., 2006).¹ Pro svůj průzkum jsem si vybrala 1. pilíř programu a na něj navázala stanovením výzkumného problému a stanovením hypotéz. Podle Havlíkové (2006) je 1. pilíř Programu podpory zdraví ve škole tvořen:

Pohodou věcného prostředí, která zahrnuje nabídku příznivých podmínek věcného prostředí. Je zde zastoupena:

- a) jednota věcného prostředí /učebna, estetičnost, zabydlenost, podnětnost/
- b) prostředí třídy, vybavení, celkové řešení
- c) existence pracovních a zájmových koutků pro samostatnou práci, kooperativní činnost a komunikaci menších skupin

Dále sem patří **pohoda sociálního prostředí** zahrnující činnost a chování lidí, kteří na škole usilují, aby jejich chování vyjadřovalo humanistické postoje jednoho k druhému: úctu, důvěru, snášenlivost, empatii.

- a) zaměření může být na skupiny žák – žák, žák – učitel
- b) vyjádření subjektivního prožitku sociálního prostředí /sociální klima, atmosféra, subjektivní spokojenost/

Poslední částí 1. pilíře je **pohoda organizačního prostředí**, která má uvádět režim a organizaci vyučování do souladu s potřebami životosprávy, s ohledem na biorytmus, výživu a pohybovou aktivitu.

- a) režim dne
- b) zdravá výživa

¹ Havlíková, M., a kol. Program podpory zdraví ve škole, Praha: Portál, 2006, str. 87

c) aktivní pohyb

Při stanovení výzkumných problémů jsem vycházela z těchto tří činitelů 1. pilíře programu Podpory zdraví ve škole.

Výzkumné otázky, které práce sleduje:

- a) Souvisí dobře sestavený plán s dobrými reálnými podmínkami v oblasti výchovy ke zdraví?
- b) Zabývají se školy důsledně svým prostředím, materiálními a hygienickými podmínkami?
- c) Jsou v plánech ŠVP škol zabudovány termíny pohoda prostředí, otevřená atmosféra, rozvoj komunikace, individuální přístup?
- d) Je problematika výchovy ke zdraví a zdravé vyučování prioritou jen na školách, které jsou zapojeny do projektu Zdravá škola?
- e) Myslí si učitelé, že budování příznivého klimatu ve třídě a ve škole má být nezbytnou součástí doprovázející vzdělávací činnosti školy?
- f) Přistupují učitelé k budování pozitivního klimatu ve svých třídách aktivně?
- g) Mají školy, které využívají projekty zdravé výchovy lepší sociální klima z pohledu dětí?
- h) Jsou školy s lepším materiálním vybavením žáky lépe hodnoceny?

Deskriptivní průzkumné problémy jsou zjišťovány kvalitativními metodami, zejména pozorováním, obsahovou analýzou dokumentů škol a rozhovory s pedagogy.

Na relační průzkumné problémy jsem vytvořila škálový dotazník, na základě kterého jsem sestavila hypotézy.

Hypotéza č. 1

Dobře vybavené školy z pohledu materiálně technického jsou dětmi hodnoceny lépe než školy s horším materiálně technickým vybavením.

Hypotéza č. 2

„Zdravé školy“ s delší tradicí jsou dětmi hodnoceny lépe než školy ostatní.

Hypotéza č. 3

Žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

4. 2 Výzkumný soubor průzkumu

Jako výzkumný soubor jsem zvolila žáky 5. základních škol. Žáci byli ve věku 8 . – 11. let, navštěvovali 3. – 5. ročník.

Charakteristika základních škol a jejich respondentů:

Základní škola Jihomoravské náměstí Brno,

škola je členem Národní sítě škol s Programem podpory zdraví ve škole – tzv. Zdravá škola. od r. 2000.

Celkem 77 respondentů, dvě 3. třídy, jedna 4. a 5. třída.

Přehled žáků podle tříd, pohlaví:

	3. A	3. B	4. třída	5. třída	celkem
chlapci	10	9	7	16	42
dívky	9	10	9	7	35
	19	19	16	23	77

Původní vzorek tří tříd jsem na přání p. učitelky 3. ročníku rozšířila o její třídu.

Základní škola Sloup, okres Blansko,

škola není členem Národní sítě s Programem podpory zdraví ve škole.

Celkem 29 respondentů, 2 třídy – 4. a 5. třída.

Přehled žáků podle tříd a pohlaví:

	4. třída	5. třída	celkem
chlapci	8	9	17
dívky	6	6	12
	14	15	29

Základní škola Křtiny, okres Blansko,

škola není členem Národní sítě s Programem podpory zdraví ve škole, je tzv. Ekoškola.

Celkem 19 respondentů, žáci jsou vyučováni v jedné třídě, škola je jen sedmitřídní.

Přehled žáků podle tříd a pohlaví:

	4. třída	5. třída	celkem
chlapci	7	4	11
dívky	2	6	8
	9	10	19

Základní škola Březina, okres Blansko,

škola není členem Národní sítě s Programem podpory zdraví ve škole, je to malotřídní škola, vyučují se v ní žáci 1. – 5. ročníku ve dvou třídách. Jako výzkumný vzorek jsem zde zvolila žáky 3. – 5. ročníku.

Přehled žáků podle tříd a pohlaví

	3. ročník	4. ročník	5. ročník	celkem
chlapci	2	2	4	8
dívky	3	1	0	4
	5	3	4	12

Základní škola Bukovina, okres Blansko,

škola není členem Národní sítě s Programem podpory zdraví ve škole, je to malotřídní škola, vyučují se v ní žáci 1. – 5. ročníku ve dvou třídách. Jako výzkumný vzorek jsem zde zvolila žáky 3. – 5. ročníku.

Přehled žáků podle tříd a pohlaví

	3. ročník	4. ročník	5. ročník	celkem
chlapci	5	1	3	9
dívky	0	1	4	5
	5	2	7	14

Zdůvodnění výběru průzkumného souboru:

ZŠ Jihomoravské náměstí jsem vybrala z důvodu její velikosti a délky doby, kterou praktikuje Program podporující zdraví. Jde o školu s již letitou tradicí aplikace tohoto programu. Škola je klasická sídlištní z 80. let, má větší kapacitu.

Počet jejích respondentů byl vhodný pro srovnání výsledků kvantitativní části průzkumu s ostatními školami.

ZŠ Sloup je středně velkou spádovou školou ve vesnické lokalitě, svým materiálním a technickým vybavením srovnatelnou se ZŠ Jihomoravské náměstí.

Na vesnickou školu má větší kapacitu – přes 300 žáků. Počty dětí ve třídách v průměru odpovídají třídám na ZŠ Jihomoravské náměstí.

ZŠ Křtiny je škola s kapacitou přes 200 dětí, která řeší podstav žáků spojováním tříd na 1. stupni. Jde o nově postavenou školu, která měla být původně spádovou školou pro okolní vesnice. Zatím si okolní obce zanechávají ve zřizování své

vlastní malotřídní školy a škola Křtiny je kapacitně využita zhruba na polovinu. Materiálně technické zázemí školy je moderní a nové.

ZŠ Březina je typická malotřídní škola s pěti ročníky ve dvou třídách, která má specifickou výukovou organizaci. Součástí školy je i MŠ. Škola má dobré technické vybavení, nemá tělocvičnu. Má samostatnou družinu.

ZŠ Bukovina je malotřídní škola menšího typu, kde se vyučují žáci 1. – 5. ročníku ve dvou třídách. Materiálně technická vybavenost školy je vyhovující, škola nemá tělocvičnu, ani samostatné prostory pro družinu.

Počet respondentů v souboru Zdravé školy byl velmi dobře srovnatelný s ostatními školami, které v součtu respondentů byly téměř shodné.

Vzorek ostatních škol jsem volila z důvodu jejich rozmanitosti ohledně počtu žáků a organizace i snadné dostupnosti. Věkové složení žáků jsem si určila záměrně. Jako učitelku na 1. stupni mě nejvíce zajímá právě tato kategorie dětí.

Žáci ve věku 8. let (3. ročník) jsou stále ještě v mladším školním věku, ale již vstupují do druhé fáze tohoto období. Děti 4. a 5. ročníku jsou již zkušenější žáci a jejich názory se vyhraňují.

Rozsah výběrového souboru jsem volila tak, abych v konečném kvantitativním hodnocení mohla srovnávat dva výběrové soubory – jeden za školu s Programem podpory zdraví ve škole a druhý za školy bez Programu podpory zdraví ve škole, tzv. tradiční školy.

4.3 Metody sběru dat na jednotlivých školách

Na každé škole jsem provedla přímé **pozorování** zaměřené na vybavení tříd, školní vybavenost, jaké má škola sportovní vybavení, má-li venkovní sportovní areál, jsou-li na škole automaty na pití. V jednotlivých třídách, ve kterých jsem prováděla průzkum dotazníkem jsem se zaměřila na organizaci školního nábytku, na existenci oddechových koutků. Provedla jsem pozorování na trávení volného času žáků o přestávkách.

Na všech školách jsem provedla rozhovor s ředitelkou nebo ředitelem školy a **polostukturovaný rozhovor s pedagogy – třídními učiteli** průzkumových tříd.

V rozhovoru s třídními učiteli jsem pokládala tyto otázky:

- Věnujete se pravidelně s dětmi nácviku pozitivní komunikace ? /např. formou komunitních kroužků/
- Myslíte si, že pro výuku je důležité pozitivní sociální klima ve třídě?

- Pokud ano, jaké aktivity pro ně děláte?
- Jakou máte spolupráci s rodiči?
- Účastní se děti pravidelně na estetické výzdobě třídy?
- Vysvětlujete dětem, co je zdravý životní styl?
- Pokud ano, jaké aktivity pro děláte? / preventivní programy, programy zaměřené na protikuřáckou a protidrogovou prevenci/.
- Zařazujete pravidelně pohybové a protahovací chvilky?
- Zařazujete kooperativní výuku a výuku ve skupinách?

Provedla jsem **obsahovou analýzu školních dokumentů** – Školních výchovně vzdělávacích programů škol, které jsou veřejně dostupné na webových stránkách škol a školy podle nich budou postupně vyučují podle zákonných nařízení.

Pro kvantitativní část průzkumu jsem sestavila **škálový dotazník**, který svými typy otázek zahrnuje všechny tři části 1. pilíře Programu podpory zdraví ve škole.

Otázky v dotazníku jsou rozdělené na čtyři okruhy. Odpovědi na otázky, které měli žáci na výběr jsem záměrně neoznačovala za a) b)...vzhledem k přehlednosti pro děti a věku dětí jsem volila způsob označení zakroužkováním, což se mi pak v praxi osvědčilo.

1. **Pohoda věcného prostředí** /všestranná nabídka podmínek příznivých pro pohodu věcného prostředí./

Tato oblast zahrnuje jednotu věcného prostředí třídy – estetičnost, zabydlenost, podnětnost, celkové řešení, existenci pracovních a zájmových koutků pro samostatnou práci, kooperativní činnost a komunikaci menších skupin.

. 1. ot. Líbí se mi jak naše třída vypadá.

ano, velmi – docela ano – nevím – spíš ne – vůbec ne

. 2. ot. Měníme postavení lavic pro různou výuku /např. v hodinách Vv, Hv/.

ano, často – někdy – nikdy

3. ot. Pracujeme ve skupinkách, děláme projekty.

ano, často – někdy – nikdy

4. ot. V naší třídě se cítím dobře.

ano, vždy – většinou ano – jenom občas – necítím se dobře

13. ot. V družině mě činnosti baví.

ano, baví – většinou ano – jenom někdy – nevím – nebaví

2. **Pohoda sociálního prostředí** /lidé na škole usilují, aby jejich chování vyjadřovalo humanistické postoje jeden k druhému: úctu, důvěru, snášenlivost, empatii/

Otázky jsou zaměřené na skupiny žák – žák, žák – učitel, na vyjádření subjektivního prožitku sociálního prostředí, atmosféry.

Do této kategorie by bylo možno zařadit i ot. č. 4.

5. ot. Děti v naší třídě jsou všichni kamarádi.

ano – většinou ano – dost se hádáme – nejsme všichni kamarádi

6. ot. Když mám trápení, mohu se svěřit paní učitelce /p. učitel/

ano, můžu a využívám toho – ano, můžu, ale netroufám si – ne, nemůžu

7. ot. Když něčemu nerozumím, mohu se zeptat paní učitelky /p. učitele/.

ano, vždy – většinou ano – většinou ne – ne, nemůžu

8. ot. Když je ve třídě problém, řešíme jej s paní učitelkou.

ano, vždy – většinou ano – občas ano – problémy neřešíme

18. ot. S jakými pocity chodíš do školy?

vždycky se těším – většinou se těším – bojím se, že nebudu umět – bojím se spolužáků – nevadí mi to

19. ot. Naše škola se mi celkově líbí, jsem spokojená.

ano, souhlasím – jsem většinou spokojený/ná/ – něco bych změnil/la/ – nejsem spokojený /ná/

Otázky č. 18 a č. 19 naznačují celkovou spokojenost se školou.

3. **pohoda organizačního prostředí** /uvádění režimu a organizace vyučování do souladu s potřebami životosprávy, s ohledem na biorytmus, výživu a pohybovou aktivitu/

9. ot. Ve vyučování máme tělovýchovné a protahovací chvílky i mimo hodiny Tv.

ano, často – někdy – nevím – nemíváme

10. ot. Můžeme se napít a odskočit si na toaletu i během výuky.

ano, ale nesmíme to zneužívat – výjimečně můžeme – nesmíme

11. ot. Přestávky můžeme trávit aktivně i formou her.

ano, vždy – ano, jak chceme – někdy můžeme – nesmíme

12. ot. V hodinách Tv chodíme často cvičit a sportovat ven.

ano, často – ano, někdy – jen málokdy – nikdy

14. ot. Ve škole máme pitný režim – čaj nebo šťávu.

ano, máme – máme automaty na pití – nemáme, nosíme si vlastní

15. ot. Na oběd máme denně salát, ovoce nebo zeleninu.

ano, máme – jen někdy – nevím – nemíváme

16. ot. V naší jídelně mi chutná.

ano, vždycky – většinou ano – jen občas – spíše ne – ne, nikdy

17. ot. Máme na výběr dostatek kroužků *ano – ne*

pokud ne, chybí ti na škole nějaký kroužek?.....

20. a 21. otázka dávala možnost žákům k vlastnímu vyjádření.

20. Zkus napsat, co si představuješ pod pojmem zdravý životní styl.

21. Napiš, co si představuješ pod pojmem nezdravý životní styl.

4. 4 Kvalitativní část průzkumu na jednotlivých školách

ZŠ Jihomoravské náměstí 2, Brno

Charakteristika školy:

1. Materiálně technické vybavení školy:

Typická sídlištní škola otevřená v r. 1985, kapacita až 650 žáků, pojme až 18 tříd. Je vybavena novými odbornými učebnami, disponuje dvěma tělocvičnami, třemi družinovými třídami. Zprovoznila nově vybudované informační centrum pro žáky.

I nadále má neustále velké kapacitní možnosti. Na chodbách jsou zřízeny oddechové a hrací kouty pro žáky. V r. 2006 bylo otevřeno multifunkční oválné hřiště pro sportovní aktivity.

2. Projekt Zdravá škola:

Škola je v Programu škol podpory zdraví ve škole od roku 2000. Svůj vlastní projekt Zdravá škola a Zdravá mateřská škola inovovala v roce 2004. Jako cíle svého programu škola udává pro léta 2004 – 2008:

a) Další vzdělávání pedagogických pracovníků v těchto oblastech:

- rozšiřování znalostí a dovedností v projektu Zdravá škola
- moderní metody a formy výuky, projektová výuka
- didaktické dovednosti
- komunikace s žákem, kolegou, rodiči a širokou veřejností

b) Zdokonalování práce třídního učitele – zavedení pravidelných třídnických hodin do rozvrhu

- Podpoře zdraví bude věnován široký prostor při **tvorbě ŠVP**
- Zaměříme se více na **zdraví učitelů**
- Zlepšení hygienických a estetických podmínek na sociálních zařízeních

Škola udává tyto zásady zdravého učení:¹

c) Zásady zdravého učení ZŠ Jihomoravské náměstí

- smysluplnost
- vytvořit podmínky jak pro děti talentované, tak pro děti s poruchami učení
- možnost volby zájmových kroužků, účast v klubu Žirafa
- spoluúčast rodičů na činnosti školy
- aktivní práce žákovského parlamentu
- třídy s menším počtem žáků a možností netradičního rozmístění lavic
- motivující hodnocení
- určující role výchovy ke zdraví, která prolíná školním vzdělávacím programem
- otevřené partnerství, spolupráce

d) Kroužky a volnočasové aktivity

Škola nabízí velké množství kroužků, zejména pro 1. stupeň.

Vaření a zdravá výživa /2. – 4. r./ : Žáci se budou učit zásadám zdravé výživy a přípravě pokrmů ze zdravých potravin.

Míčové hry /3. – 5. r./: Žáci se učí základům míčových her /basketbal, házená, florbal, volejbal, vybíjená.

¹ <http://www.zsjihomoravske.cz>

Sportovní kroužek / 1. – 5. r./: běhání, hraní her, cvičení s náčiním, cvičení na nářadí (šplh, švihadla, hrazda, koza).

Overbally /1. stupeň/: Zdravotní cvičení pro zpevnění páteře a lepší pohyblivost těla.

Dys – kroužek/2. – 5. r./: Kroužek pro děti se specifickými poruchami.

Ekologický kroužek /1. stupeň/: Vedení žáků k ekologickému myšlení, hravá forma prohlubování znalostí o ekologii.

Taneční kroužek/1. stupeň/: Učení správnému držení těla, základní taneční a baletní průpravě, základním tanečním krokům různých žánrů (country tance, lidové tance, moderní tance, jako je disco atd., standardní a latinsko-americké tance a jiné). Účast na vystoupení v rámci školy.

Počítačový kroužek/1. stupeň/: Základní práce s počítačem a internetem, grafickými a výukovými programy.

Keramický kroužek /1. – 5. r./: Děti se naučí zejména točit na kruh, pracovat s uměleckou glazurou, s formou, s reliéfem, otisky a razítky.

Pracovní a výtvarný kroužek /2. – 4. r./: Výroba z papíru, přírodnin, textilu, keramiky, s využitím různých technik.

Divy – dlo/1. stupeň/: Děti se učí říkadla, básničky rytmické hry, hry na empatii, pohybové hry v místnosti, práce s hlasem, mimikou, nacvičují zde představení na Den matek, Vánoce, na besídku ŠD.

Nabídka kroužků je rozmanitá a umožňuje žákům výběr různorodých aktivit.

3. Obsahová analýza ŠVP Jihomoravské náměstí

V ŠVP se škola zaměřuje **na jednotlivé klíčové kompetence**, které podrobně rozebírá z pohledu učitele a žáka. Zejména **kompetence sociální a personální** jsou zaměřené **na pravidla pravidla týmové a skupinové práce**, žáci se mají učit práci v

příjemné atmosféře, mají být **vedeni k sebeúctě i úctě k druhých**, žáci se učít **vzájemné ohleduplnosti**.

Žáci mají být **vedeni ke spolupráci**, ne k soupeření, učí se **pomáhat slabším**, nesnižují ostatní, v případě nutnosti **umí požádat o pomoc**.

V kompetencích občanských mají žáci za úkol mimo jiné učit se kreativitě a vlastnímu rozhodování a odpovědnosti. V ŠVP škola navazuje na zásady Zdravé školy a vychází z jejich principů a zásad.

Vize ŠVP školy je **“Otevíráme dětem cestu k úspěchu.”** Úspěch pro každé dítě podle vzdělávacího programu školy znamená:

- podněcovat jeho tvořivost a realizaci vlastních nápadů
- vést žáky k sebehodnocení
- individuální přístup k nadaným nebo naopak znevýhodněným žákům
- motivovat žáky k celoživotnímu učení
- respektovat názor druhých
- podporovat komunikaci při týmové práci
- utvářet pocit zodpovědnosti za své chování a jednání
- posilovat pozitivní sebedůvěru a sebevědomí
- podporovat zdravé klima ve třídě a v kolektivu
- vést žáky k respektování a toleranci národnostních menšin
- podporovat solidárnost s lidmi, kteří potřebují pomoc
- nabízet vlastní tvůrčí činnost v mnoha oblastech
- pestrou nabídkou kroužků podněcovat u dětí zájem o další profesní orientaci¹

Přímo v ŠVP škola nemá zabudovány termíny pohoda prostředí, ale ty jsou součástí jejího projektu Zdravá škola a vlastního programu Zdravé školy. Škola má vypracovaný podrobný celoroční plán akcí, který vychází z jejího zaměření na zdravou výuku. O svých aktivitách velmi podrobně a pravidelně informuje na internetových stránkách školy. **Škola zde zdůrazňuje nutnost naznačit dětem cestu ke zdravému životnímu stylu**, ukázat dětem co je důležité pro život každého jedince i vést je k zájmu o věci veřejné, jak místního, tak globálního charakteru. **Termíny zdravé klima ve třídě a v kolektivu jsou přímo součástí ŠVP školy**. Stejně tak má škola ve svém vzdělávacím programu uvedeny **termíny rozvoj komunikace, individuální přístup**.

¹ ŠVP Jihomoravské náměstí, Otevíráme dětem svět úspěchů, 2007

Analýza rozhovorů s třídními učiteli

Před vlastním dotazníkovým průzkumem jsem každé třídní učitelce dotazované třídy položila otázky týkající se problematiky zdravé výuky. Rozhovory jsem prováděla vždy individuálně.

a) Analýza rozhovorů třídních učitelek 3. ročníků

Obě učitelky shodně uvádějí pravidelné komunikativní kroužky, nejvíce v pondělí ráno po zahájení výuky. Tř. učitelka 3.A uvedla cílené nácviky komunikace s žáky a nácviku umění naslouchat. Dále uvedla celoroční projekt Já a moji kamarádi. Dále obě učitelky uvedly nárazové aktivity vztahující se ke vztahům ve třídě. Ve třídě vedou děti k odpovědnosti, mají žákovské služby. Obě učitelky si myslí, že pozitivní klima ve třídě je velmi důležité pro vzdělávací proces. S třídami se zapojují do školních aktivit v rámci plánu Zdravé školy. Jejich spolupráce s rodiči je dobrá. Obě zařazují v průběhu výuky protahovací chvílky. Děti se aktivně účastní na výzdobě třídy.

b) Analýza rozhovoru s učitelkou 4. ročníku

P. učitelka s dětmi dělá komunikativní kroužky nepravidelně, obvykle pokud se ve třídě vyskytne problém. Ten řeší s dětmi společně. Ve třídě má zavedenu žákovskou službu, vztahovým tématům se věnuje zejména v rámci hodin čtení a slohu. Z projektů podporujícím zdraví s dětmi dělá projekt Zdravé zuby. S třídou má i nepravidelné třídnické hodiny. S rodiči komunikuje bez problémů. Pozitivní klima považuje za velmi důležité. Protahovací chvílky zařazuje několikrát do týdne.

c) Analýza rozhovoru s učitelkou 5. ročníku

P. učitelka s dětmi dělá komunikativní kroužky 1krát za 14 dní. Jsou to určité formy třídnických hodin, pokud je potřeba, dělá je i dříve. Cíleně se zabývá aktivitami na prevenci patologických jevů v rámci třídních projektů zejména proti kouření. Snaží se uplatňovat metody na rozvoj kladných vztahů ve třídě. S rodiči má dobrou spolupráci.

Vyhodnocení rozhovorů s třídními učitelkami:

Všechny učitelky považují pozitivní klima ve třídě za důležité. V rámci třídní práce dělají cílené aktivity na jeho pozitivní rozvoj i aktivity cíleně zaměřené na vztahy mezi žáky. Každá si aktivity sama plánuje a dělá je podle svých možností a potřeb. S preventivních aktivit uplatňují zejména metody besedy, skupinových projektů, komunikativní kroužky, celoroční projekty Zdravé zuby a Normální je nekouřit. Žádná s paní učitelka nemá problémy v komunikaci s rodiči. Skupinovou výuku zařazují občas, nepravidelně.

d) Analýza materiálního a hygienického prostředí tříd a hracích koutků, jídelny

Všechny zkoumané třídy mají **stavitelný nábytek** pro dva žáky. Třídy jsou dostatečně **prostorné a světlé**. Mají klasické uspořádání lavic. Jsou esteticky vyzdobeny pracemi žáků, výtvarnými i žákovských projektů. Pomůcky mají děti v kufířích nebo krabicích uloženy v policích a skříních. Některé třídy mají koberec na relaxační cvičení. **Přestávky** děti tráví ve třídě i na chodbě, kde mají vytvořeny **relaxační kouty** s posezením, **mají možnost využít lezeckou stěnu**, žíněnky s žebřinami.

Jídelna je vybavená novým estetickým nábytkem, červená barva židlí ji činí velmi příjemnou a oživuje ji. V jídelníčku mají děti **možnost výběru** ze dvou jídel, kdy jedno je vždy typu zeleninového salátu, ovesné kaše tzv. zdravé jídlo. Denně je na jídelníčku na výběr jogurt, zeleninový salát, ovoce čerstvé nebo kompot. Každých 14 dnů je na jídelníčku ryba. Jídelníček je velmi pestrý.

Tělocvičny má škola dvě, menší a větší, dobře vybavené sportovním nářadím a náčiním. Na sportovní aktivity má škola nové sportovní oválné hřiště.

Závěrečné hodnocení materiální základny školy

Z pohledu pozorovatele má škola vnitřní příjemné prostředí, které ukazuje na aktivní činnost školy. Ve vnitřním areálu školy jsou kouty s ukázkami prací žáků, výstavy uměleckých kroužků, žáci dostávají informace ze života školy na informačních tabulích a nástěnkách. Škola má na chodbách relaxační kouty, děti mají možnost trávit

přestávky na malé lezecké stěně nebo hraním pingpongu. Škola je dobře materiálně vybavená. Její organizační zázemí je velmi dobré.

Závěrečné hodnocení kvalitativního průzkumu na ZŠ Jihomoravské náměstí

Základní škola se snaží naplňovat Program podpory zdraví ve škole ve všech činitelích, které jsem pozorovala. Svůj program Zdravé školy naplňuje v praktických aktivitách. Její školní výchovně vzdělávací program vychází z programu Zdravé školy, ve svých bodech s ním koresponduje a v jednotlivých bodech vychází ze třech základních pilířů, které jsou základem Programu podpory zdraví ve škole.

ZŠ Sloup, okres Blansko

1. Charakteristika školy

Škola s kapacitou přes 300 žáků ve střediskové obci v Moravském krasu. Je spádovou školou pro 10 okolních obcí a má nyní zřízeno celkem 16 tříd. Počet jejích žáků je na vzestupné úrovni. Budova byla dostavěna v roce 1982 . Má zrekonstruována okna, nabízí nově zrenovovaný sportovní areál s oválem na běhání. Součástí školy je i bazén. Škola nabízí příjemné prostředí s odpočinkovými kouty pro děti. Pro družinu má vyhovující prostorné místnosti. Své aktivity velice dobře a podrobně aktualizuje na svých webových stránkách.

2. Materiální vybavení školy

Škola disponuje tělocvičnou, bazénem, posilovnou, vše má umístěno v pavilónu tělesné výchovy. Celkem je ve škole 18 tříd a 6 odborných učeben. U školy jsou víceúčelová hřiště na atletické disciplíny, míčové hry, fotbalové, volejbalové a basketbalové hřiště. Hřiště mají speciální povrchy pro venkovní sporty. Škola je vybavena množstvím odborných učeben i počítačovou a interaktivní technikou.

Na 1. stupni je celkem 10 tříd, chodby jsou zde vybaveny horizontálními koberci pro odpočinek, pro hry (koberce s hrou (Člověče nezlob se) i pro výukové aktivity, na vertikálních kobercích jsou umístěny prezentace žáků. Přestávky mohou žáci v závislosti na počasí trávit i na dvoře, ve volných třídách a v knihovně.

3. Kroužky a volnočasové aktivity pro žáky

ZŠ Sloup nabízí množství kroužků, které mohou navštěvovat děti 1. i 2. stupně. Na škole je zřízeno volnočasové centrum. Pro 3. – 9. r. pořádá kroužek aerobiku, pro 1. a 2. ročník kroužek aerobiku, pro 2. ročník kroužek Šikovní ručičky, pro 2. a 3. ročník dyslektický kroužek, sborový zpěv je určen pro 1. i 2. stupeň, kroužek čtení je určen pro 1. ročník, pro 2. a 3. ročník zde pracuje kroužek Angličtina hrou, kroužek všestranné zábavy je určen pro 4. ročník, dramatický kroužek je určen pro 2. – 5. ročník. Pro 1. stupeň zde organizují šachový kroužek a rybářský kroužek.

4. Obsahová analýza ŠVP ZŠ Sloup

Při obsahové analýze ŠVP jsem se zaměřila na plány předmětu Výchova ke zdraví, kde má škola zachyceny předmětové kompetence, související s výchovou ke zdravému životnímu stylu i k utváření zdravých sociálních vztahů. Podstata předmětu jak ji vyjadřuje: Ukázat žákům lidské zdraví jako důležitou životní hodnotu, nepostradatelnou pro aktivní a spokojený život. Důraz má být kladen na preventivní chování, na osvojování dovedností a způsobů chování v určitých životních situacích, které by mohly zdraví žáků ovlivnit. Žáci jsou seznámeni s možnými riziky poškozování zdraví. Jsou vedeni k poznání a pochopení jejich osobnosti, k zvnitřnění pozitivních životních hodnot.

- je to vnímání přátelství jako důležité hodnoty v životě člověka
- dodržování pravidel lidského soužití
- vytváření pozitivního sociálního klimatu
- vytváření odpovědnosti za ochranu vlastního zdraví

Součástí plánů tělesné výchovy jsou tyto body:

- zdraví jako nejdůležitější hodnota života
- zdraví jako soulad tělesné, duševní a sociální pohody
- poznatky, co je zdraví, co mu prodpívá, co je ohrožuje
- začleňování pohybu do denního režimu

Obsahová analýza ŠVP družiny

Vzdělávací program družiny má ZŠ Sloup velmi dobře propracovaný. Nabízí nejen dobrou materiální vybavenost, ale má zachyceny i jednotlivé součásti související se sociální a komunikační výchovou. Zaměřuje se na psychosociální podmínky pobytu žáků v družině:

- vytváření pohody prostředí
- příznivé sociální klima
- otevřenost v partnerství a komunikaci, sounáležitost se školou
- výchova k úctě, toleranci, uznání, spolupráci a pomoci druhému
- respekt k potřebám jedince a jeho osobním problémům
- zájmové činnosti vycházející z potřeb žáků
- respekt k individualitě žáků, dostatečná zpětná vazba
- ochrana před násilím, šikanou a dalšími patologickými jevy

Činnost školní družiny má propracovanou pobytovou strukturu se zaměřením na aktivní, pohybové i relaxační činnosti. Je zde vhodný stravovací i pitný režim, pobytové prostory jsou hygienicky odpovídající předepsaným tepelným a světelným i prostorovým normám.

Činnosti v ŠD jsou podle programu rozdělené na pravidelné a tematické podle ročních období i předmětových souvislostí.¹

Vyhodnocení obsahové analýzy ŠVP Sloup

Škola nemá vypracovaný projekt Podporující zdraví ve škole. Ve svém Školním vzdělávacím programu **má zabudované termíny pohoda prostředí, příznivé sociální klima, odpovědnost za své vlastní zdraví, zdraví jako soulad tělesné, duševní i sociální hodnoty**, hodnota zdraví jako nejdůležitější hodnota v životě. V různých alternativách je v programu zdůrazněna **důležitost pohybu a aktivního způsobu života**. Vzdělávací program školy je úzce provázán se vzdělávacím programem družiny.

¹ ŠVP Sloup, Škola pro život, 2007

Analýza a vyhodnocení rozhovorů s třídními učitelkami 4. a 5. ročníku

Obě učitelky **shodně uvádějí pravidelné komunikativní kroužky**. Nedělají je zcela pravidelně, ale často, většinou v pondělí ráno, anebo cíleně v třídnických hodinách tématicky zaměřených.

Dále obě učitelky uvedly **nárazové aktivity vztahující se ke vztahům ve třídě**.

Ve třídě mají týdně rozdělené žakovské služby. Obě učitelky se snaží **sledovat klima** ve svých třídách, **pěstovat kamarádské vztahy**, vést děti k pomoci slabším, vysvětlují si možná nebezpečí v oblasti prevence i šikany. S třídami se zapojují do školních aktivit. Jejich spolupráce s rodiči je dobrá. Obě zařazují v průběhu výuky protahovací chvílky. Děti jsou aktivní v péči o svou třídu.

Analýza materiálního prostředí průzkumných tříd

5. třída má atypicky rozestavěný školní nábytek do oblouku. 4. třída má nábytek rozestavěný klasickým způsobem. Obě třídy mají nábytek barevný, moderní. Děti mají své krabice na odkládání potřeb ve skříních. Třídy jsou středně velké, velmi dobře osvětlené. Žáci 4. třídy mají v zadní části třídy dostatek místa pro jednoduché pohybové hry o přestávce a koberec pro relaxační a odpočinkové aktivity. Přestávky mohou děti trávit aktivně podle potřeb a zájmu.

Děti mají pitný režim, kdy mohou pít i během výuky. Třídy působí útulným, zabydleným dojmem.

Závěrečné hodnocení věcného a organizačního prostředí školy

Škola je velmi **dobře materiálně vybavena**. Z mého pohledu **má vhodně uspořádané věcné i organizační podmínky**, i když nepracuje podle projektu Podpory zdraví ve škole. Její hygienické podmínky jsou na vysoké úrovni. Prostředí školy je příjemné a podnětné. Jídelna nabízí jeden druh jídla, denně je na jídelníčku ovoce, zelenina nebo salát.

Závěrečné hodnocení kvalitativního výzkumu ZŠ Sloup

Základní škola Sloup má školní vzdělávací program, který naplňuje ve svém celoročním plánu. Má výborné věcné organizační podmínky, žákům nabízí řadu aktivit a podle svého programu je vede k utváření pojmů souvisejících se zdravým životním stylem. Svůj vzdělávací program má postavený na obdobných pilířích, jako mají školy podporující Program zdravé školy.

Základní škola Křtiny, okres Blansko

1. Charakteristika školy

Škola ve spádové obci Křtiny, ze všech průzkumových škol je nejmladší, byla otevřena v r. 2000. Škola má kapacitu 280 žáků, v nynější době zřizuje 7 tříd, 3 třídy se spojenými ročníky na 1. stupni, 4 třídy na 2. stupni. Do školy na 2. stupeň dojíždí žáci ze dvou spádových obcí z malotřídních škol. Škola je lokalizována v klidové zóně obce u lesa. Je moderního oválného typu, architektonicky nestandardní. Ve středovém atriu je bazének s vodotryskem a prostorem pro trávení relaxačních přestávek za příznivého počasí. Vedle jídelny je zimní zahrada, prostory chodeb jsou světlé a vzdušné, vybavené podhledy. Škola je vybavena tělocvičnou a dvěma hřišti. Pro MŠ má zřízeno průlezkové hřiště s dřevěnými prvky.

2. Materiální a hygienické vybavení školy

Škola je vybavena kmenovými třídami s ekologickými tabulemi, vhodnými pro alergiky. Odborné předměty se vyučují v odborných učebnách. Tělocvična je nově vybavena nářadím i náčiním. V atriu je pinpongový stůl pro aktivní trávení přestávek, stejně je v atriu možnost relaxovat na žebřinách a na zíněnkách. Škola má velmi dobré počítačové vybavení, celkem 23 pracovních stanic připojením k internetu. Informační centrum a knihovna je k dispozici žákům i učitelům. Škola se zaměřuje na environmentální výuku a je součástí sdružení tzv. ekoškol. Družina je dobře vybavena herními prvky a disponuje dvěma třídami. Pro projektovou výuku na 1. stupni využívají učitelé jednu nenaplněnou třídu, kde vytvořili příjemné pracovní podmínky.

3. Kroužky a volnočasové aktivity pro žáky

Pro 1. stupeň je na škole organizován kroužek aerobiku a zájmové informatiky. Pro 1. – 2. stupeň je dále určen biologický a včelařský. Cyklistický a florbalový kroužek je určen pro 2. stupeň. Pro druhý stupeň zde pracuje dále kroužek internetový a počítačových her.

4. Obsahová analýza ŠVP

V úvodu ŠVP škola vymezuje své zaměření na podporu křesťanských hodnot ve smyslu dalšího udržitelného rozvoje. Má nejspíš na mysli vytvářet v žácích tradiční křesťanské hodnoty a s nimi odpovědnost vůči dalšímu rozvoji celé společnosti. Dává si za cíl vytvořit **pohodové a bezpečné prostředí školy a posilovat kladné vztahy** mezi žáky i učiteli navzájem. V kompetencích učitelů je zde zmiňován **individuální přístup** k žákům a cíl dát pocítit úspěch žákům i méně nadaným. V obsahových plánech pro 1. stupeň předmětů prvouka a přírodověda má škola zakotveny tato témata:

- péče o zdraví, zdravá výživa – osobní, intimní a duševní hygiena
- stres a jeho rizika, reklamní vlivy
- soužití lidí a mezilidské vztahy
- chování lidí, pravidla slušného chování, tolerance, pomoc
- denní režim
- pitný režim
- pohybový režim

V předmětu tělesná výchova má škola v plánech zakotvena témata související se zdravým životním stylem.

- relaxační cvičení v průběhu celého dne
- v očekávaných výstupech mají žáci umět spojovat každodenní pravidelnou pohybovou činnost se zdravím

V programu školy je zakotveno sledování klimatu školy pravidelnými autoevaluačními aktivitami (pozorování, rozhovor, schránka důvěry pro žáky, dotazník).¹

¹ ŠVP Křtiny, Škola v lese – les ve škole, 2007

5. Vyhodnocení obsahové analýzy ŠVP Křtiny

V ŠVP školy je obsaženo **vytváření pohodového a bezpečného klimatu ve škole** i snaha o **vytváření pozitivních vztahů ve škole**. Škola se ve svých aktivitách zaměřuje na environmentální výchovu a s ní spojuje značnou měrou své vzdělávací a výchovné aktivity. Hlavním vodítkem je vedení žáků k pochopení pojmu udržitelného rozvoje. Výchova ke zdravému životnímu stylu se v plánech vyskytuje v jeho jednotlivých součástech (pohybové aktivity, pitný režim, ochrana před nebezpečím, zdravá výživa).

V ŠVP **má zachyceny zásady zdravého učení** – pitný režim, smysluplné učení, kooperaci, zdravou komunikaci.

Analýza rozhovoru s třídní učitelkou 4. a 5. ročníku

4. a 5. ročník se učí v jedné třídě z důvodu malého počtu žáků. Třídní učitelka se zaměřuje cíleně na budování pozitivních vztahů mezi dětmi. Cíleně s dětmi dělá aktivity k posílení vzájemné komunikace, komunitní kroužky, dramatické hry. Je přesvědčena o nezastupitelné důležitosti práce se sociálními vztahy v kolektivu. Vysvětlují si nebezpečí šikany i jiných ohrožení. S rodiči komunikuje bez potíží.

Analýza materiálního vybavení třídy

Třída je spíše menší velikosti, velmi dobře osvětlená, vybavená velkou ekologickou tabulí. Žáci mají stavitelný moderní nábytek. Škola umožňuje žákům odebírat mléko nebo čaj v pitném režimu. Přestávky děti mohou aktivně trávit v prostorném vnitřním atriu s žíněnkami a žebřinami nebo za příznivého počasí venku v prostoru venkovního atria.

Závěrečné hodnocení věcného a organizačního prostředí školy

Škola je velmi **dobře materiálně vybavena**. Její **organizační podmínky** jsou pro děti z hlediska zdravé výuky výborné, i když nepracuje podle projektu Podpory zdraví ve škole. Její hygienické podmínky jsou na vysoké úrovni. Prostředí školy je příjemné. Jídelna nabízí jeden druh jídla, několikrát za týden je na jídelníčku ovoce, zelenina nebo salát.

Závěrečné hodnocení kvalitativního výzkumu ZŠ Křtiny

Základní škola Křtiny má vzdělávací program, který naplňuje ve svém celoročním plánu. Má dobré věcné i organizační podmínky. Z mého pohledu nenabízí škola žákům, vzhledem ke své vybavenosti, dostatek druhů volno-časových aktivit. Na prvním stupni není její nabídka příliš pestrá. Její ŠVP je dobře propracovaný a koresponduje s plány jednotlivých předmětů. ŠVP družiny jsem nemohla posoudit. Její vzdělávací program v některých bodech koresponduje se vzdělávacími programy postavených na Podpoře zdraví ve škole.

ZŠ Březina, okres Brno venkov

Charakteristika školy:

Malotřídní škola, organizovaná společně s mateřskou školkou. Kapacitně určena pro 60 dětí, dnes podlimitní s počtem dětí kolem 23 průměrně. Budova školy pochází z 20. let dvacátého století a prošla řadou rekonstrukcí. Škola má dvě prostorné kmenové třídy, ve kterých se vyučují žáci ve spojených ročnících. Z bývalé tělocvičny je přestavěná prostorná družina, rozčleněná na zájmové hrací kouty. Hodiny tělocviku probíhají buď na hřišti u školy nebo na v obecním sportovním areálu, který je asi 300 m vzdálen od školy. U školy je oddychové hřiště pro míčové hry, vybavené průlezkami pro MŠ. Ve škole probíhají postupné rekonstrukce, v loňském roce proběhla velká přestavba jídelny. Ve třídě pro 4. a 5. ročník je dobré vybavení audiovizuální technikou a 4 počítače připojené k internetu pro potřeby výuky. Tabule ve třídách jsou ekologické.

Materiální a hygienické vybavení školy

Škola je vybavena moderním stavitelným nábytkem. V minulých letech proběhla rekonstrukce wc, v dolním patře školy je nově vybavená kuchyň s jídelnou a kapacitou 200 obědů. Kmenové třídy jsou v patře školy, kde je i část družinová. Ve třídách jsou televizní přijímače, každá třída má CD a video přehrávač. Tabule ve třídách jsou kombinovaného typu – mají část ekologickou bez použití klasických kříd.

Nábytek ve třídách je nový, stavitelný. Ve třídách je množství tematických výukových koutků, koberec k relaxaci, v zadní části třídy pro starší děti jsou PC k výuce. Škola zajišťuje žákům pitný režim a možnost odebrat polední svačiny.

Kroužky a volnočasové aktivity

Škola provozuje volnočasové aktivity během družiny, neorganizuje speciálně zaměřené kroužky. Družina je zaměřena na výtvarné činnosti a techniky, které děti denně provozují. V rámci družiny jsou organizovány tematické výstavy se zimní, jarní a podzimní tematikou, kde škola prezentuje výtvarné činnosti žáků. Škola má několik integrovaných žáků a organizuje dyslektické kroužky. Pro znevýhodněné žáky má škola schváleného asistenta pedagoga.

Obsahová analýza ŠVP školy a její vyhodnocení

Škola je zapojena do programu Tvořivých škol, které tvoří volné sdružení zaměřené na tzv. činnostní učení. Tvořivé školy mají své školní vzdělávací programy postavené na filosofii vycházející z myšlenek J. A. Komenského. Svoje vzdělávací aktivity mají postaveny na tzv. **činnostní výuce**, jejímž základem je používání co nejvíce smyslů při pochopení učiva, které jsou uplatňovány metodou objevování a projektovými metodami. Žáci jsou **vedeni k tvořivé práci**, klade důraz na motivaci a činnosti žáků – na jejich vlastní práci. Škola má jako hlavní cíl svého programu věnovat se **harmonickému rozvoji tělesných a duševních schopností každého dítěte**. V programu jsou zachyceny tyto cíle:

- vytvářet prostředí, ve kterém se žáci cítí dobře a chtějí se učit, které dává prostor pro žákovu seberealizaci a sebedůvěru
- rozvíjet klima dobrých vztahů mezi žáky, mezi žákem a učitelem
- pracovat s dětmi podle jejich individuálních možností a zájmů, respektovat schopnosti žáků
- rozvíjet schopnost žáků spolupracovat a pracovat v týmu
- klást důraz na smysluplné učení(dialog, kooperaci)
- vést žáky, aby zvládli základy všestranné komunikace
- byli utvářeni a projevovali se jako zdravé individuality a svobodné osobnosti

- projevovali pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací
- vnímali citové vztahy k lidem, k prostředí kde žijí, k přírodě
- získali pozitivní vztah ke svému fyzickému a duševnímu zdraví, aktivně je chránili
- byli schopni žít společně s ostatními lidmi, byli tolerantní a ohleduplní k druhým lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám
- dokázali v životě používat ve škole nabytých zkušeností¹

Cíle vzdělávacího programu jsou součástí témat jednotlivých výukových předmětů a používají metody Tvořivé školy.

Analýza rozhovoru s učiteli 3. – 5. ročníku

Třídní učitelka I. třídy má ve třídě spojený 1. a 3. ročník. Žáci jsou vedeni ke spolupráci, učitelka klade velký důraz na vytváření pozitivních vztahů mezi dětmi. S dětmi provádí aktivity na rozvoj sociálních vztahů, komunitní kroužky, dramatizace, hry pro rozvoj sociálních dovedností. S rodiči má velmi dobrou spolupráci. S dětmi dělá projekt Zdravé zuby.

Třídní učitel II. třídy má ve své třídě žáky 2., 4. a 5. ročníku. Učitel propaguje v přístupu k žákům velkou demokratizaci. O budování pozitivních vztahů se snaží. Komunikativní kroužky a cílené aktivity na rozvoj pozitivních sociálních vztahů dělá nárazově, nepravidelně, většinou, když se projeví nějaký problém. S rodiči vychází velmi dobře.

Analýza materiálního vybavení tříd

Obě průzkumové třídy jsou velmi příjemně zařízeny, jsou dostatečně prostorné pro aktivity relaxační (vybaveny jsou koberci) i pro aktivity pohybové. Nábytek mají nový, stavitelný, s nábytkem je zvykem manipulovat podle výukových potřeb. Ve II. třídě jsou PC využívány během výuky ve výukových programech. Třídy jsou vybaveny ekologickými tabulemi, audio a video technikou nového provedení. Žákovské práce (výtvarné i projektové) jsou ve velkém množství prezentovány na nástěnkách třídy.

¹ ŠVP ZŠ Březina, Tvořivá škola, 2007

Závěrečné hodnocení kvalitativního výzkumu ZŠ Březina

ZŠ Březina pracuje ve svém ŠVP podle programu Tvořivé školy. Má v něm zachyceny termíny pohodové prostředí, budování dobrého klimatu i dobrých mezilidských vztahů, budování pozitivního vztahu k fyzickému i duševnímu zdraví. Program je velmi dobře propracovaný a jeho cíle plně korespondují se zdravým učením. Spojených ročníků využívá k budování sociálních vztahů mezi žáky, stejně jako pozitivních vztahů s integrovanými žáky. Na škole pracuje s integrovanými žáky pedagogický asistent, který s žáky pracuje v rámci jejich třídy i individuálně. Družina propojuje své činnosti s činností školy. Škola pracuje jako celek, je tzv. školou rodinného typu.

ZŠ Bukovina, okres Blansko

1. Charakteristika školy

Malotřídní škola menší velikosti, disponuje dvěma třídami, menší počítačovou učebnou, výdejnou jídla. Škola je přes sto let stará, je u ní udělána celková rekonstrukce oken, topení a toalet. Výdejna je přistavena v r. 2000, obědy dováží ze ZŠ Křtiny. Družina nedisponuje samostatnou místností, její činnost je organizována v rámci kmenových tříd. Škola nemá samostatnou tělocvičnu, využívá v maximální míře hřiště u školy. Tělesná výchova je v zimním období praktikována ve třídách. Počítačová učebna je vybavena čtyřmi počítači s připojením na internet, které jsou používány ve výuce. Vedle hřiště je nově postaveno hřiště s pískovištěm a průlezkami, které jsou vhodné i pro žáky 1. stupně ZŠ. Na hřišti je k dispozici šplhací tyč. V zimě je na hřišti zbudováno kluziště pro bruslení. Vedle školy je zahrada využitelná pro výukové účely.

2. Materiální a hygienické vybavení školy, vybavení tříd

Třídy školy jsou vybaveny novým, stavitelným nábytkem. Jsou v nich vytvořeny hrací kouty pro aktivní pohyb – skládací pingpongový stůl. Koberce pro družinu a relaxaci jsou ve třídách k dispozici podle potřeby. S nábytkem se často pohybuje

podle potřeby – při estetických výchovách, při projektovém vyučování, při tělesné výchově. Pro tělesnou výchovu má škola k dispozici žíněnky, švédskou bednu, koberec, středně velkou trampolínu, lavičku. Ve třídách jsou kontejnery na třídění odpadu. Počítačová učebna je k dispozici v každé vyučovací hodině s výukovými programy.

3. Kroužky a volnočasové aktivity

Ve škole jsou organizovány kroužky v rámci družiny. Všechny kroužky jsou určeny pro všechny ročníky podle zájmu dětí. Pracuje zde kroužek informatiky, sportovní kroužek, rukodělný kroužek, kroužek Němčiny, kroužek Angličtiny pro 1. – 2. ročník, dyslektické kroužky a doučovací kroužek. Organizace kroužků je spojena s organizací vyučování. V pátek družina organizuje pravidelné výlety za poznáním do blízkého okolí, které jsou vždy tématicky zaměřené. Družina i kroužky jsou dětmi navštěvované ve velké míře.

4. Analýza rozhovoru s třídními učitelkami 3. – 5. ročníku

Učitelka 3. ročníku je zároveň třídní 1. a 2. ročníku. Spojení ročníků využívá v nácviu pozitivních sociálních vztahů mezi různými věkovými skupinami dětí. Ve své třídě má integrovaného žáka s poruchou soustředěnosti, který pracuje za pomoci asistentky. Učitelka s dětmi dělá pravidelné komunikativní kroužky, ve všech ročnicích pracuje na projektu Normální je nekouřit. Na budování třídního klimatu staví úspěšnost další vzdělávací práce s dětmi. Třídní učitelka 4. – 5. ročníku také s dětmi dělá komunikativní kroužky, pracuje na projektu Normální je nekouřit. Její třída je zapojená do internetového programu se soutěží Hravě, žij zdravě o zdravé životním stylu. Škola se celá účastní projektu Zdravé zuby. Spolupráce obou učitelek s rodiči je dobrá. Filosofie školy je spojovat celou školu v jeden celek, budovat mezi žáky sounáležitost a pozitivní sociální vztahy mezi rozdílnými věkovými skupinami.

5. Analýza ŠVP školy

Škola je zapojena do programu Tvořivých škol a z něj vychází její školní vzdělávací program. Cíle tvořivých škol vycházejí ze stejných zásad. I ZŠ Bukovina má tyto zásady zachyceny v bodech svého ŠVP:

- dát žákům zásady všestranné komunikace
- naučit žáky spolupracovat a respektovat práci a úspěchy druhých
- učit žáky, aby se projevovali jako zdravé individuality a svobodné osobnosti
- projevovali pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací
- získali pozitivní vztah ke svému fyzickému a duševnímu zdraví a aktivně je chránili
- byli tolerantní a ohleduplní k druhým lidem
- dokázali nabyté zkušenosti uplatnit v dalším životě
- vytvářet pro žáky prostředí, ve kterém se cítí dobře, dát jim prostor pro seberealizaci a sebedůvěru
- volit učivo ve shodě s individuálními možnostmi a zájmy žáků, klást důraz na smysluplné učení
- rozvíjet schopnosti žáků pracovat v týmu a spolupracovat
- utvářet u žáků schopnost poslouchat a brát v úvahu názory jiných lidí¹

Jednotlivé cíle jsou aplikovány v tématech učiv jednotlivých předmětů. Hlavní metody dosažení cílů jsou v ŠVP Tvořivé školy činnostní výuka a objevování vlastní prací.

Vyhodnocení analýzy ŠVP školy

ŠVP školy je postaven na základech činnostního učení. Obsahuje cíle korespondující se zdravým učením. Škola má jednotlivé cíle a témata rozpracována ve výukových plánech předmětů. ŠVP obsahuje termíny individuální přístup, pozitivní pohodové prostředí, pozitivní vztah k utváření hodnot zdravého životního stylu.

6. Závěrečné vyhodnocení kvalitativního průzkumu ZŠ Bukovina

ZŠ Bukovina pracuje ve svém ŠVP podle programu Tvořivé školy. Má v něm zachyceny termíny pohodové prostředí, budování dobrého klimatu i dobrých mezilidských vztahů, budování pozitivního vztahu k fyzickému i duševnímu zdraví. Cíle programu ve svém zaměření naplňují podstatné body shodné s cíli Zdravé školy a zdravého učení. Spojených ročníků využívá k budování sociálních vztahů

¹ ŠVP ZŠ Bukovina – Tvořivá škola – škola pro život, 2007

mezi různými věkovými skupinami žáků. Na škole je integrován žák, který pracuje za pomoci asistenta pedagoga. Škola organizuje v rámci družiny dostatečné množství kroužků, které žákům nabízí kvalitní volnočasové aktivity. Škola pracuje jako celek, je tzv. školou rodinného typu. Družina nedisponuje samostatnými prostory, ale kompenzuje to svým programem, který má velmi dobře propracován a realizuje jej v těsném propojení s ŠVP školy.

4.5 Vyhodnocení kvalitativního průzkumu škol

Kvalitativním průzkumem, který jsem provedla za pomoci metod polostrukturovaného rozhovoru s třídními učiteli průzkumových tříd, obsahové analýzy nově platných školních vzdělávacích programů škol, krátkodobým pozorováním na školách jsem se pokusila alespoň částečně zodpovědět na výzkumné otázky, které souvisí s pedagogickou péčí o zdravé prostředí na školách. Pokusila jsem se srovnat věcné, organizační a sociální podmínky, které školy pro žáky na školách připravují.

Vyhodnocení jednotlivých výzkumných otázek:

a) Souvisí dobře sestavený plán s dobrými reálnými podmínkami v oblasti výchovy ke zdraví?

Všechny škol, ve kterých byl prováděn průzkum, **mají dobře sestavené vzdělávací programy a s nimi související plány výuky.** Všechny tyto **školy nemají stejně dobré reálné podmínky** v oblasti výchovy ke zdraví. Některé školy mají lepší materiálně hygienické zázemí, lepší vybavenost i větší finanční možnosti. Zejména větší školy jsou na tom v tomto ohledu lépe. Přesto **nelze říct**, že by školy s menšími možnostmi materiálními, prostorovými a finančními, čili s horšími reálnými podmínkami pro zdravou výuku, neměly dobře sestavené plány a výuku ke zdraví nerealizovaly v dostatečné míře.. Naopak školy menší a s horšími reálnými podmínkami vyvíjejí snahu a aktivity, které horší podmínky nahrazují.

Dobře sestavený plán školy výchovy ke zdraví nesouvisí s dobrými reálnými podmínkami v oblasti výchovy ke zdraví.

b) Zabývají se školy důsledně svým prostředím, materiálními a hygienickými podmínkami?

Všechny školy, na kterých jsem prováděla průzkum se zabývají svým prostředím materiálním i hygienickým. Některé řeší nedostatečné finanční dotace sponzorskými dary. Pokud jim podmínky nedovolují náležitě uspořádat věcné prostředí, řeší reálnou situaci zlepšením podmínek organizačního prostředí. Opět se to více ukázalo realizovatelné u škol menšího typu. Školy jsou k tomu nuceny jednak hygienickými předpisy, dále kontrolními orgány (ČŠI), jednak na tom mnohdy závisí počet žáků, kteří školu navštěvují.

c) Jsou v plánech ŠVP škol zabudovány termíny pohoda prostředí, otevřená atmosféra, rozvoj komunikace, individuální přístup?

V plánech ŠVP mají školy zabudovány termíny související s výchovou ke zdraví a se zdravým vyučováním. Tyto termíny byly někdy obměněny a byly součástí hlavně úvodních cílů ŠVP. Některé mají školy zabudovány v přístupech učitele k žákům (individuální přístup, pohoda prostředí), jiné v souvislosti s rozvojem schopností a dovedností žáků (rozvoj všestranné komunikace, vzájemné pozitivní vztahy). Některé školy mají tyto termíny lépe zabudované do souvislosti v plánech výuky. Někde je vidět spíše formální přístup a velké ovlivnění předepsanými formulami vycházející z tzv. klíčových kompetencí. Je znát, která škola je více individuální a vychází ze svého reálného prostředí.

d) Je problematika výchovy ke zdraví a zdravé vyučování prioritou jen na školách, které jsou zapojeny do projektu Zdravá škola?

Lze říci, že na většině škol, kde jsem prováděla průzkum, se stává zdravé učení prioritou a dokonce samozřejmostí bez ohledu nato, jsou-li školy zapojeny do programu Podpora zdraví ve škole.

e) Myslí si učitelé, že budování příznivého klimatu ve třídě a ve škole má být nezbytnou součástí doprovázející vzdělávací činnosti školy?

Většina učitelů klade budování příznivého klimatu ve třídě na přední místo jako nedílnou součást vzdělávacího procesu. Často jsou na školách tyto otázky řešeny v průřezových tématech, zejména v osobnostní a sociální výchově.

f) Přístupují učitelé k budování pozitivního klimatu ve svých třídách aktivně?

Učitelé vesměs přistupují k budování pozitivního klimatu aktivně. Používají často metody komunikačních kroužků, projektové práce, besedy s žáky, někteří dramatizace situací. Záleží jistě na schopnosti každého z nich, jak dokáže v praxi s dětmi tyto metody uplatňovat. **Důležitý je poznatek o snaze učitelů tuto otázku aktivně řešit.**

Ve druhé části empirického oddílu se zabývám kvantitativním průzkumem na sledovaných školách, kde se pokouším potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy, které jsou sestavené na základě dalších průzkumových otázek.

4. 6 Kvantitativní část průzkumu

Otázky z dotazníku jsem zpracovala do tabulkových a grafických přehledů. Každou školu jsem nejdřív vyhodnotila zvlášť. Počty druhů odpovědí jsem vyhodnotila vždy u každé třídy zvlášť. Celkově jsem sumarizovala i počty odpovědí u hochů a dívek za třídu, i celkově u celé školy. Všechny zjištěné údaje jsem vyjádřila v %.

Školy, které nejsou v programu Zdravých škol jsem nakonec shrnula dohromady jako celek. Tento výzkumný soubor mi posloužil k porovnání s výzkumným souborem, který je tvořen školou, která pracuje podle programu Podpory zdraví ve škole. Počty respondentů jsou v obou výzkumných souborech srovnatelné.

Odpovědi žáků “Zdravé školy” školy jsem opět vyhodnotila zvlášť a v konečném srovnání jsem porovnála oba průzkumné soubory jako celky. Z procentuálních výsledků jsem se snažila potvrdit nebo vyvrátit hypotézy.

Legenda ke zkratkám:

výzkumný soubor škol bez projektu – BP školy

výzkumný soubor Zdravé školy – ZD škola

Vyhodnocení dotazníkového průzkumu na otázky zaměřené na pohodu věcného prostředí. Tyto otázky souvisí s hypotézami:

Hypotéza č. 1

Dobře vybavené školy z pohledu materiálně technického jsou dětmi hodnoceny lépe než školy s horším materiálně technickým vybavením.

Hypotéza č. 3

Žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

1. otázka

Líbí se mi, jak naše třída vypadá /pohoda věcného prostředí/

ano, velmi – docela ano - nevím- spíše ne- vůbec ne

ZŠ Sloup – 1a

tab. 1b	4.r. %	5.r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, velmi	71,42	40,33	47,05	66,66	55,17
docela ano	28,58	53,33	47,05	33,33	41,37
nevím	0	6,66	5,88	0	3,45

ZŠ Křtiny – 1b

tab. 1a	4.r. %	5.r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, velmi	55,55	40,00	45,45	50,00	47,37
docela ano	44,44	50,00	54,55	37,00	47,37
nevím	0	10,00	0	12,50	5,26

ZŠ Březina – 1c

tab. 1c	3.r. %	4.r. %	5.r. %	chlapci %	dívky %	celkem
ano, velmi	80,00	33,33	25,00	37,50	75,00	50,00
docela ano	20,00	66,67	75,00	62,50	25,00	50,00

ZŠ Bukovina – 1d

tab. 1d	3.r. %	4.r. %	5.r. %	chlapci %	dívky %	celkem
ano, velmi	80,00	0	42,86	66,67	20,00	50,00
docela ano	20,00	100,00	42,86	33,33	60,00	42,86
spíše ne	0	0	0	0	20,00	7,14

Vyhodnocení tab. 1a – 1d

U všech škol *převažují* odpovědi *ano velmi* nebo jsou *vyrovnané s docela ano*, tzn. kladné typy odpovědí. *Neutrální a negativní odpovědi* jsou *v minimálním množství*, zcela *chybí* odpověď *vůbec ne*.

Souhrnný výsledek škol BP – 1e

tab. 1e	Sloup %	Křtiny %	Březina %	Bukovina%	Od.celkem	%
ano, velmi	55,17	47,37	50,00	50,00	38	51,35
docela ano	41,37	47,37	50,00	42,86	33	44,59
nevím	0	5,23	0	0	1	1,35
spíš ne	3,45	0	0	7,14	1	1,35

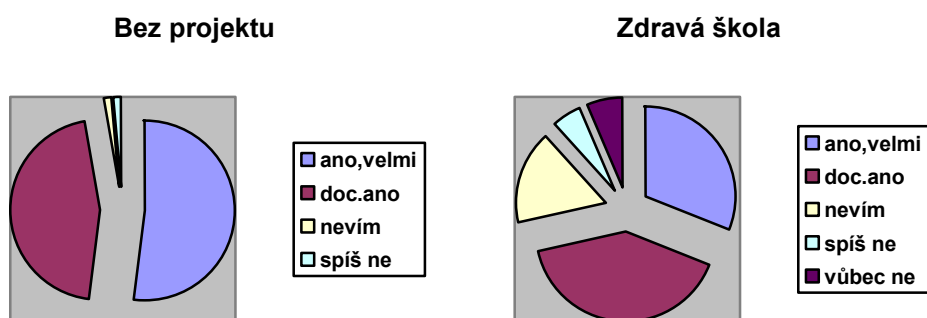
ZŠ Jihomoravské náměstí 1.f

tab. 1f	3.A	3.B	4.r.	5.r.	chlapci	dívky	celkem%
ano, velmi	47,37	42,11	25,00	13,04	28,57	31,43	31,17
docela ano	36,84	31,58	31,25	56,52	50,00	28,57	40,26
nevím	15,79	10,53	25,00	17,39	9,52	25,71	16,88
spíš ne	0	15,79	18,75	4,35	4,76	5,71	5,19
vůbec ne	0	0	0	8,70	7,14	5,71	6,43

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 1g Vychází z porovnání tab.1e a 1f

tab. 1g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, velmi	38	51,35	24	31,17
docela ano	33	44,59	31	40,26
nevím	1	1,35	13	16,88
spíš ne	1	1,35	4	5,19
vůbec ne	0	0	5	6,43
	74	100,00	77	100,00

Grafické porovnání škol

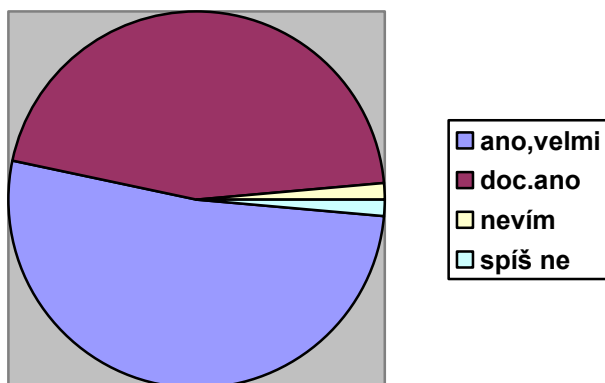
Vyhodnocení tab. 1e – 1g

BP školy – převažují odpovědi *ano, velmi* a *docela ano*, **minimum** odpovědí je *neutrálních* nebo *negativních*, zcela *chybí* odpovědi *vůbec ne*.

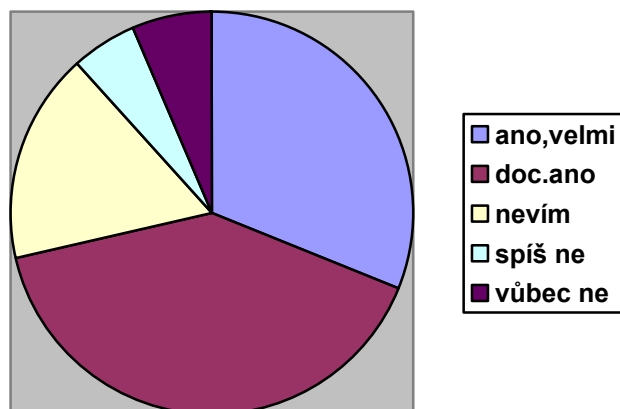
ZD škola – škála odpovědí je rozmanitější, převažuje odpověď *docela ano*, následují odpovědi *ano*, *velmi*, jejich porovnání s BP školami *je nižší o 20,18%*, objevují se zde více odpovědi *neutrální*, *výskyt je o 15,53% vyšší*, *negativní odpovědi* jsou *vyšší o 3,84% a 6,43%*.

Grafické porovnání škol, vycházející z tab. 1g

Bez projektu

Zdravá škola

Porovnání rozdílů odpovědí – 1h

typy odpovědí	Bez projektu/odp./%	Zdravá škola/odp./%
pozitivní.	71 / 95,95	55 / 71,43
neutrální	1 / 1,35	13 / 17,57
negativní	1 / 1,35	9 / 11,69
rozdíl pozit.. – negat.	94,60 %	59,74 %

Vyhodnocení tab. 1h

U BP škol jsou pozitivní odp. o 24,52 % vyšší než u ZD školy. Rozdíl pozit. x negativní je o 34,86 % vyšší u BP škol ve prospěch pozitivních odpovědí.

2. otázka /pohoda věcného prostředí/

Měníme postavení lavic pro různou výuku /např. v hodinách Vv, Hv/

ano, často – někdy – nikdy

ZŠ Sloup – 2a

tab. 2b	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	0	0	0	0
někdy	14,28	20,00	11,70	25,00	17,24
nikdy	85,72	80,00	88,00	75,00	82,76

ZŠ Křtiny – 2b

tab. 2a	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	50,00	9,10	50,50	26,32
někdy	77,78	10,00	54,54	25,00	42,11
nikdy	22,22	40,00	36,36	25,00	31,58

ZŠ Březina – 2c

tab. 2c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	0	0	0	0	0
někdy	100,00	66,67	50,00	75,00	75,00	75,00
nikdy	0	33,33	50,00	25,00	25,00	25,00

ZŠ Bukovina – 2d

tab. 2d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	20,00	0	8,57	11,11	40,00	21,43
někdy	60,00	50,00	57,14	77,79	20,00	57,14
nikdy	20,00	50,00	14,26	11,11	40,00	21,43

Vyhodnocení tabulek 2a – 2d

U škol malotřídních (ZŠ Březina a ZŠ Bukovina) převažuje odpověď *někdy*, což koresponduje s výukovou organizací na školách a menšího počtu žáků ve třídách. **ZŠ Křtiny má speciální třídu vyhrazenou pro výuku projektového vyučování**, kde vyučující mají možnost měnit postavení lavic ve skupinové výuce, což žáci také

v dotaznících uváděli. Ve třídě *s vyšším počtem žáků* (ZŠ Sloup) se dají tyto organizační změny praktikovat *v menším rozsahu*.

Souhrnný výsledek škol BP – 2e

tab. 2e	Sloup	Křtiny	Březina	Bukovina	Odp. celk.	% celkem
ano, často	0	26,32	0	21,43	8	10,81
někdy	17,24	42,11	75,00	57,14	30	40,54
nikdy	82,76	31,58	25,00	21,43	36	48,65

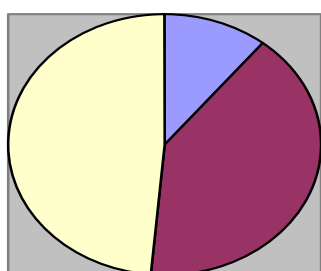
ZŠ Jihomoravské nám – 2f

tab. 2f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
často	0	10,53	6,25	0	4,76	2,86	3,90
někdy	26,32	31,58	37,50	47,83	38,10	34,29	48,05
nikdy	73,68	57,89	56,25	47,83	57,14	60,00	48,05

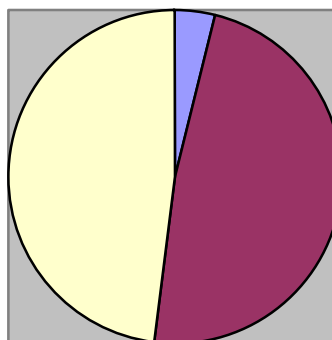
Porovnání škol – školy bez projektu Zdravá škola /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 2g Vychází z porovnání tab.2e a 2f

tab. 2g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
často	8	10,81	3	3,90
někdy	30	40,54	37	48,05
nikdy	36	48,65	37	48,05
celkem	74	100,00	77	100,00

Bez projektu

Zdravá škola

Vyhodnocení tabulek 2e – 2g

Z přehledu vyplývá, že nejvíce jsou zastoupeny odpovědi *někdy* a *nikdy*. U malotřídních škol je tato organizační možnost ve výuce lépe proveditelná. U plně organizovaných škol je tato organizační změna hůře proveditelná, školy řeší v rámci svých možností výuku v jiných učebnách.

Porovnání rozdílů odpovědí – 2h

typy odpovědí	Bez projektu/odp./%	Zdravá škola/odp./%
pozitivní.	8/ 10,81	3/ 3,90
neutrální	30/ 40,54	37/ 48,05
negativní	36/ 48,65	37/ 48,05
rozdíl negat.. – pozit..	37,84	44,15

Vyhodnocení tab. 1h

Převažují negativní typy odpovědí, porovnání rozdílů odpovědí je srovnatelné u škol bez projektu i Zdravé školy. Zdravá škola má *negativní výsledek o 6,31 % vyšší*.

3. otázka / pohoda věcného prostředí/

Pracujeme ve skupinkách, děláme projekty

ano, často – někdy – nikdy

ZŠ Sloup – 3a

tab. 3b	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	21,43	13,33	11,76	0	20,69
někdy	78,57	73,33	76,47	25,00	75,86
nikdy	0	6,66	5,89	0	3,40

ZŠ Křtiny – 3b

tab. 3a	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	55,56	30,00	27,27	62,50	42,11
někdy	44,44	70,00	72,73	37,50	57,89
nikdy	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 3c

tab. 3c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	0	25,00	12,50	0	8,33
někdy	80,00	100,00	75,00	75,00	100,00	83,33
nikdy	20,00	0	0	12,50	0	8,33

ZŠ Bukovina – 3d

tab. 3d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	50,00	85,71	44,44	60,00	50,00
někdy	80,00	50,00	14,26	44,44	40,00	42,86
nikdy	20,00	0	0	11,11	0	7,14

Vyhodnocení tabulek 3a – 3d

U většiny škol *převažuje* střední možnost – *někdy*, u ZŠ Křtiny je dosti vysoká i odpověď ano, často. U malotřídní ZŠ Bukovina je hodnota odpovědi ano, často vyšší než někdy. V celkovém souboru se odpověď *nikdy* vyskytuje jen *minimálně*.

Souhrnný výsledek BP – 3e

tab. 2e	Sloup	Křtiny	Březina	Bukovina	Odp. celk.	% celkem
ano, často	20,69	42,11	8,33	50,00	22	29,73
někdy	75,86	57,89	83,33	42,86	49	66,23
nikdy	3,40	0	8,33	7,14	3	4,05

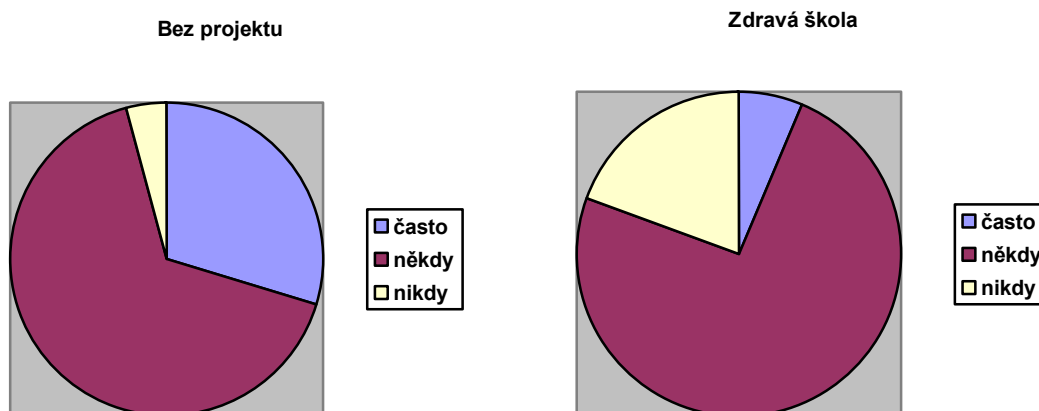
ZŠ Jihomoravské náměstí – 3f

tab. 3f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
často	10,53	5,26	12,50	30,43	26,19	2,86	6,49
někdy	89,47	63,16	75,00	65,22	66,67	71,43	74,03
nikdy	0	31,58	12,50	4,35	7,14	25,71	19,48

Porovnání škol – školy bez projektu Zdravá škola /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 3g Vychází z porovnání tab.3e a 3f

tab. 3g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
často	22	29,73	5	6,49
někdy	49	66,23	57	74,03
nikdy	3	4,05	15	19,48
celkem	74	100,01	77	100,00

Grafické porovnání škol vycházející z tabulky 3g

Vyhodnocení porovnání škol BP a Zdravé školy z tabulek 3e – 3g

U BP škol se vyskytuje odpověď *často* o **23,24 %** více než u ZD. Odpověď *někdy* se vyskytla více u dětí ze ZD, ale jen o **7,8 %**. U BP se *méně* vyskytla odpověď negativní než u ZD o **15,43 %**.

Porovnání rozdílů odpovědí – 3h

typy odpovědí	Bez projektu/odp./%	Zdravá škola/odp./%
pozitivní.	22/ 29,73	5/ 6,49
neutrální	49/ 66,23	57/ 74,03
negativní	3/ 4,05	15/ 19,48
rozdíl pozit.. – negat.	o 25,68 více pozitivních	o 12,99 více negativních

Vyhodnocení tab. 3h

Positivní rozdíly výsledků jsou vyšší u BP škol, u ZD školy negativní výsledky převažují, rozdíl negativního a pozitivního výsledku je nižší. Neutrální odpovědi jsou srovnatelné.

4. otázka

V naší třídě se cítím dobře /pohoda věcného prostředí/.

ano, vždy – většinou ano – jenom občas – necítím se dobře

ZŠ Sloup – 4a

tab. 4a	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	42,86	46,67	29,41	66,67	44,83
většinou ano	42,86	46,67	64,70	16,67	44,83
jenom občas	14,28	6,67	5,88	16,67	10,34
nec. se dobře	0	0	0	0	0

ZŠ Křtiny – 4b

tab. 4b	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	44,44	10,00	45,45	0	26,32
většinou ano	55,56	80,00	54,55	87,50	68,42
jenom občas	0	10,00	0	12,50	5,26
nec. se dobře	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 4c

tab. 4c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	80,00	0	25,00	37,50	50,00	41,67
většinou ano	20,00	100,00	75,00	62,50	50,00	58,33

ZŠ Bukovina – 4d

tab. 4d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	80,00	100,00	28,57	77,78	0	50,00
většinou ano	20,00	0	71,43	22,22	100,00	50,00

Vyhodnocení tab. 4a – 4d

U všech BP škol *převažují kladné pozitivní typy odpovědí*, u dvou škol jsou vyrovnané. Odpověď *ano, vždy nepřevažuje* na žádné škole. Odpověď *občas* se vyskytuje *v menším měřítku* na dvou větších školách, *negativní odpověď se nevyskytla* na žádné ze škol. Je třeba si povšimnout *výběru jen kladných možností u malotřídních škol*.

Souhrnný výsledek škol BP – 4e

tab. 4e	Sloup	Křtiny	Březina	Bukovina	Odp. celk.	% celkem
ano, vždy	44,83	26,32	41,67	50,00	30	40,54
většinou ano	44,83	68,42	58,33	50,00	40	54,05
jen občas	10,34	5,26	0	0	4	5,41

ZŠ Jihomoravské náměstí – 4f

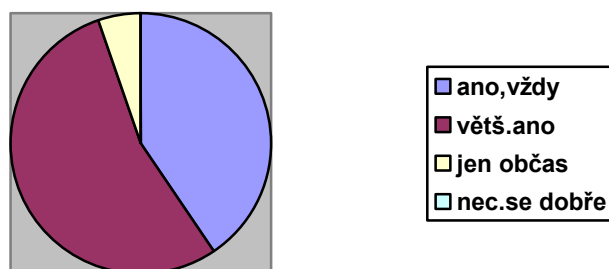
tab. 4f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
ano, vždy	42,11	47,37	25,00	8,70	26,19	34,29	29,87
většinou ano	52,63	31,58	37,50	53,17	45,24	42,86	44,16
jen občas	5,26	15,79	31,25	34,78	16,67	20,00	22,08
necítím se dobře	0	5,26	6,25	4,35	4,76	2,86	3,90

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 4g Vychází z porovnání tab.4e a 4f

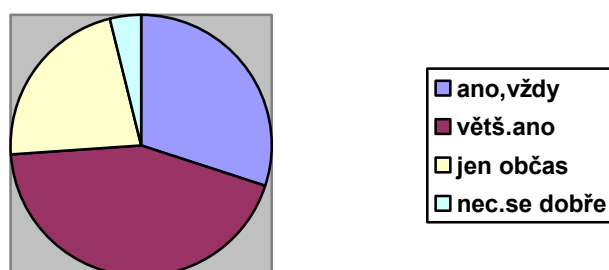
tab. 4g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, vždy	30	40,54	23	29,87
většinou ano	40	54,05	34	44,16
jen občas	4	5,41	17	22,08
necítím se dobře	0	0	3	3,90
celkem	74	100,00	77	100,01

Grafické porovnání škol vycházející z tab. 4g

Bez projektu

Zdravá škola

Vyhodnocení porovnání škol BP a Zdravé školy z tab. 4e – 4 g:

U škol bez projektu se nachází *více kladných odpovědí* než u ZD školy, *ano, vždy o 10,67 % více, většinou ano o 9,89 % více*. U BP škol se odpověď *jen občas* objevuje o *16,67 % méně* než u ZD školy, negativní odpověď se nevyskytuje u BP škol vůbec. Souhrnně mají *školy BP 94,59 % kladných odpovědí*, škola *ZD 74,03% kladných odpovědí*.

Porovnání rozdílů odpovědí – 4h

typy odpovědí	Bez projektu/odp./%	Zdravá škola/odp./%
pozitivní.	70/ 94,59	57/ 74,03
neutrální	4/ 5,41	17/ 22,08
negativní	0	3/ 3,90
rozdíl pozit. – negat..	94,59	70,13

Vyhodnocení tab. 4h

Pozitivní rozdíly výsledků jsou vyšší u BP škol, negativní odpověď se nevyskytla. U ZD školy je rozdíl pozitivních a negativních odpovědí nižší o 24,46 %.

13. otázka /pohoda věcného prostředí/

V družině mě činnosti baví

ano, baví – většinou ano – jenom někdy – většinou ne – ne

ZŠ Sloup – 5a

tab. 5a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, baví	71,42	13,33	36,29	50,00	41,38
většinou ano	7,14	13,33	5,88	16,67	10,34
jen někdy	14,28	33,33	23,53	25,00	24,14
nevím	7,14	33,33	29,41	8,33	20,69
nebaví	0	6,67	5,88	0	3,45

ZŠ Křtiny – 5b

tab. 5a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, baví	55,56	0	36,36	12,50	26,32
většinou ano	11,11	40,00	18,18	37,50	26,32
jen někdy	0	0	0	0	0
nevím	33,33	50,00	45,45	37,50	42,11
nebaví	0	6,67	0	12,50	5,26

ZŠ Březina – 5c

tab. 5c	3. r.%	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, baví	80,00	33,33	0	12,50	100,00	41,67
většin. ano	0	66,67	0	25,00	0	16,67
jen někdy	20,00	0	25,00	25,00	0	16,67
nevím	0	0	75,00	37,50	0	25,00
nebaví	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 5d

tab. 5c	3. r.%	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, baví	60,00	50,00	28,57	55,56	0	35,71
většin. ano	20,00	50,00	28,57	22,22	60,00	35,71
jen někdy	0	0	28,57	11,11	20,00	14,28
nevím	0	0	14,29	0	20,00	7,14
nebaví	20,00	0	0	11,11	0	7,14

Vyhodnocení tabulek 5a – 5d

Z tabulek je zřejmé, že se *účast v družině snižuje s věkem* dětí. U škol se *neúčast* dětí na pobytu v družině pohybuje *mezi 20 – 25 %* z celkového zkoumaného vzorku, u ZŠ Křtiny je dokonce přes 40 %. Jedná se zde převážně o žáky 5. ročníků –

odpověď *nevím*. Z odpovědí pozitivních pak *převažuje ano, baví* nebo obě *pozitivní varianty jsou vyrovnané*. Odpověď *nebaví* je *minimálně* frekventovaná.

Souhrnný výsledek BP škol – 5e

tab. 5e	Sloup	Křtiny	Březina	Bukovina	Odp.celk.	Celkem %
ano, baví	41,38	26,32	55,56	35,71	27	36,49
většin. ano	10,34	26,32	22,22	35,71	15	20,27
jen někdy	24,14	0	22,22	14,28	11	14,86
nevím	26,69	42,11	25,00	7,14	18	24,32
nebaví	3,45	5,26	0	7,17	3	4,05

ZŠ Jihomoravské náměstí – 5f

tab. 5f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
ano, baví	26,32	26,32	12,50	0	7,14	22,86	15,58
větš. ano	21,05	15,79	6,25	8,70	14,29	11,43	12,99
jen někdy	5,26	26,32	0	8,70	14,29	5,71	10,39
nevím	47,37	21,05	56,25	69,57	52,38	45,71	49,35
nebaví	0	10,53	25,00	13,04	14,29	8,57	11,69

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 5g Vychází z porovnání tab.5e a 5f

tab. 5g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, baví	27	36,49	12	15,58
většinou ano	15	20,27	10	12,99
jen někdy	11	14,86	8	10,39
nevím	18	24,32	38	49,35
nebaví	3	4,05	9	11,69

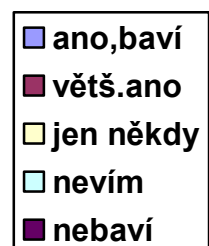
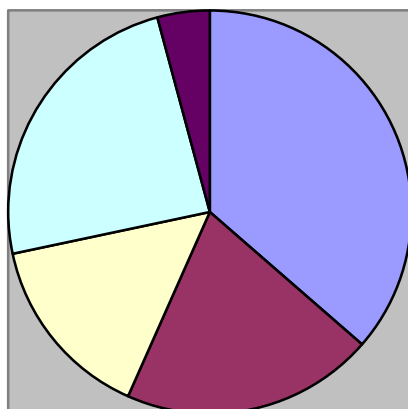
Vyhodnocení tab. 5g

U škol bez projektu odpovědělo **kladně 56,76 % žáků**. U ZD školy odpovědělo **pozitivně 28,57 % žáků**. / Odpovědi – ano, baví a většinou ano/.

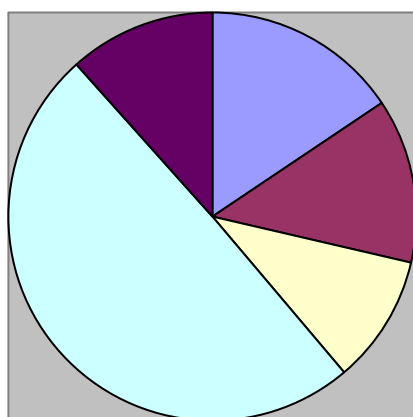
Do družiny nechodí u ZD školy větší % dotázaných žáků, zejména 5. ročníku. Procento žáků, kteří ve starším věku již družinu nenavštěvují se zvyšuje i u ostatních BP škol s věkem, ne ovšem tak prudce. Z dětí, které družinu navštěvují činnosti v družině baví nebo většinou baví.

Grafické porovnání škol BP a ZD vycházející z tab.5g

Bez projektu

Zdravá škola

Vyhodnocení hypotézy č. 1

Na základě vyhodnocení otázek souvisejících s věcným prostředím škol se nepotvrdilo, že dobře vybavené školy z pohledu materiálně technického jsou dětmi hodnoceny lépe než školy s horším materiálně technickým vybavením.

Vyhodnocení hypotézy č. 3

Na základě vyhodnocení otázek souvisejících s věcným prostředím škol se nepotvrdilo, že žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

Vyhodnocení dotazníkového šetření otázek zaměřených na pohodu sociálního prostředí.

Na základě těchto otázek jsem postavila hypotézu č. 2

Hypotéza č. 2

„Zdravé školy“ s delší tradicí jsou dětmi hodnoceny lépe než školy ostatní

5. otázka

Děti v naší třídě jsou všichni kamarádi.

ano – většinou ano – dost se hádáme – nejsme všichni kamarádi.

ZŠ Sloup – 6a

tab. 6a	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano,jsme	28,58	20,00	29,41	16,67	24,14
většinou ano	50,00	53,33	41,18	66,67	51,72
dost se hádáme	7,14	13,33	11,76	8,33	10,34
nejsme všichni kam.	14,28	13,33	17,65	8,33	13,79

ZŠ Křtiny – 6b

tab. 6a	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano,jsme	11,11	0	9,10	0	5,26
většinou ano	66,67	60,00	63,64	62,50	63,16
dost se hádáme	0	10,00	0	12,50	5,26
nejsme všichni kam.	22,22	30,00	27,27	25,00	26,32

ZŠ Březina – 6c

tab. 6c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano,jsme	100,00	66,67	25,00	50,00	100,00	66,67
většinou ano	0	0	50,00	25,00	0	16,67
dost se hádáme	0	33,33	25,00	25,00	0	16,67
nejsme všichni kam.	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 6d

tab. 6d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano,jsme	60,00	50,00	42,86	66,67	20,00	50,00
většinou ano	40,00	50,00	42,86	33,33	60,00	42,86
dost se hádáme	0	0	0	0	0	0
nejsme všichni kam.	0	0	14,29	0	20,00	7,14

Vyhodnocení tabulek 6a – 6d

U dvou větších škol převažují odpovědi *většinou ano*, u malotřídních škol převažuje odpověď *ano, jsme*. Dva typy záporných odpovědí se vyskytují u větších škol, ale ne ve velkém procentu. U obou malotřídních škol se negativní odpovědi vyskytují ve velmi omezeném procentu proti pozitivním odpovědím. U každé z malotřídních škol zcela chybí jeden typ záporné odpovědi.

Souhrnný výsledek BP škol – 6e

tab. 6e	Sloup %	Křtiny %	Březina %	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, jsme	24,14	5,26	50,00	66,67	23	31,08
většin. ano	51,72	63,16	42,86	16,67	35	47,30
dost se hádáme	10,34	5,26	0	16,67	6	8,11
nejsme všichni kamarádi	13,79	26,32	7,14	0	10	13,51

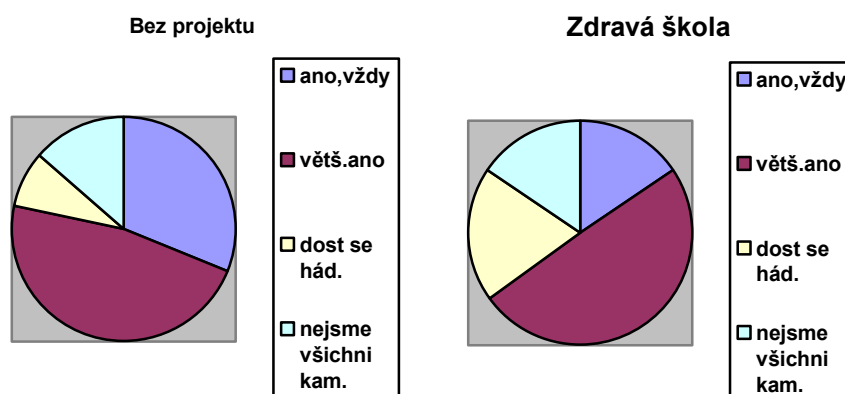
ZŠ Jihomoravské náměstí – 6f

tab. 6f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
ano, jme	26,32	10,53	6,25	17,39	11,90	20,00	15,58
větš. ano	63,16	63,16	6,25	56,52	59,52	37,14	49,35
dost se hádáme	5,26	15,79	50,00	13,04	19,05	20,00	19,48
nejsme všichni kamarádi	5,26	10,53	31,25	13,04	9,52	22,86	15,58

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 6g
 Vychází z porovnání tab.6e a 6f

tab. 6g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, jsme	23	31,08	12	15,58
většinou ano	35	47,30	38	49,35
dost se hádáme	6	8,11	15	19,48
nejsme všichni kamarádi	10	13,51	12	15,58

Grafické znázornění tabulky 6g.

Vyhodnocení tabulky 6g

U škol bez projektu se téměř o polovinu více vyskytuje nejvíce pozitivní odpověď *ano, jsme*. Druhá kladná odpověď *většinou ano* je u obou srovnávaných vzorků škol srovnatelná. Odpověď *dost se hádáme* je *více* udávána *u ZD školy, nejsme všichni kamarádi* je opět *srovnatelné* v uváděném procentu u obou srovnávaných vzorků.

6. otázka

Když mám trápení, mohu se svěřit paní učitelce/p.učiteli/.

ano, můžu a využívám toho – ano, můžu, ale netroufám si – ne, nemůžu

ZŠ Sloup – 7a

tab. 7a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, můžu a využívám to	42,86	46,67	47,06	41,67	44,83
ano, můžu, ale netroufám si	57,14	46,67	47,06	58,33	51,72
ne, nemůžu	0	6,67	5,88	0	3,45

ZŠ Křtiny – 7b

tab. 7b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, můžu a využívám to	33,33	30,00	45,45	12,50	31,58
ano,můžu,ale netroufám si	66,67	70,00	54,54	87,50	68,42
ne, nemůžu	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 7c

tab. 7c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, můžu a využívám to	100,00	100,00	25,00	62,50	100,00	75,00
ano,můžu,ale netroufám si	0	0	75,00	37,50	0	25,00
ne, nemůžu	0	0	0	0		0

ZŠ Bukovina – 7d

tab. 7d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, můžu a využívám to	60,00	50,00	42,86	66,67	20,00	50,00
ano,můžu,ale netroufám si	40,00	50,00	57,14	33,33	80,00	50,00
ne, nemůžu	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 7a – 7d

Velké procento dětí z jednotlivých škol může a nebojí se využívat poradu s učitelem. Některé děti ví, že se mohou poradit, ale z různých důvodů si netroufají, v konečném procentu je těchto dětí o něco více než dětí, které se učiteli nebojí svěřit. U dvou ročníků malotřídní školy Březina se projevila 100 % důvěra k osobě učitele. Zcela zanedbatelné je procento dětí, které mají pocit, že se nemohou na učitele obrátit, a to jen u jedné školy.

Souhrnný výsledek BP škol – 7e

tab. 7e	Sloup %	Křtiny %	Březina %	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, můžu a využívám to	44,83	31,58	75,00	50,00	35	47,30
ano,můžu,ale netroufám si	51,72	68,42	25,00	50,00	35	51,35
ne, nemůžu	3,45	0	0	0	1	1,35

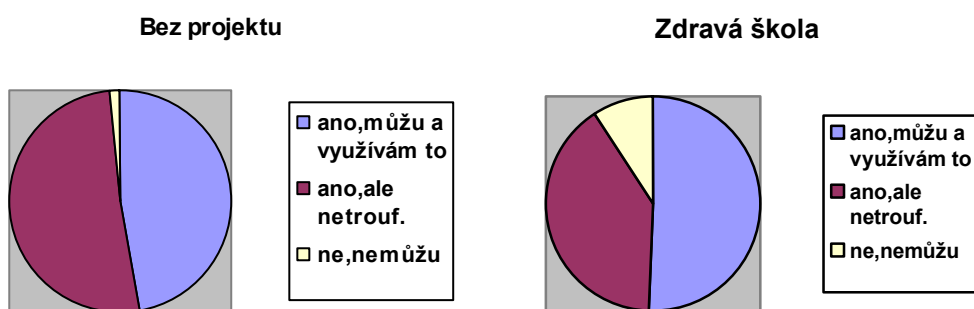
ZŠ Jihomoravské náměstí – 7f

tab. 7f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
ano, můžu a využívám to	84,21	26,32	37,50	53,17	50,00	51,43	50,65
ano,můžu,ale netroufám si	15,79	63,16	43,75	39,13	37,71	42,86	40,26
ne, nemůžu	0	10,53	18,75	8,70	11,90	5,71	9,09

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 7g Vychází z porovnání tab.6e a 6f

tab. 7g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, můžu a využívám to	35	47,30	39	50,65
ano,můžu,ale netroufám si	38	51,35	31	40,26
ne, nemůžu	1	1,35	7	9,09

Grafické znázornění tab. 7g

Vyhodnocení tab. 7g

Téměř *polovina respondentů* ze škol *bez projektu* a *polovina dětí ZD* školy udává, že *se může svěřit učiteli*. Polovina dětí z BP škol si netroufá svěřit se učiteli. Procento dětí, které si netroufají svěřit je u ZD školy o více než 10 % nižší než u BP škol. Více dětí ze ZD školy má pocit, že se svěřit nemůže, v celkovém objemu jsou tato procenta malá.

7. otázka

Když něčemu nerozumím, mohu se zeptat paní učitelky /p. učitele/.

ano, vždy – většinou ano – většinou ne – ne, nemůžu

ZŠ Sloup – 8a

tab. 8a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	100,00	93,33	88,24	100,00	96,55
většinou ano	0	6,67	5,88	0	3,45
většinou ne	0	0	0	0	0
ne, nemůžu	0	0	0	0	0

ZŠ Křtiny – 8b

tab. 8b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	88,89	80,00	81,81	87,50	84,21
většinou ano	11,11	20,00	18,18	12,50	15,79
většinou ne	0	0	0	0	0
ne, nemůžu	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 8c

tab. 8c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	80,00	33,33	50,00	62,50	50,00	58,33
většinou ano	20,00	66,67	50,00	37,50	50,00	41,67
většinou ne	0	0	0	0	0	0
ne, nemůžu	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 8d

tab. 8d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	80,00	50,00	85,71	88,89	80,00	85,71
většinou ano	20,00	50,00	14,29	11,11	20,00	14,29
většinou ne	0	0	0	0	0	0
ne, nemůžu	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 8a – 8d

Na všech školách je zřejmé nejvyšší procentuální zastoupení odpovědi *ano, vždy*. Nejvyšší pozitivní odpovědi jsou na ZŠ Sloup, kde se všechny ročníky i jednotlivé skupiny pohybují od 88 % do 100 %. I na ostatních školách jsou hodnoty této odpovědi vysoké nebo jsou vyrovnané s druhou pozitivní alternativou – *většinou ano*. Z vyhodnocení je zřejmá celková vysoká důvěra žáků a jejich možnost nechat si vysvětlit to, čemu nerozumí bez problémů ve vysokém procentu.

Souhrnný výsledek BP škol – 8e

tab. 8e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, vždy	96,55	84,21	58,33	85,71	63	85,14
většinou ano	3,45	15,79	41,65	14,29	11	14,86
většinou ne	0	0	0	0	0	0
ne, nemůžu	0	0	0	0	0	0

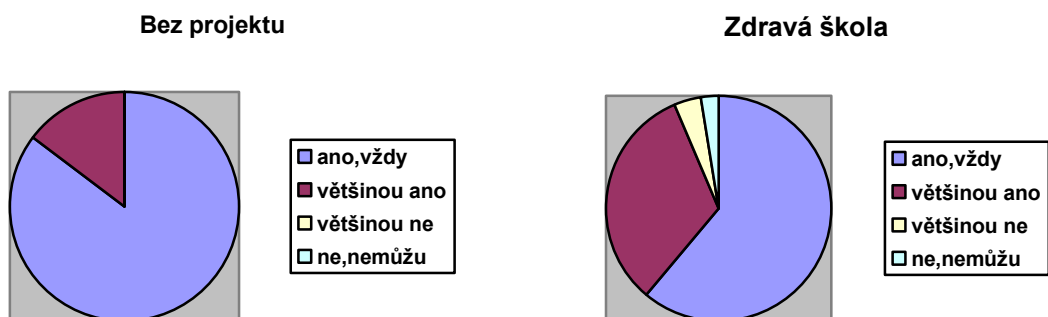
ZŠ Jihomoravské náměstí – 8f

tab. 8f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky %	celkem%
ano, vždy	84,21	26,32	75,00	60,87	52,38	71,43	61,04
většinou ano	10,59	63,16	18,75	34,78	40,48	22,86	32,47
většinou ne	5,16	5,26	0	4,35	4,76	2,86	3,90
ne, nemůžu	0	5,26	6,25	0	2,38	2,86	2,60

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 8g Vychází z porovnání tab.6e a 6f

tab. 8g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, vždy	63	85,14	47	61,04
většinou ano	11	14,86	25	32,47
většinou ne	0	0	3	3,90
ne, nemůžu	0	0	2	2,60

Grafické znázornění odpovědí z tab. 8g

Vyhodnocení tab. 8g

U škol bez projektu se ano, vždy vyskytuje procentuálně o 24,1 více než u ZD školy. U škol bez projektu pozitivní odpovědi dávají 100 %, u ZD školy je procento pozitivních odpovědí také vysoké – 93,51 %. U BP škol negativní odpovědi zcela chybí, u ZD školy je procento výskytu velmi nízké.

8. otázka

Když je ve třídě problém, řešíme jej s paní učitelkou.

ano, vždy – většinou ano – občas ano – problémy neřešíme

ZŠ Sloup – 9a

tab. 9a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	85,72	80,00	76,47	91,67	82,76
většinou ano	7,14	13,33	17,64	0	10,34
občas ano	7,14	6,67	5,88	8,33	6,90
probl.neřešíme	0	0	0	0	0

ZŠ Křtiny – 9b

tab. 9b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	22,22	60,00	27,27	62,50	42,11
většinou ano	55,56	30,00	45,45	37,50	42,11
občas ano	22,22	10,00	27,27	0	15,79
probl.neřešíme	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 9c

tab. 9c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	40,00	66,67	25,00	50,00	25,00	41,67
většinou ano	60,00	33,33	75,00	50,00	75,00	58,33
občas ano	0	0	0	0	0	0
probl.neřešíme	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 9d

tab. 9d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	100,00	100,00	42,86	88,89	40,00	71,43
většinou ano	0	0	42,86	11,11	40,00	21,43
občas ano	0	0	14,29	0	20,00	7,14
probl.neřešíme	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 9a – 9d

U ZŠ Sloup a ZŠ Bukovina děti udávají *většinové % odpovědí ano, vždy*. U ZŠ Křtiny je *shoda odpovědí u obou pozitivních vyjádření* a u ZŠ Březina je u druhé kladné možnosti procento vyšší, *chybí ale udání neutrální i negativní možnosti*. Neutrální možnost se vyskytla i u ostatních škol ve velmi malém procentu, *negativní možnost dokonce není udávána* u žádné ze škol.

Souhrnný výsledek BP škol – 9e

tab. 9e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, vždy	82,76	42,11	41,67	71,43	47	63,51
většinou ano	10,34	42,11	58,33	21,43	21	28,38
občas ano	6,90	15,79	0	7,14	6	8,11
probl.neřešíme	0	0	0	0	0	0

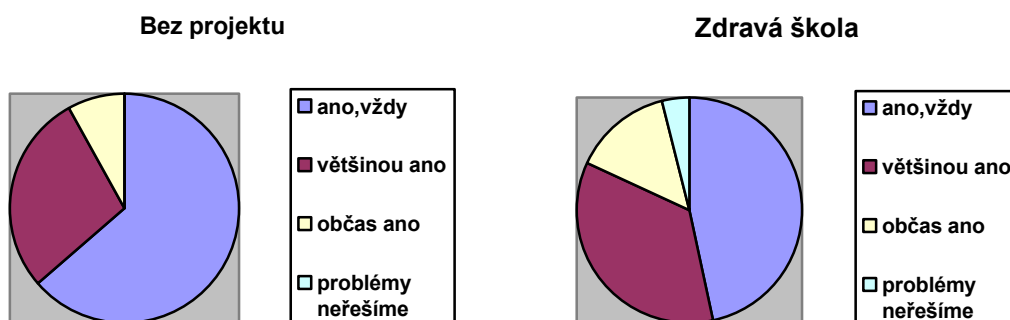
ZŠ Jihomoravské náměstí – 9f

tab. 8f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, vždy	47,37	52,63	56,25	34,78	45,24	48,57	46,75
většinou ano	31,59	21,05	37,50	47,83	35,71	34,29	35,06
občas ano	21,05	21,02	0	13,04	14,29	14,29	14,29
probl.neřešíme	0	5,26	6,25	4,35	4,76	2,86	3,90

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 9g Vychází z porovnání tab.6e a 6f

tab. 9g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, vždy	47	63,51	36	46,75
většinou ano	21	28,38	27	35,06
občas ano	6	8,11	11	14,29
probl.neřešíme	0	0	3	3,90

Grafické porovnání vycházející z tab. 9g

Vyhodnocení tab. 9g

Školy bez projektu mají **vyšší procento** odpovědí **ano, vždy o 16,76 %**. Odpověď **většinou ano** je **více udávaná na ZD škole o 6,68 %**. Rozdíl je tedy menší. **Celkově** u obou vzorků je **vysoké procento pozitivních odpovědí** – u BP škol **91,89 %**, u ZD školy **81,81 %**. Neutrální **odpovědi občas ano** jsou u obou vzorků **v malém množství**, **minimální** procento dětí ze ZD školy si myslí, že **problémy neřeší**.

Otázka č. 18 / pohoda sociálního prostředí/ – celkové vyjádření spokojenosti

S jakými pocity chodíš do školy?

vždycky se těším – většinou se těším – bojíme, že nebudu umět – bojím se spolužáků – nevedí mi to

ZŠ Sloup – 10a

tab. 10a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
vždycky se těším	21,43	6,67	5,88	25,00	13,79
většinou se těším	57,14	40,00	52,94	58,33	55,17
bojíme, že nebudu umět	14,29	20,00	23,53	8,33	17,24
bojím se spolužáků	0	0	0	0	0
nevedí mi to	7,14	20,00	17,65	8,33	13,79

ZŠ Křtiny – 10b

tab. 10b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
vždycky se těším	33,33	0	27,27	0	15,79
většinou se těším	55,56	90,00	54,55	100,00	73,68
bojíme, že nebudu umět	0	0	0	0	0
bojím se spolužáků	0	0	0	0	0
nevadí mi to	11,11	10,00	18,18	0	10,53

ZŠ Březina – 10c

tab. 10c	3. r. %	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
vždycky se těším	60,00	66,67	0	25,00	75,00	41,67
většinou se těším	40,00	33,33	100,00	75,00	25,00	58,33

ZŠ Bukovina – 10d

tab. 10d	3. r. %	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
vždycky se těším	40,00	0	0	22,22	0	14,29
většinou se těším	60,00	0	57,14	55,56	40,00	50,00
nevadí mi to	0	100,00	42,86	22,22	60,00	35,71

Vyhodnocení tab. 10a – 10d

Odpověď *vždycky se těším* nebyla nejvíce udávána na žádné škole, největší procento této odpovědi je u ZŠ Březina. U dalších třech škol je procento této odpovědi srovnatelné. *Nejvíce* děti odpovídaly *většinou se těším*, jejich odpovědi byly *v rozmezí od 50% do 74%*.

Bojím se, že nebudu umět se objevilo jen u ZŠ Sloup v menším %. U obou větších škol se *v menším % objevilo i nevadí mi to*. U ZŠ Bukovina se nevadí mi to objevilo na druhém místě udávaných odpovědí. V ani jednom případě *děti neuvedly, že se bojí spolužáků*.

Souhrnný výsledek BP škol – 10e

tab. 10e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
vždycky se těším	13,79	15,79	41,67	14,29	14	18,91
většinou se těším	55,17	73,68	58,33	50,00	44	59,46
bojíme, že nebudu umět	17,24	0	0	0	5	6,76
bojím se spolužáků	0	0	0	0	0	0
nevdá mi to	13,79	10,53	0	35,71	11	14,86

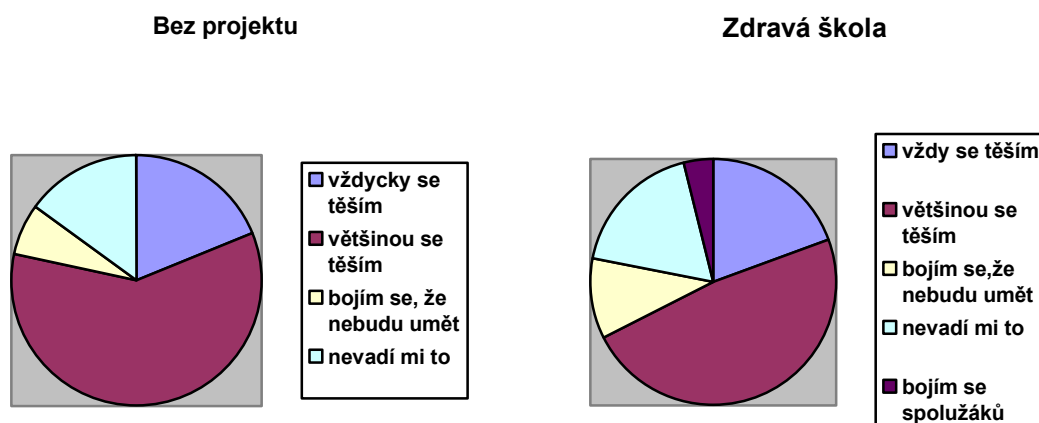
ZŠ Jihomoravské náměstí – 10f

tab. 10f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
vždycky se těším	10,59	26,32	37,50	8,70	11,90	28,57	19,48
většinou se těším	78,95	31,58	12,50	60,87	50,00	45,71	48,05
bojíme, že nebudu umět	0	15,79	25,00	4,35	9,52	11,43	10,39
bojím se spolužáků	5,26	5,26	6,25	0	2,38	5,71	3,90
nevdá mi to	5,26	21,05	18,75	26,09	26,19	8,57	18,18

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 10g Vychází z porovnání tab.10e a 10f

tab. 10g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
vždycky se těším	14	18,91	15	19,48
většinou se těším	44	59,46	37	48,05
bojíme, že nebudu umět	5	6,76	8	10,39
bojím se spolužáků	0	0	3	3,90
nevdá mi to	11	14,86	14	18,18

Graf k tab. 10g

Vyhodnocení tab. 10g

Odpovědi, které udávají děti obou srovnávaných vzorků jsou procentuálně velmi podobné. Odpověď *vždycky se těším* je *vyšší u ZD školy o 0,57 %*. *Většinou se těším je vyšší u BP škol o 11,41 %*. *Bojím se, že nebudu umět* je u ZD školy *o 3,63 % vyšší*, stejně je u ní *o 3,32 % vyšší* odpověď *nevadí mi to*. U zdravé školy se objevilo *3,90 % odpovědí bojím se spolužáků*.

Otázka č. 19 / pohoda sociálního prostředí/ – celkové vyjádření spokojenosti /

Naše škola se mi celkově líbí, jsem spokojený /ná/

ano, souhlasím – jsem většinou spokojený /ná/ – něco bych změnil /la/ – nejsem spokojený /ná/

ZŠ Sloup – 11a

tab. 11a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, souhlasím	50,00	46,67	35,29	66,67	48,28
jsem většinou spokojený	35,71	40,00	47,06	25,00	37,93
něco bych změnila	13,33	13,33	17,65	16,67	13,79

ZŠ Křtiny – 11b

tab. 11b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, souhlasím	88,89	60,00	81,82	62,50	73,68
jsem většinou spokojený	11,11	20,00	18,18	12,50	15,79
něco bych změnila	0	20,00	0	25,00	10,53

ZŠ Březina – 11c

tab. 11c	3. r. %	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, souhlasím	80,00	66,67	50,00	62,50	75,00	66,67
jsem většinou spokojený	20,00	33,33	50,00	37,50	25,00	33,33

ZŠ Bukovina – 11d

tab. 11d	3. r. %	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, souhlasím	100,00	50,00	42,86	88,89	20,00	64,29
něco bych změnila	0	50,00	57,14	11,11	80,00	35,71

Vyhodnocení tab. 11a – 11d

U všech škol je nejvíce zastoupená odpověď *ano, souhlasím*. Největší procento této odpovědi se objevilo u menších typů škol, nejpozitivnější výsledek je u ZŠ Březina. Minimální hodnoty této odpovědi jsou skoro 50 % u největšího typu školy ZŠ Sloup. Velmi pozitivní je, že ani v jednom případě se *neobjevila možnost nejsem spokojený*.

Souhrnný výsledek BP škol – 11e

tab. 10e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, souhlasím	48,28	73,68	66,67	64,29	45	60,81
jsem většinou spokojený	37,93	15,79	33,33	0	18	24,32
něco bych změnila	13,79	10,53	0	35,71	11	14,86
nejsem spokojený	0	0	0	0	0	0

ZŠ Jihomoravské náměstí – 11f

tab. 10f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, souhlasím	63,12	47,37	31,25	17,39	35,71	42,86	38,96
jsem většinou spokojený	26,32	21,05	18,75	26,09	26,19	20,00	23,38
něco bych změnila	10,53	26,32	31,25	47,83	33,33	25,70	29,87
nejsem spokojený	0	5,26	18,75	8,70	4,76	11,43	7,79

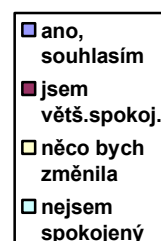
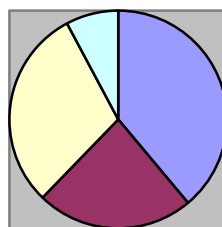
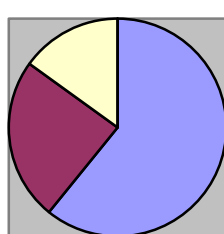
Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 11g Vychází z porovnání tab.11e a 11f

tab. 11g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, souhlasím	45	60,81	30	38,96
jsem většinou spokojený	18	24,32	18	23,38
něco bych změnila	11	14,86	23	29,87
nejsem spokojený	0	0	6	7,79

Graf k tab. 11g

Bez projektu

Zdravá škola

Vyhodnocení tab. 11g

V porovnání se zdravou školou se vyskytuje u žáků BP škol odpověď *ano, souhlasím* o **21,85 více**. Odpověď *nejsem spokojený* se u BP škol *nevyskytla* vůbec. Odpověď *jsem většinou spokojený* je procentuálně *srovnatelná* u obou porovnávaných vzorků. U ZD školy se vyskytuje odpověď *něco bych změnila* o **15,01 %** a objevila se zde i odpověď *nejsem spokojený*.

Vyhodnocení hypotézy č. 2

Na základě dotazníkového průzkumu se nepotvrdilo, že zdravá škola s delší tradicí je dětmi hodnocena lépe než školy ostatní.

Vyhodnocení dotazníkového průzkumu na otázky zaměřené **na pohodu organizačního prostředí**.

Tyto otázky souvisí s hypotézou č. 3.

Hypotéza č. 3

Žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

9. otázka

Ve vyučování máme tělovýchovné a protahovací chvíle i mimo hodiny Tv.

ano, často – někdy – nevím – nemíváme

ZŠ Sloup – 12a

tab. 12a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	7,14	0	0	8,33	3,45
někdy	35,72	20,00	23,53	33,33	27,59
nevím	7,14	26,67	17,65	16,67	17,24
nemíváme	50,00	53,33	58,82	41,67	51,72

ZŠ Křtiny – 12b

tab. 12b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	11,11	0	9,10	0	5,26
někdy	22,22	10,00	9,10	50,00	26,32
nevím	22,22	30,00	27,27	25,00	26,32
nemíváme	44,44	60,00	54,55	25,00	42,11

ZŠ Březina – 12c

tab. 12c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	0	33,33	50,00	25,00	25,00	25,00
někdy	100,00	33,33	25,00	50,00	75,00	58,33
nevím	0	0	0	0	0	0
nemíváme	0	33,33	25,00	25,00	0	16,67

ZŠ Bukovina – 12d

tab. 12d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	40,00	50,00	71,43	66,67	40,00	57,14
někdy	60,00	50,00	28,57	33,33	60,00	42,86
nevím	0	0	0	0	0	0
nemíváme	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tabulek 12a – 12d

U ZŠ Sloup a ZŠ Křtiny *převažují negativní odpovědi*, co se týká tělovýchovných chviliek. Kladnější odpověď *někdy* převažuje u malotřídní ZŠ Březina a u ZŠ Bukovina žáci označili *v nejvíce případech ano, často*. Lze uvažovat o aktivnějším použití výukových metod spojených s pohybem mimo oblast tělesné výchovy.

Souhrnný výsledek BP škol – 12e

tab. 12e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, často	3,45	5,26	25,14	57,14	13	17,57
někdy	27,59	26,32	58,33	42,86	26	35,14
nevím	17,24	26,32	0	0	10	13,51
nemíváme	50,00	42,11	16,67	0	25	33,78

ZŠ Jihomoravské náměstí – 12f

tab. 12f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, často	26,32	31,59	50,00	0	26,19	22,86	24,68
někdy	52,63	47,37	31,25	52,17	47,62	45,71	46,75
nevím	15,79	10,53	0	8,70	11,90	5,71	9,09
nemíváme	5,26	10,53	18,75	39,13	14,29	25,71	19,48

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 12g

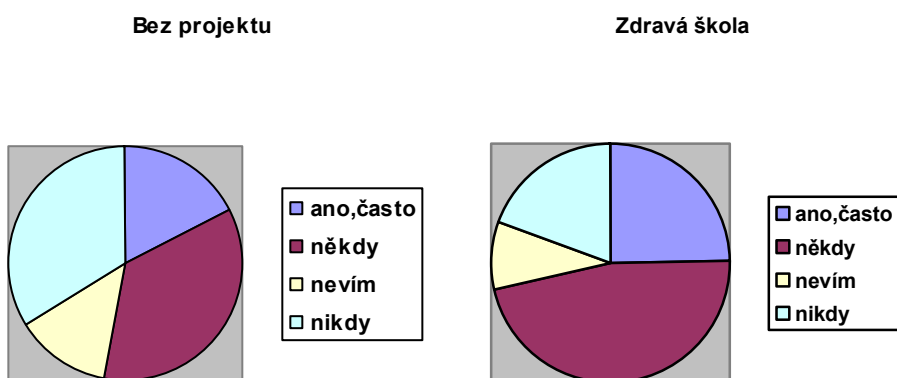
Vychází z porovnání tab.12e a 12f

tab. 12g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, často	13	17,57	19	24,68
někdy	26	35,14	36	46,75
nevím	10	13,51	7	9,09
nemíváme	25	33,78	15	19,48

Vyhodnocení tabulky 12g

Žáci ZD školy odpověděli o **7,11% více odpověď ano, často**. Stejně vícekrát použili odpověď **někdy** – o **11,61%**. Žáci BP škol odpověděli nemíváme o 14,3 % víckrát než žáci ZD školy. **Positivní odpovědi převažují u ZD školy**, celkem 71,43 %. U BP škol činily pozitivní odpovědi 52,70 %. Rozdíl je 18,73 % pozitivních odpovědí více u ZD školy oproti BP školám.

Graf k tab. 12g

10. otázka

Můžeme si odskočit na toaletu i během výuky.

ano, ale nesmíme to zneužívat – výjimečně můžeme – nesmíme

ZŠ Sloup 13a

tab. 13a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, ale nesmíme to zneužívat	64,28	93,33	70,59	75,00	79,31
výjimečně můžeme	28,58	6,67	23,53	25,00	17,24
nesmíme	7,14	0	5,88	0	3,45

ZŠ Křtiny 13b

tab. 13b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, ale nesmíme to zneužívat	88,89	90,00	90,9	87,50	89,47
výjimečně můžeme	11,11	10,00	9,1	12,50	10,53
nesmíme	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 13c

tab. 13c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, ale nesmíme to zneužívat	40,00	66,67	100,00	87,50	25,00	66,67
výjimečně můžeme	60,00	33,33	0	12,50	75,00	33,33
nesmíme	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 13d

tab. 13c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, ale nesmíme to zneužívat	60,00	100,00	100,00	77,78	100,00	85,71
výjimečně můžeme	40,00	0	0	22,22	0	14,29
nesmíme	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 13a –13d

Odpovědi u všech škol jsou *pozitivní ve většinovém procentu*. Nejvíce procentuálně kladně odpověděli žáci ze ZŠ Křtiny a Bukovina. *Negativní odpovědi* se objevily jen u ZŠ Sloup *ve velmi malém procentu*.

Souhrnný výsledek BP škol – 13e

tab. 13e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, ale nesmíme to zneužívat	79,31	89,47	66,67	85,71	60	81,08
výjimečně můžeme	17,24	10,53	33,33	14,29	13	17,57
nesmíme	3,45	0	0	0	1	1,35

ZŠ Jihomoravské náměstí – 13f

tab. 13f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, ale nesmíme to zneužívat	10,53	21,05	81,25	47,83	40,48	37,14	38,96
výjimečně můžeme	57,89	63,16	12,50	43,48	38,10	54,29	45,45
nesmíme	31,59	15,79	6,25	8,70	21,43	8,57	15,58

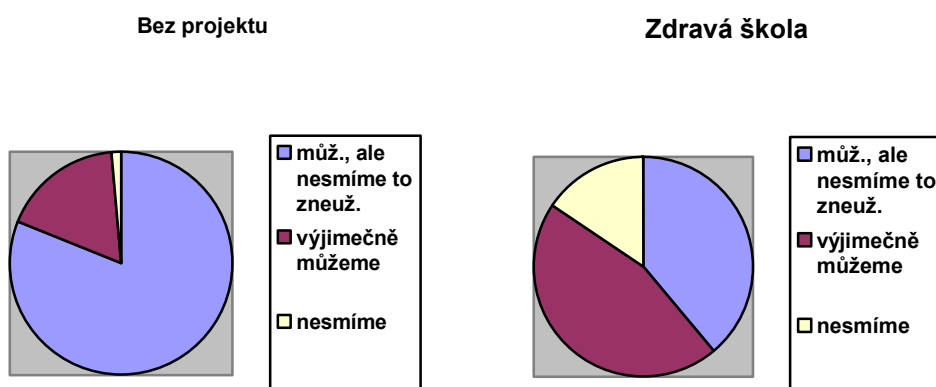
Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 13g
Vychází z porovnání tab.13e a 13f

tab. 13g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, ale nesmíme to zneužívat	60	81,08	30	38,96
výjimečně můžeme	19	17,57	35	45,45
nesmíme	1	1,35	12	15,58

Vyhodnocení tab. 12g

Pozitivní odpověď se vyskytuje u **BP škol o 42,12 % více** než u ZD škol. Druhá alternativa odpovědi se vyskytuje více u ZD školy. Negativní odpověď se vyskytuje u BP škol jen v jednom případě, u **ZD školy se vyskytuje ve větším množství o 14,23 %**.

Graf k tab. 13g

11. otázka

Přestávky můžeme trávit aktivně i formou her

ano, vždy – ano, jak chceme – někdy můžeme – nesmíme

ZŠ Sloup – 14a

tab. 14a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	28,58	13,33	23,53	33,33	20,69
ano, jak chceme	64,28	66,67	76,47	50,00	65,52
někdy můžeme	7,14	20,00	11,76	16,67	13,79
nesmíme	0	0	0	0	0

ZŠ Křtiny – 14b

tab. 14b	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	22,22	60,00	45,45	37,50	42,11
ano, jak chceme	55,56	40,00	45,45	50,00	47,37
někdy můžeme	11,11	0	9,1	0	5,26
nesmíme	11,11	0	0	12,50	5,26

ZŠ Březina – 14c

tab. 14c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	20,00	33,33	25,00	25,00	25,00	25,00
ano, jak chceme	80,00	66,67	75,00	75,00	75,00	75,00
někdy můžeme	0	0	0	0	0	0
nesmíme	0	0	0	0	0	0

ZŠ Bukovina – 14d

tab. 14d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, vždy	20,00	0	57,14	33,33	40,00	35,71
ano, jak chceme	40,00	50,00	42,86	44,44	40,00	42,86
někdy můžeme	40,00	50,00	0	22,22	20,0	21,43
nesmíme	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 14a – 14d

Nejvíce zastoupená je u všech škol odpověď *ano, jak chceme*. Na druhém místě je u všech škol odpověď *ano, vždy*. Z formulace otázek se dětem asi výběr z prvních pozitivních odpovědí mohl zdát obtížný. Významový rozdíl mezi variantami obou otázek není příliš zřejmý. Záporná odpověď se nevyskytla ani v jednom případě u žádné školy.

Souhrnný výsledek BP škol – 14e

tab. 14e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, vždy	20,69	42,11	25,00	35,71	22	29,73
ano, jak chceme	65,52	47,37	75,00	42,86	43	58,11
někdy můžeme	13,79	5,26	0	21,43	8	10,81
nesmíme	0	5,26	0	0	1	1,35

ZŠ Jihomoravské náměstí – 14f

tab. 14f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, vždy	36,84	42,11	56,25	13,04	35,71	31,43	33,77
ano, jak chceme	31,59	31,59	37,50	56,52	38,10	42,86	40,26
někdy můžeme	31,59	26,32	6,25	26,08	21,43	51,43	23,38
nesmíme	0	0	6,25	4,35	4,76	2,60	2,60

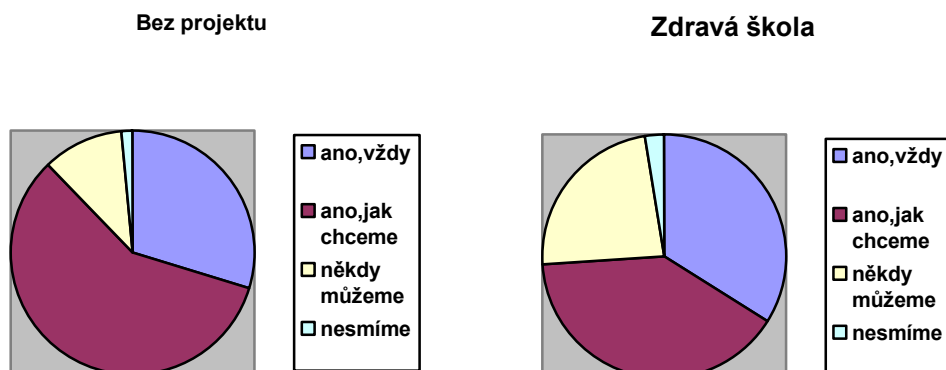
Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 14g Vychází z porovnání tab.14e a 14f

tab. 14g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, vždy	22	29,73	26	33,77
ano, jak chceme	43	58,11	31	40,26
někdy můžeme	8	10,81	18	23,38
nesmíme	1	1,35	2	2,60

Vyhodnocení tab. 14g

U obou srovnávaných výzkumných souborů dominují odpovědi kladné, u obou je v převaze odpověď *ano, jak chceme*. U *BP škol* se tato odpověď vyskytuje *o 17,85 % více* než u téže odpovědi u *ZD školy*. Odpověď *někdy můžeme* se *o 12,57 % vyskytuje více u ZD školy*. V zanedbatelném počtu se objevily negativní odpovědi u obou souborů. *Kladné odpovědi se u BP škol objevily celkem v 87,84 %, u ZD školy v 74,03 %.*

Graf k tab. 14g

12. otázka

V hodinách Tv chodíme často cvičit a sportovat ven

ano, často – ano, někdy – jen málokdy – nikdy

ZŠ Sloup – 15a

tab. 15a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	42,86	46,67	67,71	8,33	44,83
ano, někdy	50,00	40,00	35,29	58,33	44,83
jen málokdy	7,14	13,33	0	25,00	10,34
nikdy	0	0	0	0	0

ZŠ Křtiny – 15b

tab. 15b	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	33,33	70,00	54,55	50,00	52,63
ano, někdy	44,44	30,00	27,27	50,00	36,84
jen málokdy	22,22	0	18,18	0	10,53
nikdy	0	0	0	0	0

ZŠ Březina – 15c

tab. 15c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

ZŠ Bukovina – 15d

tab. 15d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano, často	20,00	100,00	85,71	55,54	80,00	64,29
ano, někdy	80,00	0	14,29	44,44	20,00	35,71
jen málokdy	0	0	0	0	0	0
nikdy	0	0	0	0	0	0

Vyhodnocení tab. 15a – 15d

100% kladných odpovědí uvedli žáci ze **ZŠ Březina**, žáci **ZŠ Bukovina** uvedli **64,29 %** odpovědí *ano, často*. Obě větší školy mají srovnatelné výsledky s *malým výskytem* odpovědi jen *málokdy*.

Souhrnný výsledek BP škol – 15e

tab. 15e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, často	44,83	52,63	100,00	64,29	44	59,46
ano, někdy	44,83	36,84	0	35,71	25	33,78
jen málokdy	10,34	10,53	0	0	5	6,76
nikdy	0	0	0	0	0	0

ZŠ Jihomoravské náměstí – 15f

tab. 15f	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, často	5,26	5,26	18,75	17,39	16,67	2,86	11,69
ano, někdy	42,11	36,84	37,50	56,52	40,48	48,57	44,16
jen málokdy	31,58	36,84	37,50	26,08	30,95	34,29	32,47
nikdy	21,05	21,05	6,25	0	14,29	8,57	11,69

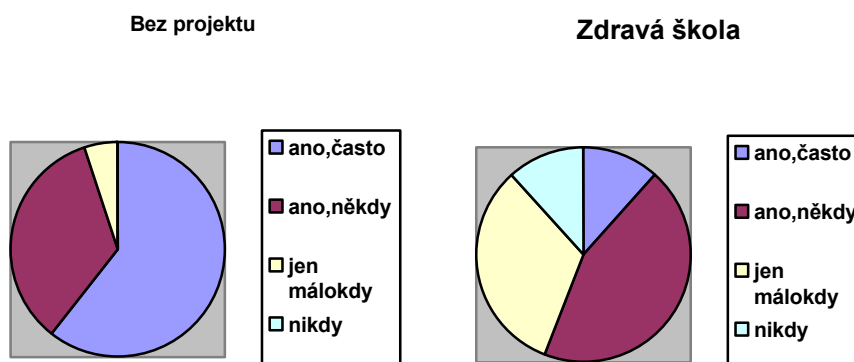
Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 15g Vychází z porovnání tab.15e a 15f

tab. 15g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, často	44	59,46	9	11,69
ano, někdy	35	33,78	34	44,16
jen málokdy	5	6,76	25	32,47
nikdy	0	0	9	11,69

Vyhodnocení tab. 15g

Z porovnání výsledků je zřejmé, že *žáci BP škol* mají daleko *častěji* organizovanou *Tv venku*. U menších škol je evidentní, že tak školy nahrazují nedostatečnou možnost navštěvovat tělocvičnu. U *ZŠ Sloup a Křtiny* ovšem *mají* možnost tělocviku v dobře zařízených tělocvičnách i na venkovních hřištích. Přesto *ve značném procentu* s dětmi tráví *Tv venku*. U *ZD školy* se tělocvičné hodiny venku vyskytují *v menším %*. *Ano, často* je zde žáky uváděno *o 47,77% méně*. Vyskytuje se zde *ve značném množství* i odpověď *jen málokdy* a *v menším % i nikdy*.

Graf k tab. 15g

14. otázka

Ve škole máme pitný režim – čaj nebo šťávu

ano, máme – máme automaty na pití – nemáme, nosíme si vlastní

Tuto otázku jsem také zpracovala podle odpovědí žáků v %. Vyhodnocení provedu okomentováním každé školy zvlášť, v závislosti na pozorování, neboť u některých škol žáci měli více alternativ. Pro potřeby průzkumu jsem zvolila variantu okomentováním jako smysluplnější.

ZŠ Sloup

Ve škole *nejsou automaty* napití pro žáky, *děti dodržují pitný režim*, mohou i pít podle potřeby v hodinách, *pití si nosí vlastní*.

ZŠ Křtiny

Ve škole *jsou automaty* na pití pro žáky, *škola* na 1. stupni *zajišťuje pitný režim* vlastní, žáci mohou odebírat *i školní mléko* nebo si *nosit vlastní nápoje*.

ZŠ Březina

Škola pro zájemce *připravuje pitný režim*, automaty škola nemá, pitný režim je sledován a dodržován.

ZŠ Bukovina

Škola denně *připravuje pro žáky čaj* nebo šťávu, automaty škola nemá, děti si nosí nápoje i do třídy podle potřeby.

ZŠ Jihomoravské náměstí

Škola má automaty na pití, žáci si *nosí svoje nápoje*, pitný režim je sledován, žáci *mohou pít podle potřeby* i během výuky.

Vyhodnocení otázky 14

Všechny školy sledují pitný režim dětí, samy nápoje připravují jen menší školy. Někde je nabídka kombinovaná – automaty i příprava nápojů. Na všech školách děti mohou pít i v hodinách, podle potřeby.

Otázka číslo 15

Na oběd máme denně salát, ovoce nebo zeleninu

ano, máme – jen někdy – nevím – nemíváme

I u této otázky jsem odpovědi zpracovala podle předešlého postupu. V tomto případě se ovšem jedná ryze o subjektivní názory dětí, některé na oběd nechodí nebo nechodí denně. Zvolila jsem proto průzkum jídelních lístků všech navštívených škol.

ZŠ Sloup

Výběr z jednoho druhu jídel, denně salát, kompot, ovoce nebo jogurt. Sladké jídlo maximálně jedenkrát v týdnu, často ryba v různé úpravě.

ZŠ Křtiny

Výběr z jednoho druhu jídel, aspoň obden salát, ovoce, zdravá tyčinka každý týden. Jednou za 10 dnů ryba v různé úpravě.

ZŠ Březina

Výběr z jednoho druhu jídel. Denně zdravý doplněk stravy.

ZŠ Bukovina

Dováží obědy ze ZŠ Křtiny.

ZŠ Jihomoravské náměstí

Výběr ze dvou druhů jídel, jedno z nich je vždy na bázi zdravé stravy (kuřecí zeleninový salát, ovesná kaše, zapékaná brokolice, ryba v různé úpravě apod.)

Vyhodnocení otázky 15

Žáci odpovídali na otázky subjektivně. Po vyhodnocení jídelníčků mohu říci, že **všechny školy dodržují stravu normovanou pro školní stravování**, u většiny se **denně objevuje zdravý doplněk stravy**. Skladba jídel na školách je sice odlišná, ale jídelníčky jsou rozmanité a splňují náhledy na zdravé stravování žáků. Otázkou je vyvážená chuť jídel, která nemusí splňovat očekávání strávníků.

Otázka č. 16

V naší jídelně mi chutná

ano, vždycky – většinou – nechutná – občas – nikdy

Tato otázka nebyla zodpovězena všemi žáky, někteří se v jídelně školy nestravují.

Souhrnný výsledek BP škol – 16a

tab. 16a	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano, vždycky	17,24	5,26	50,00	7,14	13	17,57
většinou ano	62,07	63,16	41,67	21,43	38	51,35
jen občas	13,79	10,53	8,33	50,00	14	18,92
spíš ne	3,45	0	0	7,14	2	2,70
nechodím	3,45	21,05	0	14,28	7	9,46

ZŠ Jihomoravské náměstí – 16b

tab. 16b	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano, vždycky	15,79	21,05	31,25	8,70	16,67	20,00	18,18
většinou ano	31,58	57,89	31,25	52,17	45,24	42,86	44,16
jen občas	52,63	21,05	25,00	30,43	33,33	34,29	33,77
spíš ne	0	0	12,50	8,70	4,76	2,86	3,90
nechodím	0	0	0	0	0	0	0

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 16c Vychází z porovnání tab.16a a 16b

tab. 16c	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano, vždycky	13	17,57	14	18,18
většinou ano	38	51,35	34	44,16
jen občas	14	18,92	26	33,77
spíš ne	2	2,70	3	3,90
nechodím	7	9,46	0	0

Vyhodnocení tab. 16c

Pozitivní odpovědi jsou u obou souborů srovnatelné, liší se jen o 6,58 % ve prospěch BP škol. Odpověď *jen občas* je *vyšší u ZD školy*, kde chybí zcela žáci nechodící na oběd. Z předchozí tab. č. 16a lze vysledovat, že neúčast na obědě se týká ponejvíce škol Křtiny a Bukovina, které mají stejnou vývařovnu. Důvody mohou být různé, zde je nebudu analyzovat. *Pozitivní odpovědi převažují* u obou průzkumových souborů.

Otázka č. 17

Máme na výběr dostatek kroužků *ANO – Ne*

Pokud ne, chybí ti na škole nějaký kroužek?

Tuto otázku jsem hodnotila jednak podle odpovědí žáků a jednak jsem ji srovnala s nabídkou kroužků a volno-časových aktivit, které škola nabízí.

ZŠ Sloup – 17a

tab. 17a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano	71,42	86,67	64,71	100,00	79,31
ne	28,58	13,33	35,29	0	20,69

Žáci jmenovali tyto pro ně chybějící kroužky: *plavání, počítačový, fotbalový za školu*

ZŠ Křtiny – 17b

tab. 17a	4.r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano	88,89	80,00	81,82	87,50	84,21
ne	11,11	20,00	18,18	12,50	15,79

Žáci jmenovali tyto pro ně chybějící kroužky: *basketbal, keramika*

ZŠ Březina – 17c

tab. 17c	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano	80,00	100,00	25,00	50,00	100,00	66,67
ne	20,00	0	74,00	50,00	0	33,33

Žáci jmenovali tyto pro ně chybějící kroužky: *fotbal, florbal, judo, keramika*

ZŠ Bukovina – 17d

tab. 17d	3. r. %	4. r. %	5. r. %	chlapci %	dívky %	celkem %
ano	80,00	50,00	100,00	88,89	80,00	85,71
ne	20,00	50,00	0	11,11	20,00	14,29

Žáci jmenovali tyto pro ně chybějící kroužky: *keramika, florbal*

Vyhodnocení tab. 17a – 17d

Žáci u všech škol s převahou udávají spokojenost s nabídkou kroužků, u některých skupin je dokonce 100% odpověď ano. Z nabídky škol vyplývá, že i když některé školy nenabízí velkou nabídku kroužků, činnost družiny ji nahrazuje. Zejména je to zřejmé u ZŠ Březina, kde je činnost družiny zaměřena z velké části výtvarně, dívky jsou s nabídkou spokojené, hochům chybí pohybové kroužky. Z obsahové analýzy je vidět, že i menší školy jsou schopny nabídnout dětem pestrou nabídku kroužků v rámci volno-časových aktivit.

Souhrnné vyhodnocení BP škol – 17e

tab. 17e	Sloup %	Křtiny %	Březina%	Bukovina%	Odp.celk.	Celkem %
ano	79,31	84,21	66,67	85,71	59	79,73
ne	20,69	15,79	33,33	14,29	15	20,27

ZŠ Jihomoravské náměstí – 17f

tab. 16b	3. A %	3. B %	4. r. %	5. r. %	chlapci%	dívky%	celkem%
ano,	78,95	78,95	75,00	56,52	59,52	82,86	70,13
ne	21,05	21,05	25,00	43,48	40,48	17,14	29,87

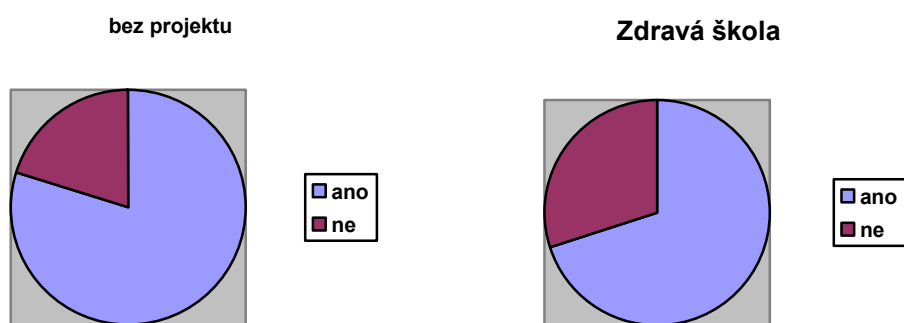
Žáci uvedly chybějící kroužky: *judo, karate, fotbal*

Porovnání škol – školy bez projektu /BP/ x Zdravá škola/ZD/ – 17g Vychází z porovnání tab.17e a 17f

tab. 17g	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ano	59	79,73	54	70,13
ne	15	20,27	23	29,87

Vyhodnocení tab.17g

Spokojenost žáků s nabídkou kroužků je srovnatelná u obou průzkumových souborů. Žáci BP škol jsou v celkovém srovnání o 9,6 % spokojenější.

Vyhodnocení hypotézy č. 3

Hypotéza č. 3

Žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

Na základě rozboru výsledků průzkumových otázek zaměřených na pohodu organizace prostředí se nepotvrdilo, že žáci školy, kde je v praxi prováděn

program Zdravá škola, mají lepší podmínky pro výuku. Průzkum ukázal srovnatelnost výsledků obou průzkumových souborů.

20. otázka: Zkus napsat, co si představuješ pod pojmem zdravý životní styl:

21. otázka: Zkus napsat, co si představuješ pod pomem nezdravý životní styl:

Písemné odpovědi žáků jsem roztřídila a shrnula do tabulky. Některé odpovědi jsem podle typu sumarizovala dohromady – např. sladkost + čokoláda, sport + pohyb apod.

20. Zdravý životní styl – 18a

tab. 18a	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
ovoce, zelenina	45	60,81	43	55,84
zdravě jíst	27	36,49	20	25,97
sport, pohyb, cvičení	25	33,78	31	40,26

Další odpovědi, které udávali žáci škol, v menším počtu.

Pitný režim (Bukovina, Březina, Křtiny), vyvážený jídelníček (Bukovina), hygiena a čištění zubů (Sloup), nekouřit a nepít (Sloup, Křtiny), nepřejídat se (Sloup), chodit do kroužků (Jihomor.nám.), chodit ven (Křtiny), komunikace(Bukovina), učit se (Bukovina), spánek (Bukovina)

21. Nezdravý životní styl – 19a

tab. 19a	BP odpovědi	BP %	ZD odpovědi	ZD %
nezdravě jíst + sladkosti	44	59,46	44	57,14
cigarety, kouření	26	35,14	4	5,19
málo pohybu, nesportovat	13	17,57	17	22,08
sedět u PC a TV	11	14,86	11	14,29
alkohol	12	16,22	3	3,90
drogy	6	8,11	3	3,90

Další odpovědi, které žáci udávali v menším počtu:

Jezdit rychle v autech (Křtiny), málo pít (Křtiny, Bukovina), nedostatečná hygiena (nečistit si zuby, namýt si ovoce – Sloup), brát moc léky (Jihomoravské .nám.)

Vyhodnocení otázek 20 a 21

Ke *zdravému životnímu stylu* si žáci *nejvíce* přiřazovali *jíst ovoce a zeleninu*, *jíst zdravou stravu* a *dostatek pohybu*. Ve velmi *malém měřítku* se objevilo ve zdravém stylu *nepít moc alkohol* a *nekouřit* nebo *brát drogy*. Tyto odpovědi se vyskytly až v představě nezdravého životního stylu, ale v dosti malém % oproti jiným. K jednotlivým odpovědím v ot. zdravého stylu se občas objevil ještě pitný režim. Na druhém místě většinou žáci udávali zdravou stravu jako celek a pohyb v různých formách, hlavně jako sport, cvičení.

K *nezdravému životnímu stylu* si žáci nejvíce přiřazovali *nezdravou stravu (včetně sladkostí)*, *nedostatek pohybu a sportu*, *sezení u PC a TV*, žáci BP škol ještě ve větší míře udávali *alkohol*. Žáci BP škol v mnohem větší míře udali jako součást nezdravého životního stylu *kouření*.

Závěr k otázkám 20 a 21

Žáci si *kouření, alkohol a drogy* spojují více s *nezdravým životním stylem*, ale ne v dostatečné míře. Ke zdravému životnímu stylu *si umí přiřadit zdravou stravu, aktivní pohyb*, ale *nespojují si jej s nekouřením a s malou konzumací alkoholu*. Situace celkem koresponduje se stavem názorů mladých lidí v těchto otázkách v naší společnosti, určitě se zde projevuje i příklad rodiny a vliv médií.

5. Závěr průzkumu a jeho použitelnost v praxi

Kvalitativní část průzkumu se zabývala obsahovou analýzou školních vzdělávacích dokumentů a plánů škol. Ve výsledku bylo jeho cílem odpovědět na výzkumné problémy, které jsem stanovila s ohledem na téma pedagogická péče o zdravé prostředí na školách. Součástí kvalitativní analýzy byly rozhovory s třídními učitelkami a učitelem průzkumových tříd. Dále jsem provedla nestrukturovaná pozorování na vybraných školách. Cílem kvalitativní analýzy bylo zjistit, zda se školy ve své praxi zabývají zdravou výukou ve smyslu utváření zdravého školního prostředí, utvářením materiálních a hygienických podmínek, zdravých školních vztahů

a pozitivního klimatu. I když všechny školy nedisponovaly stejnými materiálními prostředky a podmínkami, výsledky průzkumu se ukázaly pozitivní pro všechny zadané problémové otázky. Srovnání jsem provedla mezi školami v projektu Zdravá škola a mezi tradičními školami bez projektu.

Závěr kvalitativního průzkumu:

- Průzkumové školy se odpovědně zabývají materiálními a hygienickými podmínkami, bez ohledu na účast v projektu Zdravá škola.
- Podmínky věcné, sociální a organizační jsou na průzkumových školách srovnatelné.
- Menší školy s horšími prostorovými a materiálními podmínkami mají stejně dobrou organizaci školního prostředí.
- Menší školy využívají své prostory v pozitivním smyslu k uskutečňování netradičních forem výuky (projektové vyučování, kooperativní výuka).
- Všechny dotazovaní pedagogové považují dobré vztahy ve třídě i klima školy a třídy za důležitý faktor vzdělávacího procesu školy.
- Pedagogové se zabývají výchovou ke zdravému životnímu stylu podle plánů svých vzdělávacích programů.
- Vzdělávací programy a plány škol mají v různé míře zakotveny termíny sociální pohoda, individuální přístup, životní styl.

Kvantitativní část průzkumu měla za cíl odpovědět na hypotézy stanovené na základě výzkumných otázek:

Hypotéza č. 1

Dobře vybavené školy z pohledu materiálně technického jsou dětmi hodnoceny lépe než školy s horším materiálně technickým vybavením.

Hypotéza č. 2

„Zdravé školy“ s delší tradicí jsou dětmi hodnoceny lépe než školy ostatní

Hypotéza č. 3

Žáci ze školy, na které je aplikován Program podpory zdraví ve škole mají pro výuku lepší podmínky než na ostatních školách.

Na potvrzení nebo vyvrácení hypotéz jsem zvolila metodu škálového dotazníku, který zodpověděli žáci 3., 4. a 5. ročníku pěti průzkumových škol. Ze škol jsem vytvořila dva průzkumové soubory. 4 tradiční školy (celkem 74 respondentů) tvořilo jeden soubor a škola s projektem Zdravá škola tvořila druhý soubor (77 respondentů). Otázky v dotazníku byly škálové, zaměřené na pohodu věcného, sociálního a organizačního prostředí škol. V závěru dotazníku byly otázky otevřené k vyjádření náhledu dětí na zdravý a nezdravý životní styl.

Závěr kvantitativního průzkumu

Na základě výsledků dotazníku, procentuálně zpracovaných se nepotvrdila žádná z hypotéz. Dobře vybavené školy z materiálního hlediska žáci nehodnotili lépe než školy s horším materiálně technickým vybavením. Zdravá škola s delší tradicí nevykazovala u respondentů v konečných výsledcích lepší hodnocení. Podmínky pro výuku na průzkumové škole s projektem Zdravá škola jsou srovnatelné s podmínkami na tradičních školách zařazených do průzkumu. Výsledky průzkumu nelze zobecnit na všechny školy, jedná se jen o sondu do konkrétních škol.

Průzkum jsem naplánovala a dělala s cílem předat jeho výsledky vedení průzkumových škol a zejména pedagogickým pracovníkům, jejichž třídy se účastnily dotazníkového šetření. Po vzájemné domluvě každá třídní učitelka obdrží podrobný tabulkový rozbor všech otázek, rozdělený na chlapce a dívky. Otázky týkající se znalostí dětí týkajících se pojmů zdravý a nezdravý životní styl mají vyjádřeny počtem za třídu i v procentech. Pro mne jako pedagoga na 1. stupni ZŠ měl průzkum přínos ve srovnání práce naší školy s ostatními průzkumovými školami, kdy jsem se v mnohém mohla inspirovat a nahlédnout do jiné praxe škol.

Výsledky některých odpovědí naopak ukázaly, že více než velikost a materiální vybavenost školy je pro žáky důležitá sociální pohoda a celková spokojenost ve škole. Ta se odvíjí více od sociálních vztahů, třídního a školního klimatu, i když materiální a hygienické vybavení má také nesporný vliv na vzdělávací proces.

Závěrem chci říci, že obsáhlá vzdělávací činnost školy, jak je nárokována dnešní dobou a společností, *nemůže být oddělována od její sociálně výchovné činnosti, má-li být její dopad na jedince pozitivní.*

Resumé

Diplomová práce má za cíl zjistit, jaká je pedagogická péče škol o zdravé prostředí z hlediska pohody věcné, sociální a organizační. Klade si za úkol analyzovat programy a plány škol z hlediska zakotvenosti jejich cílů týkajících se zdravé výuky a výchovy ke zdraví.

První kapitola se snaží charakterizovat pojetí zdraví v současné společnosti. Zabývá se pojmy zdravotní gramotnost, kvalita života, životní styl, rozebírá odlišné pohledy na pojem zdraví. Osvětluje pojmy determinanty zdraví a snaží se je dát do souvislosti s edukační činností školy.

Druhá kapitola se zaměřuje na prostředí školy, rozebírá pojem školní klima z různých náhledů, hovoří o ekologickém prostředí školy a kultuře školy.

Ve třetí kapitole se diplomová práce dotýká škol a jejich péče o zdravé prostředí. Stručně nastiňuje zásady výchovy ke zdraví podle nové vzdělávací koncepce na základní škole se zaměřením na 1. stupeň ZŠ. Vysvětluje principy a zásady Programu podpory zdraví ve škole. Z těchto zásad vychází čtvrtá kapitola.

Čtvrtá kapitola má empirický charakter. Na základě výzkumných otázek jsem provedla průzkum a analýzu vzdělávacích programů škol ve vztahu ke zdravému životnímu stylu a výchově ke zdraví. Metodou pozorování, rozhovoru a dotazníku jsem se pokusila analyzovat, zda plány korespondují s praktickou realizací výchovy ke zdraví.

Práce srovnává pedagogickou péči o zdraví žáků na škole, která je zapojena do projektu sítě Zdravých škol a na vybraných školách, které nejsou členy sítě Zdravých škol. Na základě průzkumu se potvrdilo, že školy zařazené do průzkumu k diplomové práci, se zabývají otázkami výchovy ke zdraví jak ve svých programech, tak v praktické edukační realitě.

Hypotézy stanovené na základě výzkumných otázek se nepotvrdily. Výsledky kvantitativního průzkumu neukázaly pozitivnější výsledky edukační reality ve prospěch školy s programem Podpory zdraví ve škole ve srovnání s průzkumovými tradičními školami. Výsledky diplomové práce jsou využitelné pro evaluaci průzkumových škol a pro vzdělávací činnost třídních učitelů, jejichž žáci se průzkumu účastnili.

Anotace

Diplomová práce se zabývá zjišťováním pedagogické péče o zdravé prostředí na školách. V teoretické části se zabývá pojmem zdraví obecně, mapuje různé pohledy na pojetí zdraví v soudobé společnosti. Vysvětluje pojmy globální a komunitní zdraví, zdravou výuku. Vysvětluje teoretická východiska programu Zdravá škola. Dává do souvislostí výuku ke zdraví s prostředím a klimatem škol.

Empirická část práce srovnává vzdělávací programy Zdravé školy se školami, které nepracují podle programu Zdravá škola. Průzkum mapuje pedagogickou péči o zdravé prostředí na školách a srovnává ji se zásadami zdravé výuky a výchovy ke zdraví.

Klíčová slova

zdraví, pohoda prostředí, , pozitivní sociální klima, individuální přístup, zdravé sociální vztahy, zdravá škola, pedagogická péče, zdravý životní styl, kvalita života, výchova ke zdraví, vzdělávací program školy, sociální prostředí, klima třídy, podpora zdraví

Annotation

Dissertation Annotation: Pedagogical care of Healthy Environment of Schools. It deals with term of health in general in its theoretical part. It maps different views of health conception in contemporary society. It explains terms such as global and community health, healthy Metod of teaching. It tries to plot educational school programme. It explains theoretical basis of Healthy school programme. It puts teaching about health in connection with environment and school climate.

Empirical part of dissertation compares educational programmes of Healthy school with those that don't use this programme. The survey maps pedagogical care of healthy environment at schools and compares it with principles of life style and health education.

Keywords:

health, cosy environment, positive social clime, individual aproach, healthy social relations, healthy school, pedagogical care, healthy life style, quality of life, health education, the school education programme, social environment, climate in the classroom, health promotion

Literatura

- GAJDOŠOVÁ, E., HERÉNIOVÁ, G. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*, 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 324 s. ISBN 80-7367-115-8
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- HAVLÍNOVÁ, Miluše., a kol. *Program podpory zdraví ve škole*, 2. vyd. Praha: Portál, 2006, 311 s. ISBN 80-7367-059-3
- HOLČÍK, J. *Zdraví 21. Výklad základních pojmů. Úvod do evropské zdravotní strategie Zdraví pro všechny v 21. století*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2004, 160 s. ISBN 80-85047-33-0.
- KOHOUTEK, R. *Psychologie zdraví a duševní hygiena*. Brno: IMS, 2007, 134 s.
- KRAUS, B., *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 1. vyd., 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*, 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 278 s. ISBN 80-7178-774-4
- MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D., *Výchova ke zdraví pro učitele*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2006, 250 s. ISBN 80-7044-768-0
- MAŇÁK, Josef., et al. *Orientace české základní školy*. In Sborník příspěvků z pracovního semináře. 1. vyd. Brno: MUNI 2005, 311 s. ISBN 80-210-3870-5
- MUŽÍK, V., (ed) *Výživa a pohyb jako součást výchovy ke zdraví ve škole*. Brno: Paido, 2007, 150s. ISBN 978-80-7315-156-0
- MUŽÍKOVÁ, L. *Výchova ke zdraví v současném základním školství*, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta MU, 2006.
- PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 4. vyd. Praha: Portál, 2006, 380 s. ISBN 80-7367-172-7
- KASÍKOVÁ, Hana. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 147 s. ISBN 80-7178-167-3
- KUBÍČKOVÁ, M. *Vůle ke zdravému životu*. Praha: Onyx, 1994. ISBN
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 199 s. ISBN 80-7178-205-X
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 495 s. ISBN 80-7178-170-3

RUCKEROVÁ-VOGLEROVÁ, Ursula. *Učení bez stresu*. 1. vyd.

Praha: Portál, 1994, 141 s. ISBN 80-7178-013-8

ŘEHULKA, E., ŘEHULKOVÁ, O. *Učitelé a zdraví 3*, In Sborník příspěvků. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Křepela, 2001, 321 s. ISBN 80-902653-7-5

ŘEHULKA, E., et. al. *Teachers and Health 5*. Sborník příspěvků. Brno: Křepela, 2003
ISBN 80-8669-02-5

ŘEHULKA, E., et. al. *Teachers and Health 6*. Sborník příspěvků. Brno: Paido, 2004,
ISBN 80-7315-093-X, Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 80-210-3634-6

ŘEHULKA, E., et.al. *Škola a zdraví 21*. 1. díl. Brno: Paido,

Masarykova univerzita 2006, 645 s. ISBN 80-7315-119-7, ISBN 80-210-4071-8

SVOBODOVÁ, J. *Projekt Zdravá škola – Škola podporující zdraví*. In STŘELEČEK, S.(ed). *Studie z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: PdF MU ve spolupráci s MSD,
2004, 155 s. ISBN 80-86633-21-7.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Učební materiály pro kvalitativní výzkum v pedagogice*.
(EDS.) 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 175 s. ISBN 987-80-210-4359-6

ŠVP ZŠ Březina, Tvořivá škola, 2007

ŠVP ZŠ Bukovina, Tvořivá škola – škola pro život, 2007

VACULÍK, *Zdravotní a hygienické poměry v českých školách před 100 lety*.

In ŘEHULKA, E.(ed). *Škola a zdraví 21 1. díl*. Brno: Paido, 2006, 1220 s.

ISBN 80-7315-119-7.

Kompletní pedagogická dokumentace vzdělávacího programu Základní škola,

čj. 16 847/96-2. (1996) *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR [online].*

2006-04-19 [cit. 7.února 2007]. Dostupný z Word Wide Web

INTERNETOVÉ STRÁNKY

<http://www.cba.muni.cz/prevencenemoci/>

<http://www.zsjihomoravske.cz>

<http://www.klima.pedagogika.cz/skola/sborniky.html>

<http://www.zskrtiny.cz>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ucebni-dokumenty>

<http://www.ped.muni.cz/z21/holcik.html>

<http://www.zssloup.cz>

<http://www.ucitelske.listy.cz>

Dotazník pro děti – Jak se mi líbí ve škole

Ahoj děti, vytvořili jsme pro vás tento dotazník, protože nás zajímá, jak jste ve škole spokojené a jak se vám pracuje. Věty si vždy velmi pozorně přečtěte a pokuste se vybrat pro vás nejpříjemnější tvrzení a dejte je do kroužku. Nebojte se, dotazníky nemusíte podepisovat.

Děkuji za vaši spolupráci. P. uč. Jana Havelková

Jsem děvče / kluk

žák 3./ 4. / 5. třídy

1. Líbí se mi, jak naše třída vypadá
ANO, velmi Docela ANO Nevím Spíše ne Vůbec ne
2. Měníme postavení lavic pro různou výuku /např.v hodinách Vv, Hv/
ANO, často Někdy Nikdy
3. Pracujeme ve skupinkách, děláme projekty
ANO, často Někdy Nikdy
4. V naší třídě se cítím dobře
ANO, vždy Většinou ano Jenom občas Necítím se dobře
5. Děti v naší třídě jsou všichni kamarádi
ANO Většinou ano dost se hádáme nejsme všichni kamarádi
6. Když mám trápení, mohu se svěřit paní učitelce /p.učiteli/
ANO, můžu a využívám toho Ano, můžu, ale netroufám si NE, nemůžu
7. Když něčemu nerozumím, mohu se zeptat paní učitelky /p. učitele/
ANO, vždy Většinou ANO Většinou NE NE, nemůžu
8. Když je ve třídě problém, řešíme jej s paní učitelkou /p. učitelem/
ANO, vždy Většinou ANO Občas ano problémy neřešíme
9. Ve vyučování máme tělovýchovné a protahovací chvilky i mimo hodiny Tv
ANO, často Někdy Nevím Nemíváme
10. Můžeme se napít a odskočit si na toaletu i během výuky
ANO, ale nesmíme to zneužívat Výjimečně můžeme Nesmíme

11. Přestávky můžeme trávit aktivně i formou her
ANO, vždy Ano, jak chceme Někdy můžeme
Nesmíme

12. V hodinách TV chodíme často cvičit a sportovat ven
ANO, často Ano, někdy Jen málokdy Nikdy

13. V družině mě činnosti baví
Ano, baví Většinou ano Jenom někdy Nevím
Nebaví

14. Ve škole máme pitný režim - čaj nebo šťávu
ANO, máme Máme automaty na pití Nemáme, nosíme si vlastní

15. Na oběd máme denně salát, ovoce nebo zeleninu
ANO, máme Jen někdy Nevím Nemíváme

16. V naší jídelně mi chutná
ANO, vždycky Většinou ano Jenom občas Ne, nikdy

17. Máme na výběr dostatek kroužků ANO - NE

Pokud ne, chybí ti na škole nějaký kroužek?

18. S jakými pocity chodíš do školy?

Vždycky se těším Většinou se těším Bojím se, že nebudu umět
Bojím se spolužáků Nevadí mi to

19. Naše škola se mi celkově líbí, jsem spokojená

ANO, souhlasím Jsem většinou spokojený/ná/ Něco bych
změnil/la

Nejsem spokojený/ná/

20. Zkus napsat, co si představuješ pod pojmem zdravý životní styl:

21. Napiš, co si představuješ pod pojmem nezdravý životní styl: